

România literară

Sală de Lectură
SALA DE LECTURĂ

IN ANUL 40

Lumina României

Lumina României înfloarește piini și frunzi,
Ni-i țara vatră și grădină-n soare
Eternă cit planetele pe munți
Intemeiate din lumină spre lumina viitoare.

Am izbîndit, în zbor spre comunism, putere
De-a face și pămîntul să gîndească,
Partidul Comunist Român ni-i și destin și vrere
În toată biruința noastră românească.

Cu țara-ntreagă, tinăr, ctitorînd înalt,
Întîiul fiu al Patriei ridică în Cetate
Spre soare, tot destinul ei uman, curat
Și-n inima-i aprinsă, ritmul României bate.

Azi, Ceaușescu nu-i un singur om, el e poporu-ntreg,
E însăși Patria pe care-o poartă-n zbor ;
Anii și pașii noștri sînt luminați și merg
Numai spre comunism, prin el, spre viitor.

Lumina României în viitor urcată
E biruința lumii noastre muncitoare
Prin care pacea liberă ni-i soartă,
Arc de triumf spre devenirea viitoare.

Ion Crînguleanu

LA MAREA SĂRBĂTOARE

DE LA un an la altul, ziua de 23 August, marea sărbătoare națională a poporului român, se îmbogățește cu noi semnificații, cu noi dovezi ale biruințelor noastre, cu noi imagini de pe cuprinsul țării, din viața oamenilor ei angajați în munca de construire a socialismului și comunismului. Sîntem cetățeni demni ai unei națiuni libere și independente. Cîncătem care sînt rosturile muncii drepte și cinste, trăim sentimentul de solidaritate cu poporul nostru, sîntem la noi acasă, încrezători în viitorul pașnic și fericit al copiilor noștri. Putem mărturisii din toată inima aceste adevăruri și această credință. Cu aura acestui sentiment am însoțit și în acest an, la a 39-a aniversare, ziua eroică a Patriei pe care o iubim și căreia ne consacram munca și idealurile.

Cu aceste gînduri am urmărit impresionantele demonstrații ale oamenilor muncii din Capitală și din județele țării, cu aceste gînduri am participat la entuziasmul unanim prin care, în Piața Aviatorilor, cetățenii Capitalei au adus dovezile energiei lor creatoare, exprimarea unității lor depline în jurul Partidului Comunist Român și al secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cel mai iubit fiu al poporului român, eminentul conducător al partidului și al țării, a cărui gîndire politică și al cărui spirit revoluționar stau la temelia marilor înfăptuiri ale României contemporane. Grandiosul fluviu uman, împodobit cu steaguri și pancarte, cu portrete și care alegorie, metafore colorate ale muncii și ale tineretii, venea fără oprire din zarea orașului, parcă din adîncurile istoriei, ca o întruchipare a năzuințelor de veacuri ale poporului român, venea din acel August fierbinte, din ceasurile de început ale revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, într-un uriaș front al biruinței dreptății și libertății, un neoprit front al păcii și al muncii triumfătoare.

Sub aceste semne sărbătorești, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, a tovarășei Elena Ceaușescu și a celorlalți conducători de partid și de stat, s-a exprimat voința unanimă a poporului român, acordul lui deplin cu acțiunile Președintelui României întreprinse

în apărarea păcii, în promovarea căilor reale de înlăturare a pericolului unui război nuclear, afirmînd politica fermă și gestul consecvent ale unui conducător pătruns de o rară omenie și credință în pacea și fericirea popoarelor, ale unui șef de stat pentru care dreptatea, libertatea, independența și pacea poporului său constituie piatra de temelie a unui program de luptă neobosită pentru dreptatea și pacea întregii omeniri. Sînt nobilele convingeri pe care le-a exprimat secretarul general al Partidului și la impresionanta manifestare a tineretului, la împlinirea a 35 de ani de la inaugurarea primelor șantiere naționale, în vibranta cuvîntare adresată tinerilor țării, în înflăcărutul îndemn la muncă și la creație, la consacrare în spirit revoluționar, cu tot elanul tineresc, în munca pentru realizarea Programului partidului.

În felul acesta, aduse de timp, de legile dezvoltării sociale și de mersul lumii contemporane, semnificațiile care se adaugă zilei naționale a poporului român vin să definească societatea noastră în acest prag al dezvoltării ei, să aducă în fața conștiinței noastre aspectele noi ale muncii și vieții oamenilor, îndatoririle cite se ivesc, pentru a cuprinde, a înțelege și a participa la făurirea societății noi, socialiste, la formarea omului nou, în spiritul dragostei de țară, de partid, de popor, la educarea patriotică, revoluționară a tineretului, a tuturor cetățenilor patriei — așa cum sublinia secretarul general al Partidului la recenta Consfătuire de lucru pe problemele muncii organizatorice și politico-educative.

Credința în prezentul și în viitorul țării, conștiința marilor sarcini care ne revin, ca oameni ai artei și literaturii, în munca de creare a unui spirit revoluționar în muncă, în viață, în toate domeniile, încrederea în Programul partidului, în efortul creator al națiunii noastre sînt expresiile convingerii și ale certitudinii care însuflețesc și zilele acestui August al marilor realizări și perspective în viața poporului nostru.

„România literară”

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. **Redactor şef adjunct:** G. Dimisianu. **Secretar responsabil de redacţie:** Roger Cămpăanu

În cinstea zilei de 23 August

● Cu sprijinul asociaţiilor scriitorilor, cenaclurile şi cercurile literare, cluburile din instituţii şi întreprinderi au organizat în aceste zile numeroase manifestări în cinstea zilei de 23 August. În cadrul şezătoarelor şi festivalurilor literare, simpozionelor şi meselor rotunde au avut loc dezbateri, în lumina indicaţiilor de partid, în legătură cu dezvoltarea literaturii noastre, au fost prezentate noi volume lansate de edituri, s-au iniţiat întâlniri cu cititorii, în cursul cărora poezii, prozatorii, dramaturgii, criticii şi istoricii literari au discutat asupra celor mai importante probleme ale actualităţii literare în ţara noastră.

Scriitorii, exponenţi ai idealului naţional

● Muzeul literaturii române a organizat în cinstea zilei de 23 August, la sediul său din strada Fundaţiei, o manifestare sub genericul „Scriitorii, exponenţi ai idealului naţional”, — manifestare iniţiată în mod deosebit pentru elevii aflaţi în tabere şcolare din Capitală.

Au luat cuvîntul Vasile Netea şi Fănuş Băileşteanu. În continuare, oaspeţii au vizitat numeroase exponate din expoziţia de bază a muzeului, au audiat voci ale marilor scriitori din „Fonoteca de aur” şi au urmărit interesante proiecţii de diapozitive.

Vizită de documentare literară

● Comitetul de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Buzău, în colaborare cu filiala Societăţii de ştiinţe filologice, a iniţiat, în cinstea zilei de 23 August, o vizită de documentare literară la care au participat Nicolae Ciobanu, Gheorghe Andrei, Constantin Petre. Aceştia au vizitat cetatea Bradu, muzeele de pe lângă monumentele istorice de la Ciobanu şi Răteşti (judeţul Buzău), în care se găsesc nume-

roase cărţi şi documente de limbă literară veche, tipărite în parte la Buzău. De asemenea, sub genericul „Valenţe ale literaturii române de după eliberarea patriei”, la căminul cultural din comuna Stîlpu, Comitetul judeţean de cultură şi educaţie socialistă a organizat o dezbateră la care au participat poezii Gh. Andrei şi Const. Petre. În încheierea manifestării, oaspeţii au citit din versurile lor.

Asociaţiile de scriitori

IASI

● Asociaţia scriitorilor din Iaşi a organizat, în cinstea zilei de 23 August, la expoziţia permanentă „M. Sadoveanu” de la Copou, a 13-a sedinţă a cenaclului de proză M. Sadoveanu, sub conducerea criticului Al. Dobrescu. A citit fragmente din volumul al doilea al romanului „Ianus”, Cornelii Sturzu.

● Cu prilejul împlinirii vîrstei de 50 de ani, poetul Ion Hurjui a fost sărbătorit la sediul Asociaţiei. Au luat cuvîntul Virgil Cutitaru, Liviu Leonte şi Mihai Drăgan.

TIMIŞOARA

● La Casa de cultură din Buziaş, Asociaţia scriitorilor din Timişoara a organizat în cinstea zilei de 23 August o manifestare literară, la care au fost prezenţi Anghel Dumbrăveanu, Ion Arieşanu, Mircea Şerbănescu,

Dorian Grozdan şi Corina Victoria Sein.

De asemenea, la biblioteca judeţeană a avut loc simpozionul „Consideraţii asupra tematicii romanului românesc”. Au luat cuvîntul Ion Arieşanu şi Stela Mirel.

● La Căminul cultural din Teremia Mare a fost iniţiat un recital de poezie şi un program de lecturi în proză la care şi-au dat concursul Mircea Şerbănescu, Alexandru Deal, Ion Dumitru Teodorescu şi George Drumur. O manifestare asemănătoare a avut loc la căminul cultural din Chişineu Criş, în cadrul căreia au citit din creaţiile lor şi au purtat discuţii cu elevii şi cadre didactice Ion Arieşanu, Iosif Costinaş, Al. Ruja şi Aurel Turcuş.

● O amplă dezbateră privind literatura bănăţeană a avut loc la căminul cultural din Lovrin. Au participat din partea Asociaţiei scriitorilor din Timişoara: Ion Marin Almăjan, Nikolaus Berwanger, Anghel Dumbrăveanu, Livius Ciocirliu, Marcel Pop Corniş, Alexandra Indrieş, Andrei Lilin, Ivo Muncian, Marian Odangiu, Maria Pongracz, Petre Stoica şi Cornel Ungureanu.

O antologie dedicată Unirii Transilvaniei

● Comitetul de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Alba, în colaborare cu Centrul de îndrumare a creaţiei populare şi a mişcărilor artistice de masă, va edita, în cinstea sărbătoririi a 65 de ani de la Unirea Transilvaniei cu ţara, o antologie literară reprezentativă ce va cuprinde poezie, proză, însemnări, reportaj, eseu. Materialele urmează a fi expediate pe adresa Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă Alba, str. Mihai Viteazu nr. 14 (telefon 13119, prefix 968).

Concurs de creaţie

● În întîmpinarea celei de a 40-a aniversări a Revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă din august 1944, revista „Astra” iniţiază un concurs de creaţie literar-artistică adresat în exclusivitate elevilor (clasele V—VIII şi IX—XII) care pot trimite pe adresa revistei (str. Mihail Sadoveanu nr. 3, cod 2200 Braşov) creaţii literare (versuri şi proză) precum şi lucrări de grafică.

Materialele prezentate la concurs se vor inspira din istoria şi actualitatea României socialiste, din viaţa poporului nostru, a copiilor şi tineretului. De asemenea, se pot aborda, în diferite modalităţi artistice, teme legate de viaţa contemporană, problemele păcii, viitorul planetei etc., concursul fiind deschis şi prozei ştiinţifico-fantastice.

Lucrările vor fi trimise redacţiei cu menţiunea „Pentru concursul literar-artistic” pînă la data de 1 octombrie a.c. (clasele V—VIII) şi 1 noiembrie a.c. (clasele IX—XII). Cele mai valoroase lucrări vor fi publicate şi premiate.

Premiile „Adam Müller Guttenbrun”

● Cenaclul literar de limbă germană „Adam Müller Guttenbrun” a decernat premiile prevăzute pentru anul 1983 scriitorilor Rolf Bossert din Bucureşti şi Johann Lipetz din Timişoara. De asemenea, un premiu de promovare a fost atribuit lui Iacob Mihăilescu din Cluj-Napoca.

La Rodna Veche

● Cenaclul literar „Ion Pop Reteganul” din Rodna Veche a iniţiat o şezătoare literară dedicată zilei de 23 August, cu participarea unui grup de scriitori aflaţi la Casa de creaţie din Valea Vinului. Au citit din creaţiile lor Lucian Valea, Petre Bueşa şi Teohar Mihaldaş, ca şi membri ai cenaclului local: Victoria Cîr-

daru, Iftimia Boldiş, Iacob Guşă, Emil Bălăi şi Luminiţa Domiche. Au participat de asemenea la discuţii Zaharia Singorean şi Gheorghe Dumbrăveanu. În încheierea manifestării, actorul Remus Mărgineanu de la Teatrul Naţional din Craiova a recitat poemul „A fi sau a nu fi” de Geo Bogza.

Dragoş a încălecat munţii descăleciind în Moldova. Căminul lui era Bucovina. Poezii de aici, într-un fel aparte, stîrnesc în mine un sentiment de dragoste şi de linişte sufletească ce dau frumuseţe şi austeritate ochiului fix şi neplîngînd. De-aş mai trăi o viaţă m-aş naşte în Bucovina! Şi cînd văd un cuvînt surizînd, fără să vreau, mă gîndesc la Bucovina. Mona Lisa noastră.”

De asemenea, este publicat un text inedit de Alexandru Ivăsiuc, articole de George Damian, Mihail Vulcan, Mihail Iordache, L. Dumbrăvă, Petru Rezuş. O schiţă semnează Constantin Culebăşan. Poezii publică Nicolae Prelipceanu şi Florin Bratu. Octavian Nestor îl abordează pe Gheorghe Ivănescu, membru corespondent al Academiei, în cadrul unui interviu despre lingvistică şi filosofie.

Medalioane George şi Agatha Bacovia

● La Muzeul memorial „G. Bacovia” din Capitală s-au desfăşurat două medalioane literare dedicate scriitorilor George şi Agatha Bacovia. Au luat cuvîntul, evocînd secolul din viaţa şi activitatea celor doi poeţi, Dan Smintinescu şi Tudor Oprea. Au recitat versuri patriotice Maria Zimniceanu, Nina Marinescu-Popescu, Sanda Georgescu, Geta Petre, Dorina Popa, Daniela Ionescu, Eugenia Boteanu, Dorina Drăghici, Cornelia Lungu, Aurelia Dumitrescu, Gabriel Bacovia, Lucia Monoranu, Anca Dorobanţu, Cristina Ivaşcu. Au fost audiate vocile poezilor omagiaţi, imparate pe benzi de casetofon.

A urmat un moment muzical, după care în cadrul atelierului de creaţie al cenaclului a citit versuri Adrian Radu.

Seară literară Panait Istrati

● Cercul literar „Prietenii lui Panait Istrati” de pe lângă biblioteca municipală „M. Sadoveanu” din Capitală a organizat o seară literară cu tema „Femeia în opera autorului Chirel Chiralina”. Au fost evocate eroinele din operele scriitorului. Au luat cuvîntul: Valeriu Gorunescu, Petru Marinescu, Octavian Ciucă, Ana Lungu, Mircea Albeanu, Ionel Protopopescu, Gheorghe Satmari, Paul Găleşanu, Ana Luiza Toma, Elena Dobrescu, Anatolie Zurbu, Mihaela Gorunescu.

daru, Iftimia Boldiş, Iacob Guşă, Emil Bălăi şi Luminiţa Domiche.

Au participat de asemenea la discuţii Zaharia Singorean şi Gheorghe Dumbrăveanu. În încheierea manifestării, actorul Remus Mărgineanu de la Teatrul Naţional din Craiova a recitat poemul „A fi sau a nu fi” de Geo Bogza.

„Pagini bucovinene”

timent de dragoste şi de linişte sufletească ce dau frumuseţe şi austeritate ochiului fix şi neplîngînd. De-aş mai trăi o viaţă m-aş naşte în Bucovina! Şi cînd văd un cuvînt surizînd, fără să vreau, mă gîndesc la Bucovina. Mona Lisa noastră.”

De asemenea, este publicat un text inedit de Alexandru Ivăsiuc, articole de George Damian, Mihail Vulcan, Mihail Iordache, L. Dumbrăvă, Petru Rezuş. O schiţă semnează Constantin Culebăşan. Poezii publică Nicolae Prelipceanu şi Florin Bratu. Octavian Nestor îl abordează pe Gheorghe Ivănescu, membru corespondent al Academiei, în cadrul unui interviu despre lingvistică şi filosofie.

„Revista Noastră”

● Ultimele două numere ale cunoscutului publicaţiei şcolare „Revista Noastră”, editată de elevii Liceului „Unirea” din Focşani, sub coordonarea lui Petrice Dima, prezintă, ca de obicei, materiale diverse şi interesante. Astfel, în nr. 92—93 este publicat un amplu dialog cu Nuşa Z. Stăneanu, soţia marelui scriitor Zaharia Stăneanu. În continuare, pe marginea centenarului „Luceafărului”, revista publică articole semnate de Gh. Bulgăr, Nicolae Crăciun, Petrice Dima, Cătălin Emică. O frumoasă poezie intitulată „Ceasornicul” este datorată Anei Blăndiana, iar „Cronica limbii”, conf. univ. dr. Gheorghe Poalelungi. „Revista Noastră” cuprinde, de asemenea, versuri şi proză de elevi ai liceului.

O proză inedită de Zaharia Stăneanu poartă titlul „Moartea Evanghelinei”. Numărul respectiv se încheie cu un interviu despre „Mioriţa” cu scriitorul Lambros Zogas din Grecia şi articole de Al. Biliurescu, Florin Muscalu, Tudor Ciobotaru, Liviu Axente, Florin Paraschiv, Ion Leu, Cristina Ursan, Dinuţa Marius, Iordache Datcu.

● Numărul 94—95—96 al „Revistei Noastre” include în primul rînd un amplu dialog cu prof. univ. Emilia St. Milicescu, intitulat „Barbu Delavrancea a fost învăţătorul meu în toate şi ghidul meu moral de-a lungul unei vieţi întregi”. Tot lui Delavrancea îi consacră şi Al. Săndulescu, cu prilejul comemorării a 125 de ani de la naştere, articolul „La aniversare”.

Colegul de studenţie al lui Nichita Stănescu — prof. Nicolae Mohoreau —, îi dedică poeziei un emoţionant medalion, intitulat „Amintiri”. Sumarul numărului mai cuprinde o însemnare autografă inedită a lui Tudor Arghezi, unele texte inedite (Simion Mehedinţi în corespondenţa lui Virgil Tempeanu, trei poezii de Lambros Zogas, traduse în limba română de Corneliu Şerban, un interviu cu prof. dr. doc. Solomon Marcus, articole şi proză de conf. univ. dr. Ion Diaconescu, conf. dr. Gh. Poalelungi, ing. Iliescu Paul-Saligny, Cristian Dan Grigorescu, epigrame de Spiridon Ştefănescu şi numeroase ecouri din presă şi de la radio cu privire la numărul precedent al revistei.

SEMNAL

● Duiliu Zamfirescu — **VIATA LA TARĂ. TÂNASE SCATIU.** Receditare cu o prefaţă (Duiliu Zamfirescu sau realismul ca „alibi”) de Paul Cornea. (Editura Minerva, XXVI + 218 p., 13 lei).

● G. Călinescu — **ISTORIA LITERATURII ROMÂNE. COMPENDIU.** Receditare în seria „Patrimoniul” cu „Repere istorico-literare” de Andrei Rusu. (Editura Minerva, 490 p., 28 lei).

● Ion Marin Sadoveanu — **SCRIERI. VII.** Ediţia îngrijită de I. Oprea cuprinde acum partea a II-a din Istoria universală a dramei şi teatrului, Studii şi articole de literatură universală şi comparată, Incursiuni în istoria artelor. (Editura Minerva, 790 p., 45 lei).

● D.I. Suchianu — **ALTE FOSTE ADEVĂRURI VIITOARE.** Articole, eseuri, cronici publicate (în afara celor inedite) în intervalul 1928—1983. (Editura Minerva, 312 p., 13,50 lei).

● Ion Brad — **LEAGĂNUL MĂRII.** Roman. (Editura Eminescu, 254 p., 12,50 lei).

● Ion Lăncrăjan — **VOCATIA CONSTRUCȚIVĂ.** Publicistică. (Editura Cartea Românească, 292 p., 12,50 lei).

● Mihail Georgescu — **LUMEA DE LA FEREAȘTRĂ.** Romanul reprezintă a patra carte a autorului, după volumele: **Punctul** (teatru, 1972), **Elogii pentru Cetatea Soarelui** (teatru, 1973) și **Inspectorul de teren** (roman, 1980). (Editura Cartea Românească, 368 p., 17,50 lei).

● Gheorghe Lăzărescu — **ROMANUL DE ANALIZĂ PSIHOLÓGICĂ ÎN LITERATURA ROMÂNĂ.** Studii apărute în seria „Momente și sinteze”. (Editura Minerva, 298 p., 15 lei).

● Sanda Radian — **MAȘTILE FABULEI.** Incursiune în domeniul fabulei românești, de la izvoare și precursori la perspectivele contemporaneității. (Editura Minerva, 292 p., 12 lei).

● Ion Haineș — **ANOTIMPIRI.** Roman. (Editura Scrierilor românești, 170 p., 9,25 lei).

● Silvia Urdea — **ANTON HOLBAN SAU INTEROGATIA CA DESERTIN.** Monografie a operei scriitorului, apărută în seria „Universitas”. (Editura Minerva, 232 p., 12 lei).

● x x x — **SIMBOLURILE MAGISTRALEI ALBASTRE.** Antologie de eseuri, impresii, versuri, reportaje dedicate constructorilor Canalului Dunăre — Marea Neagră, semnate de scriitori reprezentativi ai literaturii contemporane, tineri scriitori și reporteri, scriitori militari. (Editura Militară, 288 p., 11 lei).

● Alexandru Vergu — **IMBLINȚITURUL DE ZIMBRI.** Povestiri. (Editura Ion Creangă, 128 p., 9 lei).

LECTOR

Calendar

● 26.VIII.1881 — s-a născut Panait Cerna (m. 1913)
● 26.VIII.1907 — a murit Iosif Vulcan (n. 1841)
● 26.VIII.1919 — s-a născut George Soimu (m. 1981)
● 27.VIII.1897 — s-a născut Tomasa Săndor (m. 1963)
● 27.VIII.1914 — s-a născut Mihail Novicov
● 27.VIII.1917 — a murit Anton Naum (n. 1829)
● 27.VIII.1917 — a murit Ion Grămadă (n. 1886)
● 27.VIII.1924 — s-a născut Mariana Dumitrescu (m. 1967)
● 27.VIII.1928 — s-a născut Mircea Zăciu
● 27.VIII.1930 — s-a născut Z. Ornea
● 27.VIII.1942 — s-a născut Ovidiu Ghidirmic
● 27.VIII.1943 — a murit George Ulieru (n. 1884)
● 27.VIII.1965 — a murit Eusebiu Camilar (n. 1910)
● 28.VIII.1909 — s-a născut Asztalos István (m. 1980)

● 28.VIII.1910 — s-a născut Constantin Saleia
● 28.VIII.1915 — s-a născut Irene Mokka (m. 1973)
● 28.VIII.1917 — a murit Calistrat Hogas (n. 1847)
● 28.VIII.1932 — s-a născut Valentin Dima
● 28.VIII.1944 — s-a născut Marin Mincu
● 29.VIII.1881 — s-a născut N. Dunăreanu (m. 1973)
● 29.VIII.1899 — s-a născut Leon Negruzzi
● 29.VIII.1906 — s-a născut Al. Constant
● 29.VIII.1961 — a murit George Mărgărit (n. 1923)
● 29.VIII.1975 — a murit Theodor Constantin (n. 1910)
● 30.VIII.1910 — s-a născut Augustin Z.N. Pop

● 30.VIII.1922 — s-a născut Maria Zimniceanu
● 30.VIII.1936 — s-a născut D. Matală
● 30.VIII.1942 — s-a născut Alex. Protopopescu
● 31.VIII.1909 — s-a născut Ionel Gologan
● 31.VIII.1915 — s-a născut Andrei Lilin
● 31.VIII.1926 — s-a născut Octavian Grigore Goga
● 31.VIII.1927 — s-a născut Dan Deșliu
● 31.VIII.1927 — s-a născut Radu Petrescu (m. 1982)
● 1.IX.1831 — a murit Vasile Cîrlova (n. 1809)
● 1.IX.1847 — s-a născut Simion Fl. Marian (m. 1907)
● 1.IX.1895 — s-a născut Lucia Bors-Bucența (m. ?)
● 1.IX.1901 — s-a născut Marin Iorda (m. 1972)
● 1.IX.1922 — s-a născut Gabriel Teodorescu
● 1.IX.1941 — s-a născut Alexandru Grigore (m. 1981)

MĂREAȚA ÎNFĂPTUIRE

IMPRESIONANTA manifestare închinată împlinirii a 35 de ani de la organizarea de către Partid a primelor șantiere naționale ale tineretului va rămâne, prin tulburătoarele sale evocări, adânc întipărită în inimile noastre, ale tuturor, ea fiind văzută, în toată grandoarea ei, prin intermediul televiziunii în întreaga țară. Manifestarea a avut loc seara, când soarele cobora, dar nouă ni s-a părut un soare de miez de zi, soare de vară plină, aflat în aceeași clipă deasupra Bărăganului și a Podișului Moldovei, pe cununa Transilvaniei și în creștetul Munților Banatului, pe stîlpii porților Olteniei și în salciami ce străjuiesc întinderile ce duc spre Mare ale Dobrogei. Întreaga noastră patrie... Și-apoi, izvor de profundă mîndrie patriotică, manifestarea avînd loc pe cel mai mare stadion din Capitală, el însuși declarat, pe vremea construcției, șantier național al tineretului, s-a bucurat de prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu, a altor tovarăși din conducerea partidului și statului. Și încă un fapt semnificativ: stadionul poartă numele sărbătorii noastre naționale: „23 August”.

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, viu și puternic aclamată, a început chiar cu această subliniere: „Această manifestare a tineretului patriei noastre are loc în ajunul împlinirii a 39 de ani de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, de la trecerea patriei noastre pe calea nouă, a făuririi unui viitor liber, a viitorului socialist și comunist!” În Cuvîntare sînt evocate momente ale acelui timp dramatic cînd cele două fronturi, unul de luptă cu arma în mînă împotriva hitleriștilor și celălalt de luptă cu sapa și lopata pentru reconstrucția țării, s-au unit într-un singur șuvoi, cînd urmările dezastruoase ale războiului trebuiau cît mai repede înlăturate, cînd patria pășea pe făgașul edificării unei noi societăți, mai bune și mai drepte, și cînd tineretul, urmînd pilda străbunilor viteji la oaste și la plug, a primit o misiune eroică: aceea de a fi în primele rînduri pentru întemeieri cu totul noi în cuprinsul patriei române. „Au fost ani de luptă și de muncă. Din primele zile ale revoluției — se spune în Cuvîntare — tineretul s-a angajat cu toată forța în războiul pentru apărarea patriei, pentru lichidarea deplină a ocupanților hitleriști, precum și în lupta pentru democratizarea țării și refacerea întregii patrii.” Tabloul este impresionant! Tinerii mergînd pe front: „Totul pentru front, totul pentru victorie!”, tineri participînd cu întregul lor elan la procesul revoluționar de renaștere națională. „În această luptă uriașă — subliniază în Cuvîntare, tovarășul Nicolae Ceaușescu — poporul nostru, tineretul patriei noastre au dat nenumărate jertfe”. Și iată și momentul solemn, încărcat de o adîncă emoție: „Aș dori acum, în ajunul acestei mari sărbători naționale, de la această manifestare a tineretului patriei noastre, să aduc un omagiu fierbinte tuturor luptătorilor revoluționari care au înfăptuit revoluția de eliberare socială și națională, armatei patriei noastre care a dus o luptă hotărîtă — și în care tineretul a avut un rol important — pentru eliberarea patriei noastre de sub jugul dominației hitleriste.”

Tineri în haine ostășești, tineri în salopete; tineri veniți de pe frontul antihitlerist, tineri intrînd în armatele muncii. Și iată și urmele — nepieritoare monumente pe întinsul geografiei românești, implicînd Ceahlăul, Bărăganul, Valea Dunării și Marea Neagră, Marea Neagră cu Marele Canal și Marile ei Combinate, Dunărea cu Marele Canal și Porțile de Fier I și II.

Schimbamem, pînă să le smulgem lumina, destinul multor ape românești. Începusem cu Jiul de-a lungul căruia în 1948, adică acum 35 de ani, am construit cea mai interesantă cale ferată din Europa, cu 38 de tunele, de o rară frumusețe și de o eficiență absolut verificată, apoi am urmat cu Bicalzul, deci chiar cu Ceahlăul, muntele din vatra Carpaților moldovenesti. Fusesem între brigadierei la Bumbești-Livezeni, în punctul Lainici, scobeam pe-acolo cu o cazma pietrele, eu și toți colegii mei de liceu din Tîrgu-Jiu, dar cea dintîi creație a omului înzestrat cu mașini, — imaginea pădurii ai cărei copaci păreau să se fi scos singuri

din rădăcini invocînd soarele — am văzut-o, ca tînră reporter, la Bicăz, cînd mi-a apărut în față marea regiment în salopete, avînd pe umeri lungile cozi de tîrnăcoape, iar în față, în valea agitată, macarale și buldozere, compresoare și camioane, foarte multe camioane într-o alergare continuă, dînd peisajului culoarea închisă a unui vârtej pe Lună.

Cîndva, pe la jumătatea anilor '60, ceva mai la vest și mai la nord, sub coroana legendarului stejar al lui Ștefan, am văzut cum au apărut cîteva barăci. Anume parcă spre a se scrie în ele o nouă filă din istoria țării, fiindcă într-una lucrau tehnicienii care întocmeau în detaliu planurile de constituire a noilor fabrici și uzine, în alta luau contur schițele viitorului oraș, iar în ultima se inscriau tineri veniți din toată țara care urmau să sape și să zidească și chiar să pună în funcțiune uzinele și combinatele noului oraș care încă nu exista decît pe hirtie. Nu era cel mai tînăr oraș al țării, căci altele apăruseră pe harta vie a patriei de cîțiva ani și reporterii le și numiseră „orașe fără arhivă”. Dar astăzi, pentru toate expresia e de mult depășită: fiecare își are istoria, arhiva, locuitorii împărțiți deja pe generații.

A VENIT apoi Congresul al IX-lea, asemănat el însuși cu deschiderea celui mai vast șantier din istoria țării, un șantier care a cuprins, deodată, în mișcarea și patosul construcției, toate colțurile României, din nord în sud, din est în vest. Ca niște raze pe deplin înviorătoare au fost privirile secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, priviri-gînd, priviri-acțiune, noile sale orientări transformînd întreaga noastră viață politică și economico-socială. Cronică acestor vremuri este, astfel, numită, pe drept cuvînt, o cronică de aur. Iată o imagine cuprinsă în Cuvîntare, imaginea unui drum aflat într-un continuu urcuș spre înălțimea piscului de mîine: „Am construit zeci și zeci de noi platforme industriale. Am construit noi linii de cale ferată, noi magistrale energetice. Am realizat mari hidrocentrale ca Porțile de Fier I, Porțile de Fier II și alte hidrocentrale în interiorul țării, am construit termocentrale. De fapt am transformat și reînnoit întreaga țară. Priviți localitățile patriei noastre; nu există oraș, nu există sat unde să nu se poată vedea munca fără preget a întregului popor, a tineretului patriei noastre”.

Tineretul și-a înscris numele de constructor entuziast pe arcadele celor mai de seamă edificii industriale și social-culturale ridicate în acești ani eroici în patria noastră. Chiar cu puțin înainte de aniversarea a 35 de

ani de la organizarea primelor șantiere naționale ale tineretului, a fost inaugurat de către tovarășul Nicolae Ceaușescu noul tronson al metroului bucureștean, cel de-al treilea al primei magistrale, și s-au încheiat, totodată, lucrările la importantul și greul tronson al tineretului de la Canalul Dunăre-Marea Neagră. Aprecierea muncii dîrze a tineretului este dintre cele mai înalte: „De fapt se poate spune că tineretul patriei noastre și-a înscris numele în construirea acestui canal!” Și mai departe, după urale și aplauze puternice, îndelungate, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a dat o nouă imagine plină de patos, de prețuire și vibrație patriotică: „Vor trece secole și toți cei care vor trece pe acest canal vor putea privi monumentul pe care îl va ridica tineretul ca un simbol al spiritului revoluționar, al muncii eroice desfășurate de tineretul patriei noastre la realizarea acestui canal, în întreaga țară!”

A STFEL că însuflețitoarea Cuvîntare — ca o prefață la marea noastră sărbătoare națională — a declanșat profunde sentimente de dragoste și devotament nețărmurit față de patrie, față de popor, față de partid, față de secretarul său general. Tabloul întregii manifestări ne-a înțărît convingerea că, așa cum tot ce s-a făurit pe pămîntul românesc a existat, de fiecare dată, încă din clipa în care s-au elaborat planurile de construcție socialistă, tot astfel patria de mîine va fi așa cum ne-o înfățișează și ne-o descriu Programul partidului de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism, documentele celui de al XII-lea Congres și ale Conferinței Naționale ale partidului.

Și astfel oriunde ți-ai îndrepta privirile pe cuprinsul patriei vezi nu numai ceea ce s-a împlinit, ci și semnele viitorului cu chipul său pe cît de complex pe atît de strălucitor. Fiindcă, în acest patos al tineretului, construim nu numai fabrici, uzine, hidrocentrale, combinate, ferme și stațiuni agricole, ample sisteme de irigații, variante de canale, orașe și sate moderne, ci și o nouă conștiință, un om nou, o nouă condiție umană.

Șantierul național al tineretului au fost și sînt, totodată, și o puternică școală de educație revoluționară a tineretului. Ei, tinerii sînt constructorii de azi și de mîine ai societății noastre noi, ei sînt aceia care duc ștafeta muncii eroice a generațiilor spre o tot mai frumoasă înfățișare a patriei, spre viitorul ei de aur. Fiindcă — așa cum sublinia în Cuvîntare tovarășul Nicolae Ceaușescu — „Ceea ce este mai important decît toate construcțiile este faptul că tineretul patriei noastre a învățat să muncească și să trăiască în spirit revoluționar, că și-a însușit înalta concepție revoluționară despre lume și viață. În această muncă uriașă, în lupta revoluționară s-a creat un tineret revoluționar, un om nou, constructor conștient al socialismului și comunismului — și aceasta constituie cea mai măreață înfăptuire a revoluției socialiste, a partidului nostru!”

Chemarea caldă, vibrantă la o fermă angajare, cu tot elanul tineresc în munca și lupta pentru realizarea Programului partidului, cît și în munca și lupta pentru însușirea a tot ce este mai nou în știință, în tehnică, în cunoașterea umană, izvorăște din însăși esența procesului revoluționar în care ne aflăm, din esența noului stadiu de dezvoltare a României socialiste. „Numai un asemenea tineret, înarmat cu cele mai noi cuceriri ale științei din toate domeniile, va fi un tineret revoluționar, va ști să ducă mai departe făclia libertății și progresului, va reprezenta garanția întăririi patriei noastre, a asigurării independenței și suveranității ei, a viitorului său comunist”.

Se subliniază astfel faptul că anii care urmează sînt anii științei, anii tehnologiei, anii artelor și ai culturii, anii calității și ai responsabilității în tot ce întreprindem. Se apelează astfel la adîncirea procesului de educație multilaterală, de formare a omului nou, a tineretului generației. O generație a construcției pașnice, a muncii eroice, spre gloria și continua înălțare a patriei.

Vasile Băran

E patria

**E patria și-n pas și-n gînd și-n vis,
Se vede treaba că așa ni-i scris.
Am încercat și-n alte părți să văd —
Un dor mă trage pururi îndărăt.**

**O fi și-n alte părți — ce știi? — mai bine,
Dar pe cît pare nu e pentru mine,
Aicea mi-i prezentul, viitorul,
Trecutul și acela-n veci, poporul.**

**Sînt poate nu arar rămas în urmă,
N-am înțeles, dar singur mi-am ales
Și drumul care cred că nu se curmă
Și roșul steag cu nou-i înțeles.**

Mihai Beniuc

Etos revoluționar

ÎN ISTORIA poporului român, actul istoric de la 23 August 1914 a constituit, prin consecințele sale durabile și aindci cea mai radicală răsturnare revoluționară din milenara și zbuciumata sa istorie. El reprezintă o culminare a luptei pentru libertate și independență, pentru realizarea idealului național, prin înseși mutațiile radicale pe care le aduce noua civilizație în toate compartimentele vieții sociale, în întregul sistem de valori ale patriei. Conținutul social și cel național al procesului revoluționar își găsesc pentru prima dată o unitate organică deoarece însăși împlinirea consecventă a idealului național pentru care au luptat zeci de generații, pentru care poporul român a dat un greu tribut de sînge și sacrificii, a devenit cu puțință odată cu revoluția socialistă. Tovarășul Nicolae Ceaușescu, ale cărui contribuții substanțiale în ceea ce privește dezvoltarea filosofiei sociale și a teoriei socialismului științific sînt unanim recunoscute și apreciate atît pe plan intern cit și internațional, a definit astfel actul revoluționar de la 23 August:

„Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a deschis calea înfăptuirii revoluției democratice, a revoluției socialiste și trecerii la construcția socialismului, a asigurat condițiile necesare marilor transformări revoluționare.”

Revoluția socialistă și edificarea noii societăți asigură condițiile pentru amplificarea și valorizarea optimă a forțelor creatoare de cultură ale întregii națiuni, dezvoltării și organizării superioare a puterilor ei civilizatorii. Perfecționarea continuă a forțelor de producție la nivelul celei mai înaintate tehnici moderne și dezvoltarea multilaterală a conștiinței revoluționare a oamenilor muncii — iată pirghiile decisive ale unui progres semnificativ în stadiul actual de evoluție a societății noastre socialiste. Dar pentru a realiza la parametri superiori aceste obiective, se impune tocmai afirmarea nestinjenită, fertilizatoare a spiritului revoluționar, critic, adinc scormonitor și departe văzător.

Spiritul revoluționar a constituit dintotdeauna o dominantă de gîndire, de atitudine, de muncă și viață a partidului nostru, reafirmată cu o nouă forță de convingere și consecvență de tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea la recenta Consfătuire de lucru, pe problemele muncii organizatorice și politico-educative, Mangalia, 2—3 august. Am putea spune că, la aproape patru decenii de la revoluția din august 1944, Expunerea la Plenară din 1—2 iunie 1982, Cuvîntarea deja menționată, precum și alte expunerii ale secretarului general al partidului configurează cu claritate și pătrundere o strategie a dezvoltării în sfera conștiinței, a atitudinii moral-spirituale, avînd ca principiu fundamental **spiritul revoluționar militant** care trebuie să călăuzească orice act de conștiință, orice comportament.

ETOSUL revoluționar, prin care înțelegem unitatea dinamică a gîndului și acțiunii, o asemenea funcționare concretă a valorilor moral-spirituale care spulberă atitudinile de nepăsare, indiferențismul, lincezeala, pasivitatea bolnăvicioasă, decurge din însăși esența unei civilizații de tip socialist, din caracterul dialectic și materialist al concepției noastre despre lume și viață. Etosul revoluționar nu este ceva care vine (și trebuie impus) din afară, ca un fel de floare exotica, ci constituie un atribut de esență, posibil și necesar, al noilor structuri socio-umane, cea mai prețioasă zestre spirituală de conștiință și atitudine a omului nou, în devenire, în plin proces de formare pe multiple planuri. Căci eficiența productivă și măreția unei societăți, capacitatea ei de a înfrunta și depăși dificultățile și a-și asigura un progres rapid, se află deopotrivă în nivelul tehnic al producției materiale, în energia constructivă a oamenilor ca și în **forța novatoare a gîndirii lor**, în lupta cu inerția, în conștiința critică, revoluționară. Dar spiritul revoluționar nu se constituie ca o generare spontană a noilor structuri sociale, ci este rezultatul unei ample activități cultural-educative, tinzînd către o valorizare tot mai bună a energiilor intelectuale și sufletești ale întregului popor.

Etosul revoluționar presupune, desigur, o conștiință critică, se opune superficialității și toleranței față de lipsuri, față de diferite fenomene negative de po-luare spirituală și ideologică; el nu are nimic comun cu nihilismul, cu ponegrirea și desfigurarea realităților noastre socio-umane, cu hipertrofierea unor asemenea fenomene negative. Marile noastre izbînzii în construcția unei societăți mai drepte și mai umane — recunoscute direct sau indirect pînă și de adversarii noștri cei mai înrăiți — nu sînt și nu pot fi opera unor mărunți și detestabili

„eroi negativi” care, adesea, par a da „tonul” într-o anumite literatură, ca și cum ei ar alcătui oglinda cea mai reprezentativă a omului contemporan. Însăși dialectica vieții reale, lupta pentru vechi și nou impune o înțelegere mai clară a forțelor motrice ale societății noastre, a naturii contradicțiilor ce se ivesc dar și a condițiilor rezolvării lor, a mecanismelor de a le soluționa și depăși. De altminteri, spiritul revoluționar implică o stare de tensiune, de vitalizare a forțelor ce propulsează înaintea societatea, luptă neîmpăcată cu inerția, cu tot ceea ce frînează afirmarea noului, dar nu are nimic comun cu dezordinea și spiritul anarhic ci reclama, dimpotrivă, o ordine nouă, revoluționară, disciplină, legalitate, democrația muncii și creației. Tocmai de aceea, o condiție esențială a pătrunderii spiritului revoluționar în conștiința și comportamentul tuturor oamenilor muncii este întărirea rolului conducător al partidului — centrul vital al națiunii noastre —, deoarece partidul reprezintă un **model de etos revoluționar**, de slujire devotată a poporului, de conștiință și responsabilitate față de problemele majore ale națiunii noastre, un model de unitate și de democrație muncitorească. Iată cît de pregnant este exprimată această idee de secretarul general al partidului:

„Îndeplinind rolul de centru vital al întregii națiuni, partidul trebuie să asigure funcționarea armonioasă a tuturor sectoarelor de activitate. De la partid trebuie să iradiază lumina și căldura care să dinamizeze întreaga societate românească. Dacă într-un sector, cît de mic, cît de îndepărtat, se produce o defecțiune aceasta se răstîrge asupra întregului organism social.”

ETOSUL revoluționar are în prezent un conținut mult mai bogat și complex iar Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Consfătuirea de la Mangalia pune în lumină componentele definitorii ale unor atări atitudinii, cum ar fi: responsabilitate în muncă și disciplină comunistă; un nou conținut al conștiinței naționale și patriotice — în sensul, de pildă, ca o mișcare cultural-artistică de masă cum este Festivalul național „Cîntarea României” trebuie îmbunătățită și îmbogățită, astfel ca, prin toate manifestările sale, să servească educării revoluționare, formării omului nou, între altele, prin cultivarea mai consecventă a valorilor patriei noastre, a creației poporului nostru pe care „trebuie s-o dezvoltăm, s-o ridicăm la un nivel nou, superior, s-o așezăm pe o bază și mai temeinică, pe baza concepției revoluționare despre lume”; o atitudine constructivă, creatoare, activă față de contradicții, de dificultăți, imbinarea răspunderii colective (democrația participativă) cu responsabilitatea personală.

Cucerirea puterii nu încheie ci deschide calea unui proces revoluționar atotcuprinzător, care reclamă formarea unui tip nou de conducător — omul de formație complexă, caracterizat prin însușiri politice, organizatorice, tehnice, profesionale. Subliniind din nou importanța unei înalte pregătiri tehnico-profesionale, tovarășul Nicolae Ceaușescu denunță totodată tehnicismul și profesionalismul îngust „care reprezintă un mare pericol pentru un partid revoluționar”. Însăși exigentele revoluției științifico-tehnice, care mută centrul de greutate de la „sistemul mecanic” la „sistemul om” dar mai ales universalismul socialist, revoluționar se opun atitudinii tehnocratice de fetişizare a tehnicii în afara oricărui sistem de valori, a oricărei atitudini politice și morale: „Ridicarea cunoștințelor profesionale, tehnice și științifice constituie, fără îndoială, o cerință de însemnătate deosebită pentru membrii de partid și mai ales pentru activiști și cadrele de partid și de stat. În același timp, este însă necesar să dezvoltăm și mai puternic spiritul revoluționar de luptă, să înarmăm comuniștii, activii și cadrele cu știința revoluționară, materialist-dialectică. Cadrele de partid și de stat trebuie să fie buni specialiști, dar, în același timp, să fie buni revoluționari, să imbine cele două laturi ale cunoașterii cu spiritul de luptă pentru transformarea revoluționară a lumii”. De aici rezultă că buna pregătire tehnico-științifică și profesională trebuie călăzită de criterii ideologice revoluționare, de o ierarhie umanistă și comunistă a intereselor și valorilor. Tehnicismul contravine **modelului uman** pe care-l forjează și-l promovează socialismul și care ar trebui să-și găsească și în artă o mai complexă și deplină intruchipare.

Ideea revoluționară de profesie este de fapt ideea unui model uman de conducător politic pentru care spiritul revoluționar a devenit un stil de gîndire și de acțiune, de muncă și de viață, omul ce știe să organizeze și să valorizeze la cote superioare un potențial de energii creatoare, sensibilitatea culturală și puterile civilizatorice ale oamenilor pe care-i conduce în lupta pentru viitorul comunist al patriei, pentru promovarea tuturor acelor valori menite să înfrumusețeze și să îmbogățească viața omului.

Al. Tănase

ÎN ANUL 40

NU STIM dacă multe generații se pot mîndri cu greutatea unor asemenea fapte istorice cum au fost cele ale anilor Libertății noastre. Nu știm dacă putem găsi, în secolele ce compun cartea neamului, un exemplu de mai înaltă, mai exactă și mai fericită adevare la ceea ce ne-am deprins a numi sensul istoriei, locul și rostul generațiilor în curgerea timpilor, raportul lor cu o societate a cărei expresie legiuită sint, ca exemplul generației lui August, generația Insurecției, generația Revoluției.

Este exemplul unei generații care, prin întâmplările pe care le-a trăit, prin ideile de care și-a legat destinul, prin înfăptuirile constructive pe care le-a așezat în fila de astăzi a cărții neamului, așezîndu-le de fapt în eternitate, exprimă, cu o unică pregnanță, consonanța istorică a României și a românilor cu necesitatea prin Revoluție, emancipînd principiul Revoluției, al Noului, ca realitate supremă a vieții noastre. Este exemplul unei generații care, în toți acești ani, și cu deosebire în cei ce s-au scurs de la Congresul al IX-lea al partidului — ani-colar ai edificării socialiste a României —, a realizat, pentru prima oară, deplina conjuncție a unor străvechi și năvalnice aspirații ale poporului, purtate în lungul secolelor, cu o programă de luptă precis definită, înfăptuită an de an, zi de zi, în toate punctele ei de fundamentală însemnătate pentru destinele națiunii, într-o impresionantă comuniune de gînd și faptă, de conștiință și muncă, unificate în bilanțul general ce poartă numele unui popor.

23 August 1944 înseamnă astfel pentru noi, românii, acel pisc al lucrării secolelor, al lucrării poporului, pe care nimeni, nici o persoană, nici un grup de persoane, nimeni alții decît noi, cei de la Dunăre și Carpați, nu și le pot apropria. Este prima și cea mai de preț coordonată a acestui act epocal, decisiv pentru o întreagă istorie zidită pe temelia lui.

„**Înînd seama** — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — de amploarea forțelor populare care au participat la insurecția armată și, în primul rînd, a clasei muncitoare, condusă de Partidul Comunist — exponentul intereselor vitale ale întregului popor —, de faptul că a răsturnat regimul politic al dictaturii militar-fasciste, forțele cele mai reacționare vindute Germaniei fasciste și a lichidat dependența de imperialismul german și de orice imperialism, ducînd la întoarcerea armelor împotriva armatelor hitleriste și la izgonirea lor de pe teritoriul țării, insurecția din august 1944 a marcat începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a dus la cucerirea adevăratei independențe a patriei, la transformarea revoluționară socialistă a României. Masele populare și-au dobîndit, cu arma în mînă, dreptul la libertate și neafîrnare, dreptul de a fi stăpînite pe bogățiile naționale, de a-și făuri destinele potrivit intereselor și aspirațiilor proprii, precum și posibilitatea de a construi pe pămîntul patriei cea mai dreaptă și mai înaintată orînduire socială — orînduirea socialistă și comunistă.”

Nu era pentru prima oară cînd masele populare intrau în istorie, afirmîndu-se ca o uriașă forță. Fără prezența lor modelatoare, demiurgică, nu există istorie și nu există țară. Ele, aceste mase, au decis în repetate rînduri destinul poporului nostru, care este ceea ce este, în ultimă instanță, prin această prezență a lor. Dar 23 August 1944 înseamnă, în istoria României mai mult decît atît. Înseamnă nu numai prezența, ci asigurarea participării maselor la istorie, ca act creator, cu caracter de lege, conceput și dirigit efectiv de exponentul și avangarda acestor mase, Partidul Comunist, partidul muncitorilor, partidul poporului trezit la o nouă realitate istorică. Cei ce am fost martori ai aceluia act, cei ce i-am dăruit într-un fel sau altul căldura și ființa, nu vom uita niciodată forța cosmică de transfigurare pe care astfel de evenimente o aduc în viața unei comunități umane. Stăm, practic, în prelungirea acestui act, al marelui elan național declanșat de el, elan pe care l-am potențat, în timp, prin alte acte revoluționare de anvergură, care au întărit mandatul pe care masele, în acel August de foc, l-au incredințat Partidului Comunist. Nu vom uita niciodată înflăcărarea, dar și luciditatea cu care am incredințat acel mandat, o înflăcărare proprie tinereții noastre revoluționare, care ne-a făcut să vedem nu o dată drumul mai lin decît a fost cu adevărat, dar o luciditate ce ținea totuși dreptă cumpăna judecării, determinîndu-ne să hotărîm că alt drum nu există, împingîndu-ne să apucăm pe el fără săvîrare.

DENȘI în evenimente, adevărat concentrat de istorie, acești 39 de ani de la Revoluție, anii maximei afirmări a potențelor creatoare ale românilor, n-au fost, într-adevăr, nici

lini, nici senini. Au fost ani de luptă eroică, adesea de sacrificii și renunțări, uncoi de erori, alteori de nedorite oc-luri în drumul spre țintă, unele dictate de stringențe obiective, altele datorate unor flagrante nepotriviri între idee și viață, între ceea ce vrem, ce putem și ce trebuie să fim. Dar în miezul acestei fierbinți etape — într-un moment în care națiunea și țara, pornite pe drumul noului, dar aflate sub presiunea unor evenimente și forțe care adesea îngreunau, uneori deturnau actul noului, așteptau ca niște idei și idealuri scumpe să coboare din sloganele insuflețitoare, dar inoperante practic, în viața vie, să capete cu pregnanță și adevăr intruparea faptei — și-a deschis lucrările Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. Atunci am ascultat — cu sentimentul că ascultăm însuși Partidul, însuși Socialismul, însuși adevărul — cuvîntul celui pe care comuniștii români, suflet din sufletul neamului, l-au ales la cîrma destinului național: tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În măsura în care rămîne, șampilînd cu greutatea sa fapta vieții, orice document e neperisabil, în primă și ultimă instanță, ca document uman, ca document al adevărului omului. Cei ce au exercițiul verbului știu ce greu se apune cuvîntul pînă să capete plasticitate și vibrație, pînă să capete însușirea de-a fi crezut. Aceasta se întîmplă atunci — numai atunci! — cînd, dincolo de calligrafia lui, documentul e, cum spuneam, cel al omului, al adevărului existenței sale. Cuvîntul rostit de tovarășul Nicolae Ceaușescu la tribuna Congresului al IX-lea al partidului s-a înscris în conștiința noastră ca un astfel de document.

Un magistral document-program, de excepțională însemnătate în viața partidului, a poporului, un document în care ne recunoaștem, și azi, prin tot și prin toate, ne recunoaștem cu truda, cu luptele, cu izbînzile, cu greutățile pe care le-am înfrînt, cu erorile pe care le-am abolit, cu asalturile ghicite în orizontul anilor. Ne recunoaștem în cuvintele rostite atunci de cîrmaciul destinului național pentru că ele, acele cuvinte, erau ale noastre, irumpte din noi, punînd desu-pă oricăror elemente de conjunctură temeiniciile de idee și ideal ce, în acești ultimi 18 ani, ne-au lăminat și ne-au construit existența, adică propășirea economico-socială, independența, libertatea, unitatea, dreptatea, omenia, înțelegerea, pacea. Ne recunoaștem în acele cuvinte pentru că ele au declanșat acea cotitură, cu atît de coplesitoare consecințe în munca și viața noastră, de abordare a destinului național, a problemelor dezvoltării țării, într-un spirit nou, străn închistării și dogmelor, un spirit de largă, de totală deschidere spre realitățile vii, spre cerințele lor, un spirit ce a pătruns ca un val de lumină, de aer proaspăt, în toate celulele societății, irigînd cu noi energii acel centru secret care e ființa constructor a unui popor în timp. Ne recunoaștem în acele cuvinte pentru că spiritul lor s-a reafirmat și amplificat la congresele următoare — al X-lea, al XI-lea și al XII-lea —, la conferințele naționale, la plenarele Comitetului Central al partidului, decizînd o continuă escaladare de trepte. N-am fost scutiți, nici în această etapă, de încercări, de dificultăți, unele provocate de calamități naturale, unele de propriile noastre slăbiciuni în abordarea frontală a noului, altele generate de evoluția situației economice mondiale, măcinate de crize și de recesiuni. Dar în pofta acestor încercări am ajuns, iată, în acest an '83, al 39-lea de la revoluție și al 18-lea de la Congresul al IX-lea, să trăim într-o Românie de 50 de ori mai puternică industrial decît în 1939, de 34 de ori mai puternică decît în 1965, într-o Românie în care, în „epoca Ceaușescu” s-au inaugurat nu mai puțin de 7 mii de capacități de producție, s-au creat 3 milioane de locuri de muncă, s-a dezvoltat o agricultură modernă, cu profil intensiv, s-au zidit peste 3 milioane de locuințe. Sint cifre, sint dimensiuni ale noului pe care puține țări ale lumii, în acest convulsat sfîrșit de secol, le pot propune. Un bilanț rodnic este însă doar partea materială, cea care măsoară în cifre țelul nostru, dar el ne destăinuie, în același timp, și un spirit. Este spiritul inaugurat de „epoca Ceaușescu”, este vorba, cu alte cuvinte, de altfel de bunuri, este vorba de avantajele unui timp deschis, prielnic omului, prielnic hărniciei și cinstei, prielnic muncii, prielnic culturii, prielnic afirmării libere a valorilor, prielnic democrației reale, prielnic participării active, directe a maselor largi la cîrma țării. Este vorba de întronarea legalității, a eticii și a echității socialiste, a disciplinei muncitorești cu iradiere egală pentru toți membrii societății, indiferent de funcții, este vorba de promovarea reală a criticii și autocriticii, prin neascunderea adevărului, oricît de crud ar fi acesta, prin dezvăluirea deschisă și sancționarea promptă și fermă a

neajunsurilor și a greșelilor. Este vorba de acel element de structură al întregului nostru edificiu social, de acel factor motor al înaintării noastre pe toate planurile, care e unitatea de interes, de simțire, de ideal a tuturor fiilor acestui pământ, români, maghiari, germani, de alte naționalități, strâns uniți în jurul partidului, constituiți în marele bloc de granit al națiunii noastre socialiste.

Călător, în aceste zile de august, pe drumurile în continuă înnoire ale țării, reporterul a întâlnit nenumărate priveliști, fapte, destine umane care — fiecare în parte — se pot constitui ca oglindă sau ca simbol ale acestei epoci. E și acesta un apanaj sau un semn al unei civilizații înalte, pentru că numai ele, civilizațiile autentice și de primă mărime, își păstrează intactă puterea de sugestie impunând până și fragmentul ca marcă ori ca emblemă. O coapsă de marmură atinsă de dalta lui Fidias își desenează întreagă nu numai statuia, ci și Elada. Un obiectiv industrial, un oraș sau numai o stradă, destinul unei colectivități sau al unui singur dintre membrii acesteia se pot propune, astăzi, la noi, ca tot atâtea definiții ale epocii, măsurând, prin proiecția lor în cotidian, dimensiunea perenă a unui spirit.

Să ne oprim la cîteva din aceste priveliști, fapte, destine.

DE fiecare dată cînd revin în Craiova am sentimentul că răsfoiesc o carte. O carte cu file de piatră, cu slove tainice de metale rare, cu inițiale marcate de monumente, acele majuscule arhitectonice care se găsesc pe aici în atîtea locuri, impresionîndu-te prin noblețea lor. Un oraș bătrîn cum e Craiova este, notăm cîndva, o ediție princeps de istorie și de spirit, cu atît mai ispititoare cu cît nouă, românilor, nu ne-au rămas, prin tragedie istorică, decît puține orașe-monument, orașe-archivă, orașe-muzeu. Și totuși...

Și totuși, nu sîntem primii care o spunem, monumentele unui oraș, oricît de mărețe ar fi, nu pot compune, practic, un oraș. Ele pot doar organiza, spun arhitecții, un centru istoric ori artistic, un parc urban în care edificiul patinat de vreme să pună, ici-colo, prețioase accente de artă. Dar în rest?

În rest, cu excepția edificiilor-monumente din centru și a caselor-unicate de artă risipite pe străzile inconjurătoare, fițele cărții Craiovei n-au fost atît de piatră scumpă, cît mai ales de pămînt. Materialul din care s-a zidit, prin secole, urbea a fost, în cea mai mare parte, lutul, dar nu lutul prelucrat ca în Chaldea ci lutul muiat în apă, amestecat cu pleavă și lîpît pe niule. Cutremurul din primăvara lui 1977 a sfărîmat cîteva sute de clădiri plasmuite din această materie, clădiri din lut sau din piatră veche, putregăită și devenită friabilă ca și lutul. Drept pentru care atunci cînd, trei ani mai tîrziu, se aproba prin înalt decret prezidențial sistematizarea zonei centrale a urbei, se aproba, în fapt, nu o simplă operație de corectare ori de rețușare arhitectonică, ci înșeși regîndirea și rezidirea Craiovei, începînd cu inima ei și isprăvind cu cele mai îndepărtate artere.

Centrul Craiovei e astăzi altul. Calea Unirii, „Corso“-ul locului, e o arteră nouă, flancată de edificii noi, de cea mai contemporană ținută arhitectonică. Unora din vechii craioveni, celor împătîmiți de miracolele vechimii scrise în piatră, nu le prea plac aceste edificii, care, e drept, se cam împotrivesc amintirilor de odinioară. Dar nu mult și nu totdeauna, fiindcă arhitecții care au conceput noua stradă s-au străduit să lucreze în duh, în duhul locurilor, adaptînd exigențele unor construcții moderne la valorile unei tradiții ce a născut, prin veac, capodopere. Calea Unirii, ca și alte noi artere, ca și orașul întreg, conceput ca un ansamblu, se ordonează astfel ca o alcătuire nouă, de sinteză, emancipată de sursă, dar plutind totuși pe orbita ei, ca și un corp ieșit din gravitația terestră, purtîndu-i înșă vie, mai departe, amprenta sau cel puțin nostalgia.

Unul din cei 500 de specialiști ai Institutului de proiectare Dolj, al cărui nume e legat de noua Cale a Unirii, este arhitectul Viorel Voia. Soția sa, arhitecta Georgeta Voia, și-a pus semnătura pe proiectul cartierului „Craiovița Nouă“, astăzi un veritabil oraș-satelit al Craiovei, cu o populație atîngînd sute de mii de locuitori. Împreună cu cei doi și cu inginerul Ion Neagu, directorul institutului, discutăm despre ce se face și ce trebuie să se mai facă pentru a nu se strica, ci a se întregi niște armonii, astfel încît Craiova, această capitală a noastră și această iubire a noastră, a oltenilor, să nu ne fie străină, să rămînă ca înșeși. Ni se pun în față scheme și planuri, ni se vorbește despre noua Piață a Revoluției, ale cărei proiecte sînt în plină execuție, despre noua etapă (a opta !) de edificare a Căii Bucureștilor, cartier ce numără deja cîteva mii de apartamente, despre ansamblurile arhitectonice ce vor împodobi bulevarul Nicolae Titulescu și cartierele Brazda lui Novac ori 1 Mai, și, din toate, imaginea ce se țese, adică portretul orașului de azi și de mine, ni se înfățișează sub o lumină familiară. Este, de fapt, portretul clasic, innobilat. Innobilat pe întreaga sa suprafață. Este portretul unei Craiove în care nu numai noile cartiere, noile străzi-magistrale, noua centură de

SĂRBĂTOARE —
pictură de **Maria Nemeș** (Din expoziția de pictură, sculptură și grafică **18 ani de glorioase înfăptuiri revoluționare**, deschisă în Sala Dalles)

circulație a orașului, dar și Jiul, și frumosul Parc al Poporului, și feeria cromatică a Luncii și a zăvoaielor, sînt susele unui nou echilibru, dedus din cel vechi, dar mai strălucitor și mai teafăr ca niciodată.

N-a fost întotdeauna așa. Craiova, ca și alte orașe, și-a avut și ea, după război, perioada de „blocuri-cazărmi“, de penibile bijbiieli în căutarea soluțiilor constructive optime, și, din păcate, aceste vechi caiete de exerciții, scrise în piatră, nu se mai pot ascunde, nici suprima. Pricinile au fost și de ordin obiectiv, fiindcă orașului, după război, i-au trebuit, înainte de toate, case. Înainte de a se gîndi la tradiție, la specific, la armonie și la unitate a dezvoltării, Craiova a trebuit să adăpostească sute de mii de oameni (au fost 50 000 în anii interbelici, sînt vreo 300 000 acum, ca urmare a exploziei industriale a urbei), să le creeze un spațiu de viață cît de cît demn. Oamenii au nevoie de case ca și de piine, uneori (chiar deseori !) o casă bună poate suplini un aliment mediocru. Dar oamenii, avînd nevoie de case ca și de piine, mai au nevoie și de propria lor istorie, de civilizația pe care au zămislit-o în timp, de întreaga agonisită vie a vieții lor. Lucru care, în cazul Craiovei, și nu doar al Craiovei, uneori s-a uitat. Și e bine că azi, luîndu-se act de acest adevăr, se procedează în consecință, prin măsuri ce se întrevăd radicale... Sînt măsuri înscrise vastului program de dezvoltare a României sub semnul noului, dar nu al „noului“ cu orice preț, necum al unui „nou“ de import, ci pe linia continuității noastre, în funcție de vîrile și de ființa noastră. Program pe care Congresul al IX-lea al partidului, adoptîndu-l sub veghea și cu aportul nemijlocit al circameiului de azi al destinelor noastre, l-a așezat la temelii devenirii patriei.

AM ASISTAT, în această vară, la patetica bătălie a oamenilor cîmpiei cu seceta. O bătălie de uzură, puțin spectaculoasă, neînchipuit de simplă, neînchipuit totuși de complicată, extenuantă la culme, solicitînd mușchi și nervi, inteligență și rezistență fizică, solicitînd peste toate știința organizării, instinctul coeziunii, deci sentimentul social al omului. O bătălie care a dat, întreagă, măsura unei țări și a unui neam pe care nimic nu le poate deturna din drumul spre viitor pe care s-au angajat.

Eram pe malul Dunării, în cîmpia Burnasului, într-o dimineață de iunie, și mă uitam ce frumos, ce bogat ploua dîncolo, peste fluviu, în cîmpia bulgară. Ploaie harnică, indesată, ploaie țărănească, „mocănească“, plîsînd pămîntul de nu se mai vedea. Nu se mai vedea nici cerul, era doar un gigantic balaur alb-fumuriu, plutind amorf peste miazăziua fluviului. Ai fi zis că pe-acolo lumea cea vie s-a frînt, recăzînd în primordial. Ne bucuram pentru vecini, har cerului că se îndură măcar de unii !, dar noi, tovarășe Eugen Matei, noi ce ne facem ? Însoțitorul nostru, inginerul Eugen Matei, a părut să nu ne audă întrebarea. Se întorsese, căutîndu-și parcă umbra. Umbrele noastre dis-

păuseră. Soarele vertical, soarele greu al amiezii, le dizolvase. Aici, pe moșia I.A.S. Zîmnicele, era numai soare, era de mult numai soare. Secetă lungă, nu mai ploua-se din toamnă, nu mai ninsese din cealaltă iarnă. Cîmp ruinat, cu orz pitic și cu spice false, adăpostînd boabe seci, cu griul abia înspicat, cu porumbul ondulînd firav și nesigur doar la vreo 30 de centimetri deasupra solului.

Ne aflam „în baltă“, într-o veche baltă a Dunării, cîndva rai de floare și fîntînă de pește, desființate ca să facă loc griului și porumbului. Cam vreo 5 200 de hectare cu griu și porumb ale I.A.S.-ului se aflau aici. Dintre ele, 3 800 într-o zonă încă neîndiguită. Ceva din ce fusese cîndva, adică din raiul de altădată al bălții, se mai vedea pe alocuri, în imagini ca în pagini din Sadoveanu. Se mai vedeau ici-colo cimitire de cioate, stîrvuri lemnoase carbonizate, clădite stivă, ca niște spinări de animale terțiare abia deshumate. Focul nu le putuse consuma, nici umezeala acidă a bălții care, cîndva, devora totul. Resturi dintr-o arhaică civilizație a naturii, printre care, unic vestigiu viu, din aceeași familie cu stîrvurile carbonizate, se plimba tacticos, sub ochii noștri, un costic. Își avusese cuibul aici, în baltă, și, de ani și ani, tot se întoarce, primăverile, ca să-l caute. Cuibul nu mai e, dar costicîrul revine, cu speranța că, prin cine știe ce întîmplare sau catastrofă, baltă va reintra în drepturi. Acum, speranța lui era mai departe de împlinire ca niciodată. Ca niciodată, apa fugise în pămînt, lăsîndu-l pe dinafară crăpat de sete.

Oamenii însă, toți oamenii I.A.S.-ului și, lîngă ei, toți cei ai satului, erau acolo, în cîmpul ucis de arșiță, luptînd să-l readucă la viață, printr-un efort extrem. Cei pe care i-am întîlnit în incintele irigate, bombardate zi și noapte cu apa „aripilor de ploaie“ (i-am întîlnit chiar la ceasul mutării aripilor), păreau desprînși dintr-un tablou al muncilor faraonice. Grelele aripi metalice cărate de colo-colo le pusese rădăcină pe spinările goale și pe palmele chinuite, care deveniseră scorțoase și dure, ca și structura uneltelelor. Să-i fi văzut pe oamenii ăștia, imi spunea inginerul Matei, directorul I.A.S.-ului, mai ales nopțile, în toate aceste nopți, la lumina focurilor, uscîndu-și cămășile leacă de transpirație, mincînd în pripă, pregătindu-se să se avînte din nou, într-o bătălie crîncenă, disperată. O bătălie disperată, a continuat interlocutorul meu, nu e, desigur, o fericire, orice om cu scaun la cap preferă una organizată, cu lecția de strategie și de tactică în mină ; dar aici nu se putea altfel, aici trebuia luptat cu înversunare, cu disperare. Sistemul de irigații în care ne aflam, sistemul „Vișoara-Fîntinele“, era în primul an de funcționare și, la tot pasul, se iveau defecțiuni, unele grave, care trebuiau potolite din mers, printr-o trudă de zi și noapte. Trebuiau înlocuiți din mers hidranții rupți, trebuiau înlocuite din mers fel de fel de garnituri stricate, garnituri de tuneluri subpămîntene la care nu se putea ajunge decît desfăcînd pămîntul, ca să le cauți, bijbiind, prin apă și prin no-

roi. Uzi de noroi, orbecăind prin noroi, mișcîndu-se prin noroi într-o lungă procesiune neagră, de-a lungul conductelor subterane, oamenii, cînd ieșeau la zi, se clătinau amețiți, nu mai știau pe unde s-o ia. Nimereau uneori sub aripile de ploaie, care-l dărimau, făcîndu-l una cu noroiul. Dar lupta continua, continua îndîrjit, disperat, luptătorii regrupîndu-se mereu, reorganizîndu-și mereu asalturile, nu și retragerile, căci nu era loc de retrageri, ele nu erau admise în această cursă contracronometru a bătăliei pentru recoltă.

Și victoria acestei bătălii n-avea să întîrzie. S-a salvat din orz și din griu tot ce s-a putut salva, culegîndu-se o recoltă nu chiar de zile mari, dar cu mult peste prevestirile unor sumbri prooroci. Porumbul, la ceasul de față, e ca de California, grație și ploilor din ultima vreme dar și unor vaste, atente, calificate lucrări care să-i stimuleze pămîntului zelul de a produce. O bătălie care, ca și izbînda ce a însoțit-o firesc, dă, cum spuneam, măsura vie și dreaptă a unei țări și a unor oameni care au devenit o singură ființă cu munca și cu creația, cu prezentul și cu viitorul neamului.

ODATA cu 23 August 1983, poporul nostru intră în anul al 40-lea al noii lui epoci, al noii lui existențe. O epocă, o existență, un fragment de istorie care se constituie ca expresie suverană a ceea ce sîntem, a rostului nostru major în lume. O epocă, o existență, un fragment de istorie care ne-au decis nouă, românilor, un loc nou pe harta spirituală a lumii, echivalînd cu o înedită și plină de forță legitimare a noastră ca națiune.

Cele mai mari cuceriri ale acestor ani, întreg acest strălucit bilanț ce pare a fi nu lucrarea unei singure generații, ci ampla lucrare a unor secole, se asociază de numele celui pe care, în unison de voință cu partidul și țara, Congresul al IX-lea l-a ales drept cîrmaci al muncii și vieții noastre. Se asociază de numele secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, fiul cel mai iubit al acestui neam și, în același timp, cel mai prețios, cel mai necesar în acest ceas istoric al devenirii noastre.

Trăim, în acest August aniversar, odată cu mîndria, cu marea mîndrie de a-l fi contemporani, profunda certitudine că numai urmîndu-l neșovăit îndemnul vom deveni ceea ce trebuie să devenim, adică un popor care, deși nu mare (nu sîntem decît 23 de milioane, dar 23 de milioane de inimi ce bat ca una singură pentru țara lor !), poate intra în rîndul forțelor mari, al umanității mari, pe care te poți bizui.

Faptele noastre — toate faptele noastre de azi, cu strălucita lor deschidere către mine — o dovedesc din plin.

Ilie Purcaru

PATRIEI — PARTIDULUI

În steaua viitoare

O patrie își toarnă iar în cupe
luminile-i de August, fertile
și omul piinea-ntru avînt o rupe
la masa princiarei zile —

E-n douăzeci și trei ; ard sentimente
trecute prin viorile de dor
să incunune frunțile prezente
în sărbătoarea-ntregului popor.

Seve de visuri urcă-n flamuri pure
prin rădăcini de miini care le poartă
la ceas de imn, făcîndu-le pădure
fremătătoare-n româneasca soartă

Și între toate-i El, Conducătorul,
suflet de griu în lamuri de idee
cînd patria își leagă condorul
printr-ale faptei dense curcubeie.

De pace-i August și de izvoare,
curgînd fintinii-ntru lumină nouă
sărută-n steaua vremii viitoare
spre-a revărsa pe crinul palmei rouă.

Ion Socol

Sub stele de foc

Țara, în august, înalță arcade
scinteietoare, de vis și balade

Păsări de aur, magnifice stoluri
duc ale țării înalte simboluri
de libertate și bucurie...
Țara, în august, poemele-și scrie
cu peana albastră, de cutezanță
Țara, în august, e numai speranță !

E o zidire triumfătoare
pe-o gură de rai surisul de soare
și nuntă cu miri și mirese
dintre miresmele verii alese...

Garoafa ei roșie-n soare-și desface
în glastre de aur, corola de pace

Dar să le spună, limpezi, pe toate
numai cuvîntul oțelului poate
și miera din faguri, cea aromindă
poate cu flacăra ei să le-aprindă
torța luminilor ce nu s-or stinge
oricît bate vîntul și plouă și ninge

Țara, în august, cînd rumen e mărul
așează pe-un soclu, visînd, adevărul
că toate luminile-i pot să existe
numai sub stele de foc, comuniste !

Ion Potopin

Flacăra timpului

Flacăra timpului arde continuu,
Merele se coc în livezi,
E atîta lumină și atîta zbor,
În drumul meu mereu visător.

Trandafirul înflorește lingă geam,
Timpul din mine fuge-nainte,
De copil, libertatea mi-o scriam,
Așa cum mă-ndemnau porumbeii din
cuvinte.

Am trăit și trăiesc bucuria
De a cînta pacea pe pămînt,
În priviri mi se rotește tîria,
Mă cucerește și mă sărută ceasul de vînt.

August — timp drept și roditor,
Te respirăm și te cinstim cum se cuvine,
Vara în Patrie e dulce izvor
Din care bem apa de adevăr și de bine.

Miron Țic

Lumina Sărbătorii

ne-ncunună

Ni-s cronicile file grav umplute,
Cu mii de nestemate în izvod.
La bucuria țării renăscute,
Cimpiile înalță glas de rod.

Și truda se revendică din trudă
Și vad deschide-atîtor împliniri
Și nici o frunte-n van nu mai asudă
Și nu mai sînt palori în trandafiri.

Martirii așezați întru cinstire,
Nimbînd corola lor de biruinți,
Istoria o duc spre izbăvire,
Chezășuind tot alte năzuinți.

Lumina Sărbătorii ne-ncunună
Un apogeu de jertfe și avînt.
Mai pline, mai puternice răsună
Chemări din corn în viu ecou răsfrint.

Octav Sargețiu

Desen de Raluca Grigorcea

E pace peste țară

E pace peste țară peste tricolor
Bucuria-n firea noastră cîntă
Ne-ntoarcem ora de simbol
Către izvoarele adînci care cuvîntă

Eroilor le este somnul cugetat și lin
Sub stele albe-n pace-adîncă
Nu i-am uitat și le stropim cu vin
Casa din liniștea de stîncă

Le dăruim vechi obicei sublim
Le fie liniștea eternă și curată
Nimic în țară nu mai e străin
Iubirea lor e-n eră minunată

E pace peste țară peste tricolor
Bucuria-n firea noastră cîntă
Ne-ntoarcem ora de simbol
Izvoarelor ce sînt lumină sfîntă !

Gheorghe Daragiu

Amintirea eroilor

Ei își trecură singele-n amurg !
Și ori de cîte ori revine vara
peste fintini și ape care curg,
în cînt de August ni-i aduce, Țara.

Tineri mereu sînt — cei ce nu-s —
trecuți prin eroism în nemurire.
Cînd soarele coboară spre apus
mai luminos răsare-n amintire.

Radu Felecan

Zile fierbinți

Visele infinite dăruiesc lui August
Zile fierbinți ce înaripează atîtea dorințe,
Curate ca lacrima izvoarelor de munte.
Ele, incolțite din flacăra voinței,
Deschid Porțile sărutului spre eternitatea
noastră,

Înălțînd în voie statui Coloanelor infinite.
Zidurile cresc, încercînd să atingă, măcar
prin ultima vertebră,
Cerul fără de sfîrșit, dăruindu-ne zile
stropite de lumină.

Cadența lor sonoră veghează asupra crezului
și destinelor noastre,

În timp ce noi ne avîntăm, fierbinți și
statornici,

Întru glorificarea lui August douăzeci și trei.
Valorile sînt tot atîtea comori, cite au venit
Din timpurile de odinioară și, mai cu seamă,
din prezentul nostru.

Veșnicia ctitoriilor ne pîndește la porțile
eternității

Iar noi, cu pașii alerti, împlinim voința
și crezul,

Atît de înaripat, ca și darul nostru cotidian,
Dăruit vieții și belșugului.

Soarele ne privește cu ochi senini,
îndestulînd cu razele-i

de lumină, sorțile și izbînzile noastre atît
de firești,

Cît de firești sînt : tihna și destinul nostru
comunist.

Horvath Dezideriu

Cu toată țara

Cu mii de steaguri
Luminînd
Văzduhul patriei
Poporul
Ieșind în stradă
Lumina o sporește

În haina sacră
A visării
În haina dulce
De izbîndă
Nemuritorul august
Este
Cu toată țară-n sărbătoare.

Ion Vergu Dumitrescu

Înaltă este vara

Înaltă este vara cînd riul de lumină
dezsmărginește gîndul de munți și depărtări,
ca un drumeț iubirea la mine o să vină
purtînd mircasma tare-a pădurilor în nări.
Oglinda ființei noastre prin care coborîrăm
sub o iubire gravă, în august, este deci
tocmai această țară de aur și de piine
mergînd cu vrednicie prin veacul douăzeci !

Eugeniu Nistor

Anotimp de rod

E august anotimp de rod peste Carpați,
sub pași simțim pămîntul cum vibrează,
lumina blind se scurge în bărbați
și rid copiii-n cea dintîi amiază.

Se limpezesc culorile-n fintini
și cerul naște păsări călătoare,
iar stăruim pe țarmuri, drept stăpîni
ai unei țări care se scaldă-n soare.

E august anotimp de rod peste cîmpii
și-i o căldură-n piinea ce ne-mbie
să preamărim dorința de a fi
izvorul tău de vise și fapte — Românie !

Ioan Vasiu

„Gînd românesc”

ACTUL istoric de la 1 decembrie 1918, marcat prin adunarea populară a reprezentanților care au proclamat Unirea, în Alba Iulia, deschisese perspective fără precedent dezvoltării impetuoase a culturii române. Printre intelectualii participanți la evenimentul hotărîtor în destinele statului național unitar, angajați cu ardore preocupărilor pentru promovarea valorilor culturale și literare autentice, în condițiile materiale dificile după primul război mondial, a fost Ion Chinezu, fiu al unor țărani gospodari („economi”) din Sintana de Mureș (j. Mureș), născut la 15 august 1894. După completarea studiilor la Facultatea de litere și filosofie din București, „făcînd parte din prima generație de studenți de la această universitate” (cf. studiul publicat de Doina Graur și Bucur Țincu în *Revista de istorie și teorie literară*, 1972, nr. 4), unde și-a desăvîrșit specializarea în filologia română și romanică, în filosofie, cu profesorii emeriți precum Ov. Densusianu, V. Fărvan, N. Iorga, S. Mehedinți, C. Rădulescu-Motru, M. Dragomirescu, P. P. Negulescu etc., de la 1 septembrie a fost numit (cu ordinul Ministerului instrucțiunilor publice nr. 97 601/1923) profesor titular provizoriu la Liceul „Al. Paplu-Ilarian” din Tg. Mureș, aici funcționînd pînă la 1 septembrie 1925 cînd e transferat (cu ordinul Min. instr. publ. nr. 62 893/1925) la școala de conducători tehnici din Cluj.

În perioada petrecută la Tg. Mureș, tînărul profesor s-a remarcat printre intelectualii reprezentativi, apreciat pentru diversitatea cunoștințelor pe care le asimilase. Spirit constructiv, animator cultural propulsat de aspirații majore în promovarea valorilor naționale pe meleagurile natale, I. Chinezu a folosit presa ca mijloc de stimulare a preocupărilor culturale românești, incipiente. Semnifi-

cative sînt rîndurile introductive dintr-un articol publicat în ziarul local „Mureșul”, unde atrage atenția: „Odată cu urcarea fantastică a prețurilor, cartea a devenit și ea un «articol de lux», de care nu se mai pot apropia decît bogătașii. Cum însă aceștia, de obicei, sînt oameni mult mai serioși decît să dea bani pe asemenea fleacuri, iar cîrturarul, strîmtoat de grija zilei de mîine, nu se poate hotărî să-și cumpere o carte, o revistă, fără a-și zgudui echilibrul bugetar, cititul tinde să devie o indeletnicie primejdioasă. În astfel de împrejurări, bibliotecile ar avea o îndoită importanță. Ele singure ar putea și ar trebui să vină în ajutorul acelor care neavînd mijloace de a-și cumpăra cărți, îndrăznesc totuși să mai aibă sfînta sete a cititului”.

Penuria mijloacelor culturale, constatată local, îl determină pe I. Chinezu să-și transplanteze existența, ca profesor, în Cluj, unde află un mediu prielnic pentru promovarea culturii naționale și, drept consecință, se dedică trup și suflet unei munci istovitoare de redactor al revistei „Gînd românesc” (mai 1933—aprilie 1940). Semnificativ ca orientare și atitudine fermă e un „Cuvînt înainte” programatic, din primul număr al revistei pe care o inițiasse, unde încheie cu aceste cuvinte stimulatoare: „Rostul acestei reviste este tocmai să mobilizeze toate energiile bune ale Ardealului, să ție mereu la suprafață complexul de probleme ale acestei părți de țară, să continue, cu alte cuvinte, să actualizeze tradiția «Astrei». Timpul întrebunțat pentru aceasta nu este un timp pierdut, munca în acest scop nu este un sacrificiu: este o simplă și de la sine înțeleasă datorie de a face ca viața pe care o duci ca individ și ca națiune să aibă rost și demnitate”.

În cele peste 3 800 pagini cit însumea-ză revista „Gînd românesc”, I. Chinezu a

eașalonat autori prestigioși sau promițători culturii române, a concentrat o diversitate de idei și preocupări, alături de creații literare și studii, eseuri și note informative etc., care au demonstrat că atunci și acolo unde se manifestă activitate plină de dăruire pentru promovarea valorilor viabile, unde un „spiritus rector” își imprimă conștientă constantă, demnă și echilibrată, se creează un centru de interes comun care absoarbe și propulsează energiile creatoare. Iată de ce, nu întîmplător, la un an după apariția revistei din Cluj, D. Gherghinescu-Vania publică la Tg. Mureș (în „Progres și cultură” din septembrie 1934) o cronică semnificativă unde atrage atenția localnicilor: „Erudit, curajos, cinstit cu el însuși și sincer față de toată lumea, Ion Chinezu aduce revistei un aer proaspăt și tare de înălțimi. Calitățile sale vor supăra — poate — pe cei obișnuiți cu tămișierile reciproce și revista își va împușina prietenii. Credem însă că literatura are azi nevoie, mai mult decît oricînd, de o profilaxie și mentalitatea scriitorilor de o schimbare. Ion Chinezu pare a fi «omul care ne trebuie» pentru treaba aceasta urgentă”. Cei care l-au cunoscut în perioada laborioasă, ca redactor al revistei, îl pomenesc printre intelectualii transilvăneni de frunte, un caracter distins, integru, perseverent. În anii cînd publica revista „Gînd românesc”, pe I. Chinezu, „om foarte prietenos”, — cum relatează sculptorul Ion Vlasiu — „îl puteai întîlni pe străzile Clujului alergînd între ore, de la liceu la tipografie, ținînd subsoară o geantă ponosită, dîndora de cărți și manuscrise”, [...] „dornic să strîngă mîna oricui, în căutarea celui care avea să-i dea o năvălă bună ori o poezie, să le tipărească, să nu se piardă”, iar „în graba lui pulsa ceva din suflul nou al vieții din Ardeal, care după mulți ani de robie se trezea, căutîndu-și drumurile”. (O singură

iubire, 1965, p. 204, 206). La rîndul său, acad. D. Prodan îi reconstituie fizionomia în cuvîntul introductiv pentru volumul „Gînd românesc” și epoca sa literară (1973), elaborat de V. Fanache cu remarcabilă acuratețe științifică: „N-am cunoscut un om cu o mai înaltă etică a prieteniei, un om care să se bucure cu atîta sinceritate de succesele altora, de succesele noastre ale tuturor, mari sau mici. Etica planează neîndurător și asupra operei sale: scrupulul pînă la exces al adevărului, probității, cuvîntului scris. Exuberanței verbale, lunecoase, seducătoare, i-a preferat totdeauna cuvîntul dens, esențial, neechivoc. Și toate învăluite într-un patriotism adînc, cald, într-o încredere intimă în virtuțile, revelate sau latente, ale propriului popor. Acest suflet stă la temelia **Gîndului românesc**”.

S-a observat, printre altele, că I. Chinezu fusese o capacitate intelectuală care putea produce mai mult, dar activitatea intensă, istovitoare, plină de abnegație, confruntată cu greutăți și obstacole care tracasau entuziasmul redactorului, a compensat nerealizarea unor proiecte, prin satisfacția etică personală că o revistă a revigorat potențialul c.eator din Transilvania interbelică. Există încă semnificativ material documentar, corespondență, articole risipite prin alte periodice, însemnări și note etc., care așteaptă să fie structurate într-o monografie cuprinzătoare, demonstrînd — așa cum apreciază V. Fanache în studiul introductiv al volumului menționat — că I. Chinezu a fost „mereu în căutarea minereului uman de calitate pe care scriitorul veritabil îl scoate la suprafață”. Între redactor și perpetuarea revistei a existat o coeziune de personalitate care a elevat spiritualitatea.

Valeriu Nițu

O corespondență literară

CORESPONDENȚA scriitorilor, emisă sau primită într-o categorie mijloacelor auxiliare de interpretare a creației literare. O scrisoare echivalează cu o stare de suflet, în sensul că depășește aspectul informativ, ca scop primordial, ea înseamnă și o atitudine, deci rezultatul unei opțiuni cu privire la o problemă sau alta, al unei controverse chiar.

Din acest punct de vedere scrisorile primite și trimise de Corneliu Moldovanu, acum la centenarul nașterii sale, dobîndesc o importanță particulară, dat fiind și faptul că autorul a fost poet, prozator, autor și cronicar dramatic, conferențiar la Conservator, ziarist, deci o susținută conștiință de scriitor, la care putem adăuga și câteva funcții de conducere îndeplinite pe parcursul vieții: președinte al S.S.R.-ului, Director al Teatrului Național, membru în Consiliul de conducere al Radiodifuziunii și altele mai puțin însemnate.

Un asemenea volum de corespondență, apărut la Editura „Minerva” în 1982, poate fi privit din trei unghiuri de vedere: descifrarea conținutului de idei al scrisorilor (idei despre artă, informații literare și artistice, polemici din epocă prezente în diverse reviste și ziare etc.), tehnica de publicare a celui care îngri-

jește ediția, precum și comentariile însoțitoare, adică note, datarea unor evenimente literare, apariția și dispariția unor periodice, iconografia, indicii.

Cele mai numeroase scrisori adresate lui Corneliu Moldovanu provin din fascinanta lume a teatrului: G. Ciprian, Alex. Davila, Maria Ventura, Marioara Voiculescu, pe care le lăsăm pentru documentare și analiză specialiștilor. Vom reține doar pe cele de interes istoric-literar, dar nici în acest caz pe toate din pricina vastului material informativ ce se găsește în aceste scrisori, o adevărată mină pentru cercetătorul literar al interbelicului interbelic, mai cu seamă. Peste șaptezeci de scriitori i se adresează, fiecare cu nevoile lui, i se cer intervenții în diferite locuri, ca apoi să i se aducă mulțumiri. Reiese din textul acestor scrisori că președintele S.S.R.-ului de atunci a fost un om de inimă, cu largă înțelegere față de slujitorii scrisului beletristic, un prieten mai mare al începătorilor pe care-i ajuta în măsura în care dispunea de posibilitățile materiale necesare. Încă în 1934 s-a gîndit la înălțarea unei Case a scriitorilor în București, pe un teren obținut de la Primăria Capitalei; s-au strîns chiar fonduri și arhitectul Octav Doicescu a executat macheta Palatului S.S.R.-ului dar realizarea planului

a fost zădărnicită de triste evenimente ale toamnei anului 1940. Tot în acel an 1934, Corneliu Moldovanu în calitate de președinte al S.S.R.-ului, a întocmit un memoriu prin care se pretindea scutire de impozite pentru scriitori, text la definitivarea căruia au contribuit și Mircea Eliade, M. Sebastian și se angaja Liviu Rebreanu și care a fost citit în Parlament de către Ion Pillat fără ca să se ajungă la atingerea scopului pentru care a fost redactat. Pe alți scriitori îi sprijinea pentru o pensie mai substanțială, ca în cazul poetei Elena Farago, care pretindea că literatura ei este superioară celei semnată de H. Papadat-Bengescu: „Ce-mi mai trebuie ca să egalez pe d-na, pe care o admir și eu după merit, dar asta nu mă poate împiedica de a spune că literatura mea e mult superioară din multe puncte de vedere și mai ales în esențialul ei, ca ideologie, ținută, decență, specific românesc, limbă (mai ales) și chiar... gramatică. De cite ori citesc exageratele clogii ce i se aduc mi se pare că reedităm (păstrînd proporțiile și talentul necontestat al d-nei H.P.B.) timpurile Ririei...” (pag. 107). Asemenea convingeri, ce țin de susceptibilitatea scriitoricească, pot fi identificate și în cuprinsul altor scrisori.

Există multe pasaje ce privesc romanul *Purgatoriul* (1922), ajuns în 1942 la ediția a cincea, majoritatea laudative, peste măsura valorii estetice, în afara celor consemnate de M. Dragomirescu și E. Lovinescu, amîndoi critici făcînd pertinente observații cu privire la structura și modalitatea senzationalului, a excesului de retorism din paginile cărții.

Scrisorile dezvăluie însemnate aspecte din biografia scriitorilor Emil Girleanu, M. Sadoveanu, Dimitrie Nanu, Cîcînă Pavelescu, N. Iorga, Victor Ion Popa, fiecare legat într-un fel sau altul de rosturile literare ale lui Corneliu Moldovanu, informații despre revistele *Convorbiri critice*, *Ramuri*, *Luceafărul*, *Făt-Frumos*, *Falanga*, în paginile cărora autorul *Cetății soarelui* și-a publicat diverse poezii, polemica în jurul scrierilor Martei D. Rădulescu. G. Călinescu îi mulțumește în anul 1949 pentru relațiile biografice acordate ca și pentru donația de manuscrise făcute Institutului de istorie literară și folclor, iar Mircea Eliade îi scrie din Londra. Am desprins numai cîteva aspecte, ce le-am crezut caracteristice pentru un cronicar de epocă literară, dar masivul volum cuprinde și altele pe care cititorul și cercetătorul le va găsi cu ușurință.

Scrisorile au fost publicate de Julieta Moldovanu, numai o parte din cele peste

1 500 cunoscute și aflate în diverse arhive și colecții. Din lipsă de spațiu nu s-a tipărit corespondența oficială a lui Corneliu Moldovanu, iar scrisorile donate Muzeului literaturii române înainte de apariția revistei *Manuscriptum* i-au „rămas inaccesibile”, după cum afirmă îngrijitoarea ediției în *Nota asupra ediției*, fapt totuși greu de imaginat și el aruncă o umbră de îndoială etică asupra instituției amintite, observație făcută și de alți cercetători. Unele dintre scrisori au fost incluse în volume de corespondență apărute mai înainte, la care s-a făcut mențiunea cuvenită. În transcrierea textelor s-a utilizat ortografia actuală.

Cu privire la note și comentarii îngrijitoarea ediției a depus însemnate eforturi pentru datarea și consemnarea datelor personale ale scriitorilor, artiștilor și oamenilor de cultură, a revistelor literare și a diverselor instituții de artă. Unele comentarii sînt chiar dezvoltate în scopul de a restabili cu documente fapte petrecute în epoca în care Corneliu Moldovanu a primit și emis scrisori. La efortul Julietei Moldovanu aducem unele corecturi și adaosuri. Datele personale ale unor scriitori și oameni de cultură români, lipsă din comentariile ediției, sînt următoarele: Petre Grimm (1881—1944), Horia Petra-Petrescu (1884—1962), Const. D. Ionescu (1895—1950), Ion Gorun (1863—1928), Mircea Damian (1899—1950). Cu privire la reviste nu se poate afirma că Cîcînă Pavelescu ar fi condus *Brașovul literar* în 1929, de vreme ce publicația a apărut abia în 1931, *Tribuna* din Sibiu n-a fost o revistă ci ziar; de asemenea, volumul *Vulturul albastru* de Coca Farago nu este un roman ci o carte de nuvele apărută în anul 1940. Aceste mici îndreptări sînt necesare pentru cercetători și nu se constituie într-o admenestare față de îngrijitoarea ediției din pricină că ne dăm bine seama de dificultățile unor asemenea cercetări. Volumul **Corneliu Moldovanu în corespondență** este de un real serviciu istoricilor literari și prin aceasta își îndeplinește scopul pentru care a fost tipărit.

Nae Antonescu

CÎNTAREA ROMÂNIEI — compoziție de Elena Uță Chelaru
(Din expoziția de pictură, sculptură și grafică 18 ani de glorioase înlăptuiri revoluționare, deschisă în Sala Dalles)

„ȚARA ROMÂNEASCĂ”

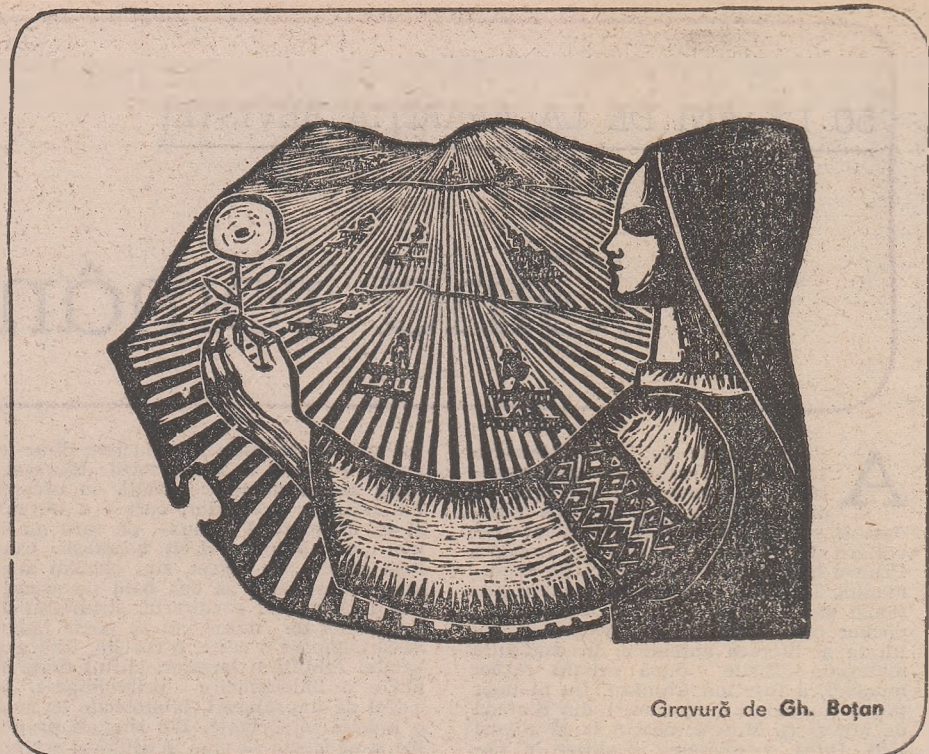
1. DUPĂ descălecat și descălecare, „descente du cheval”, care în dacoromână (nu și în aromână) au sensul „întemeiere”, „fundare a unui stat” — în speță, a Statelor feudale românești (sec. al XIV-lea) — despre care au scris, cu multă pricepere, istorici români ca N. Stoicescu, P. Năsturel, numele țărilor române ridică cercetătorilor interesante probleme de terminologie. Numele unic al Moldovei, variabil numai fonetic (Moldua, Moldova, Moldavia), a fost convingător explicat de B. P. Hasdeu (1875), acad. prof. Al. Rosetti (1975) prin germanică (goth. *mulda*; *Istoria limbii române*, 1978, pp. 245—246). În schimb, Muntenia a fost de mai multe ori și în diverse feluri denumită: *V(a)la(c)hia*, *U(n)grovla(c)hi(i)a*, *Bessarabia*, *Țara Basarabească*, *Terra Valachia*, *Terra Transalpina*, *Țara Muntenească* sau, în sfârșit, *Muntenia* sînt numai o parte dintre denumirile primului stat românesc. De aceste intitulări, oficiale sau nu, ale celei dintîi entități statale românești s-a ocupat, cu profundă competență, Șerban Papacostea („*Lucașul*”, XXII (1979), 3 (873), pp. 1, 7). O bibliografie bogată stă măturie importanței acordate diversității titlaturilor.

2. ASEMENEA complexe denumiri pot fi luate în considerare sub două aspecte: I. cele create de români; II. cele atribuite de străini românilor. Să începem cu cele din urmă. Primele nume de formații statale românești întrebunțează termenul latinesc *terra*: fie din perspectiva maghiarilor (împotriva cărora Basarab I se ridicase), devenind *Terra Transalpina* (*Bazarab woyuodam*

Transalpinum 1324, *Terra Transalpina* 1368, *partes Transalpinæ*), fie din perspectiva Romei, a Curiei papale și a misionarilor catolici, *Valachia*, *Blachia*, *Valachia* (cu legenda generalului Flacus, cel care ar fi dat numele *Flacchia/Valachia*). În 1345, Papa Clement al VI-lea întrebunțează, pentru români, termenul *olachi romani*, apropiind noțiunile *valachus* și *romanus* (Șerban Papacostea, art. cit.), nu fără a avea la îndemînă pentru termenul *valachus* forma sa maghiară (*olachus*, magh. *ólah*). Dealtfel, după obiceiul medieval, se făcea apel și la apropierea geografică: *Ungrovlachia*, *Russovlachia*).

3. DAR românii nu-și denumeau formațiile lor statale-politice altfel decît prin termenul *țară*! Am arătat însemnătatea acestor țări românești (*Țara Birsei*, *Țara Vrancei*, *Țara Loviștei*, *Țara Oașului*, *Țara de Sus*, *Țara de Jos* etc.) în „*România literară*”, XV (1982), 27, p. 8. Aceste țări deveneau în latină *terra Blachorum et Bissenorum* (Jeffroy de Villehardouin), *terra Litua*, sau, cu numele principelui, *terra Szesnelai Woiawode*, *terra Lytovo* etc. (termeni care nu-s latinești medievali, precum credea P.P. Panaitescu, ci transpuneri în latină ale termenilor românești).

4. DAR dacă limba română și cancelariile de limba română admiteau construcțiile genitivale de acest tip (latin), slavona și limbile slave curente le ignorau din motive de structură gramaticală. În limbile slave construcțiile genitivale latino-romane sînt redade prin construcții adjectivale. Primele mențiuni ale țărilor românilor în documentele slavone sînt de tipul *vlaškoe zemlja*, „Despotul” sîrb Lazarević vor-

Gravură de Gh. Boțan

bește de mănăstirile Vodița și Tismana din *vlaško* *zemli*. D. Onciul menționează că *țara* lui Basarab devine, în slavonă, *zemlja Basarabska*.

5. ÎN ASEMENEA transpuneri și modificări de structuri gramaticale din română sau din latină în slavonă ar trebui căutată originea construcției *Țara Românească*. Ea a fost luată de cancelariile slave direct din vorbirea românilor. Aceștia considerau a avea o țară și că erau români: țara celor care ziceau că sînt români, adică *Țara Românilor*, a devenit, în maniera slavă de construire a genitivelor latine (conservînd numele tradițional slavo-grecesc *vlah* în loc de *români*, cum își ziceau românii înșiși) *vlaškoe zemlja*, adică *Țara Românească*. *Țara* (Românilor) devine, așadar, *Țara Românească*, termen oficial din sec.

al XV-lea, al XVI-lea. Una dintre primele atestări ale denumirii țării românilor o găsim în scrisoarea boierului Neacșu (1521): *pre lo-i va fi voia, pren Țara Rumânească, iară el să treacă*. Mihai Viteazul și documentele epocii sale vorbesc de asemeni de *Țara Rumânească* (1600).

6. ȚARA RUMÂNEASCĂ pare a fi deci un genitiv româno-latin, reprodus în limba cancelariilor slave prin construcții adjectivale (de tipul *vlaškoe zemlja*) și reluat de românii înșiși ca nume oficial slavo-român al statului românesc de sub Carpații Meridionali.

Româno-latin, slavon și, în sfârșit, slavo-român, numele *Țara Românească* urmează avatarurile istoriei românilor.

Alexandru Niculescu

LIMBA NOASTRĂ

O lăudabilă contribuție

CUNOAȘTEREA temeinică, într-adevăr științifică a limbii literare, domeniul de un relief aparte în raport cu alte direcții de cercetare ale românei, nu se poate concepe în lipsa unor instrumente obligatorii de lucru, cum ar fi glosarele exhaustive ale textelor din trecut — în special a celor din perioada care începe cu anul 1521, deci de la Scrisoarea lui Neacșu —, dicționarele pe autori, pe epoci etc., lucrări cerute cu insistență de numeroși specialiști, printre care, în ordine cronologică, M. Zădrenghia, Al. Rosetti, J. Byck și semnatara acestor rînduri.

De mai bine de 20 de ani s-a demonstrat necesitatea unui dicționar complet al tuturor textelor cunoscute a aparține secolului al XVI-lea, idee realizată pînă la un punct, dar nefinalizată, din motive independente de voință și de dorința colectivului de lucru. Ideea a fost însă preluată de un grup de cercetători de la Centrul de Științe Sociale al Universității Timișoara și anume de colectivul de lingvistică de aici, care a avut șansa și de a o materializa. De data aceasta obiectul cercetărilor l-a constituit lexicul tipăriturilor blăjene din perioada 1750—1760 (LTB), din care a apărut primul fascicul; acesta, alăturat altora viitoare, constituie partea I a volumului cu titlul general *Limba română literară din sec. al XVIII-lea* (Timișoara, 1982). Harnicul colectiv care a elaborat această interesantă lucrare și care, evident, o va continua, a fost alcătuit din Doina Babeu, Paulina Cheie, Mihaela Chioreanu, Sergiu Drincu, Maria Purdela Sitaru, Elena Salinacki, Liviu Vasiliuță și a avut ca redactor responsabil pe cercetătoarea Maria Purdela Sitaru, iar referenți științifici pe lector dr. Doina David și lector dr. Ileana Oancea.

Avînd ca bază un corpus unitar, alcătuit din 6 texte blăjene apărute într-un răstimp de 10 ani, la tipărirea cărui au contribuit meșteri tipografi și gravori din toate cele trei țări românești, autorii au făcut mai întîi o excerptare exhaustivă a fiecărui text ca, pe urmă, prin unirea materialelor parțiale, să redacteze glosarul.

Acest volum, care cuprinde exclusiv litera A, mai conține, în mod necesar fiind primul, o succintă *Introducere* (în care se precizează obiectivele urmărite în lucrare), o largă *Descriere a tipăriturilor* blăjene din care reiese (v.p.6) că s-au tipărit la Blaj 9 cărți, dar nu se justifică de ce s-au luat ca eșantion lingvistic numai șase (v.p.19) din epoca supusă cercetării, și o *Notă privind alcătuirea glosarului* unde se indică orientarea teoretică a lucrării și se explică ce conține fiecare cuvînt-titlu. Urmînd con-

cepția generală preconizată pentru *Dicționarul limbii române din sec. al XVI-lea* (v. Fl. Dimitrescu, *Contribuții la istoria limbii române vechi*, București, 1973, p. 17—29), articolele, aranjate în ordine alfabetică, conțin, pe lîngă cuvîntul-titlu dat în forma modernă (cu foarte rare excepții, de forme arhaice de tipul *rărunchii* sau *agniră*, acestea fiind singurele întrebunțate în text) urmat de o scurtă definiție, toate variantele fonetice, grafice și paracigmatice prezente în text, la fiecare indicîndu-se și numărul de ocurențe cînd acesta depășește cifra 15. S-a acordat o atenție specială filiației sensurilor, fiecare înțeles fiind ilustrat cu exemple concludente. De asemenea autorii au căutat ca frazeologia și sintaxa să fie bine reprezentate prin expresii, locuțiuni, imbinări fixe etc. Glosarul nu cuprinde numele de locuri și de persoane care, datorită problemelor specifice puse, vor constitui obiectul unui

apendice al glosarului, așa cum de altfel s-a prevăzut și pentru *Dicționarul limbii române din secolul al XVI-lea*, care însă urma să mai aibă încă două anexe — una trebuia să conțină toate cuvintele dispuse în ordinea rangului frecvenței și a doua totalitatea termenilor orcînați alfabetic în funcție de partea lor finală —, ceea ce considerăm că s-ar putea realiza și în cazul glosarului discutat în această cronică.

O rapidă comparație între LTB și litera A din D.A., demonstrează necesitatea și eficiența celui dintîi, pe de o parte, pentru predări, de exemplu *aducere aminte* în D.A. apare la Eminescu, în timp ce în glosar este înregistrat în L (1756) și M (1757), *iubire de argint* și *iubit* în D.A. în Muste și în secolul al XIX-lea în Marcovici C. și, pe de altă parte, pentru bogăția semantică ce apare, de exemplu, la verbele *aduce*, *afla*, *arăta*,

avea, bine sistematizate de autori. Unele cuvinte prezintă sensuri noi, de exemplu, *adormire*, „moarte” (FA) (în D.A. spec. „dormition de la sante Vierge, Assomption”) sau imbinări de cuvinte neconsemnate încă: D.A. nu înregistrează *aducere* *pirgă*, „pirguire” și nici *aducere de roadă*, „belșug”, prezente respectiv în M și în L, de asemenea, în D.A. nu apar *fără argint*, „gratis” (M) și nici expresivul *apele odihnei*, „raiul” (M). În fine, în LTB sînt înregistrate unele cuvinte precum: *arhieraticon* sau *agniră*, inexistente în D.A. Evident, comparația trebuie extinsă și la alte lucrări decît D.A., dar istoria ca și răspîndirea acestor cuvinte — și, de fapt, a tuturor termenilor din LTB —, nu va putea fi stabilită decît într-o fază ulterioară de lucru, în care cercetătorii vor avea la îndemînă un material mult mai bogat, atît în timp (de la 1521 pînă la 1760), cît și în spațiu (din toate cele trei provincii locuite de români).

Din păcate nu totdeauna autorii au notat sensul cuvintelor inserate în LTB. De exemplu, termenii *albeață*, *agniră* apar fără nici un fel de explicație semantică: de asemenea este evident că țînuta științifică a lucrării ar fi fost alta, dacă, la fiecare termen în parte, s-ar fi dat și etimonul său; absența etimologiilor poate fi rezolvată în volumele viitoare, chiar cu riscul normal ca nu tuturor cuvintelor să li se poată stabili originea.

Glosarul de față are marele merit de a fi reușit să cuprindă o „felie” din limba română literară, oferind un punct de pornire absolut indispensabil studiilor limbii scrise de toate tipurile și atrăgînd atenția asupra unei perioade de limbă română care, — cu excepția unor lucrări seminate de I. Bălan, I. Gheție și Al. Dușu, — a fost prea puțin luată în considerație în studiile lingvistice anterioare, deși operele avute în vedere atestă o clară tendință de unificare a limbii române în varianta sa literară; specialiștii avînd la îndemînă un șir de astfel de opere vor putea urmări ușor procesul de cristalizare a normelor lexicale și gramaticale ale limbii române. O lucrare ca aceasta echivalăază cu o „cărămidă” — sau dacă vrem să ne referim la T. Arghezi cu o „treaptă” — necesară la edificarea *Dicționarului istoric al limbii române*. Pentru realizarea lui mai trebuie lansat oare apelul ca măcar o parte din marile contingent al lingviștilor de azi să-și unească efortul în lucrări de tipul celei prezentate acum?

Florica Dimitrescu

GĂRZILE MUNCITOREȘTI — pictură de Liviu Suhar (Din expoziția de pictură, sculptură și grafică 18 ani de glorioase împliniri revoluționare, deschisă în Sala Dalles)

Romanul eroicomic

NOUL roman al lui Ștefan Agopian (**Tobit**) reia maniera din precedentul (**Tache de catifea**) și, deși o radicalizează, dacă pot spune așa, nu reușește să evite totuși unele din dezavantajele inerente repetărilor de acest fel. E vorba tot de un roman istoric, la suprafață, care maschează însă unul de atmosferă, poetic și comic deopotrivă. Evenimentele și personajele se află în marginea istoriei (prima jumătate a secolului al XIX-lea, în **Tache de catifea**, o toamnă și o iarnă de la începutul secolului al XVIII-lea, în **Tobit**), la care iau parte oarecum întâmplător. Ca și visătorul și leneșul Tache, Tobit este tîrît de istorie, iar spiritul lui mult mai întreprinzător și energic nu-l ajută cituși de puțin să preia o inițiativă reală: este manipulat de forțe obscure, împins spre fapte al căror sens îi scapă finalmente lui însuși. Protagonistul romanului recent rămîne un antierou (cum s-a spus despre Tache), în pofida firii lui predispușe la acțiune, și staturii lui de uriaș, asemenea cavalerilor medievali, iar întâmplările, relativ numeroase, în care se pomeneste antrenat, alcătuiesc o tramă bizară, și chiar absurdă. Tobit este un personaj eroicomic (care nu atinge nici unul din scopurile ce i se sugerează). A doua sursă de comic provine din caracterul simlilepic al romanului, bogat în acte de cruzime, în escapade militare, în acțiuni de spionaj, în aranjamente suspecte, în trădări, toate însă — victorii și înfrîngeri — la fel de „gratuite” și de enigmatice.

Ne aflăm în 1718—1719, într-o Oltenie ocupată de austrieci. Tobit, fiu al unui boier naș, e luat prizonier de niște lăncieri, jefuit și maltratat (își pierde cu această ocazie un ochi), nimerind într-o tabără militară care construiește Via Carolina. Cum știe nemțește și are asupra lui un act de baronie semnat de împărat, este bine primit și ajunge colonel. Pleacă în fruntea unei mici trupe de mercenari să-și ocupe moșia părintească, pe care însă țărani au părăsit-o. E plătit de un cămătar (din rațiuni neexplicate) și încearcă să-și colonizeze mica fișie de pămînt, cu aju-

Ștefan Agopian, **Tobit**, Editura Eminescu, 1983.

torul oamenilor pe care-i comandă. Nu izbutește, din cauza timpului scurt și a vitregiilor climei, așa că se refugiază într-o mănăstire, pe care, mai întîi, voise s-o ocupe, unde se pregătește pentru un asediu ce nu se mai produce. Nici una din aceste împrejurări nu poate fi luată în serios, nici relațiile lui foarte profitabile cu ocupantul. Aspectul romanului este parodic și fan-tezist.

Parodia, discretă în **Tache de catifea**, este aici esențială. Autorul adaugă narațiunii propriu-zise o **Addenda**, pe care o justifică în felul următor: „Nesciind un roman istoric, mare parte din materialul consultat, mai ales în vederea creării unei atmosfere, nu și-a găsit locul în economia cărții. Totodată, dezvoltarea unor pasaje ar fi încărcat inutil structura epică și autorul a renunțat la ele. Prin această **addenda**, o mică parte din faptele istorice cercetate, precum și «scene» nelegate direct de acțiunea cărții, vin să completeze sub formă de note o perioadă istorică mai puțin cunoscută: Oltenia sub austrieci”. Aceste note — citate din lucrări de specialitate, probabil fictive, în mare parte, comentarii sau pasaje epice, care puteau figura în roman — ne amintesc de acelea din **Țiganiada** lui Budai-Deleanu. Procedul avertizează asupra facturii parodice a romanului. În legătură cu **Tache de catifea** s-a făcut observația că există reminiscențe din diferiți prozatori, de la Faulkner la Kusniewicz. Contestate de alți critici, aceste reminiscențe erau greu de motivat literar. În **Tobit** se vede mai clar că e vorba de o preluare intenționată (și parodică). De exemplu, secvențele colonizării moșiei Alba de către colonelul Tobit trimit neîndoiește la Faulkner și la atmosfera de pionierat din epopeea lui sudistă. Încercarea boierului de a readuce pe moșie pe țărani fugari nu e fără legătură cu unele motive tipic sadoveniene. Țărani se consideră liberi și refuză să recunoască lui Tobit stăpînirea moșiei. Are loc și o luptă cu slujitorii unui boier vecin care revendică o parte din pămînturi. Astfel de **topos-uri** literare (putem adăuga unele din Márquez, din Uricaru — mai ales atmosfera tulbură de suspiciune și spionaj din Craiova ocupată — din Galaction etc.) nu mai pot fi considerate

accidente în **Tobit**, ci menite a sugera o metodă deliberată, o rescriere în registru comic.

Nu trebuie ignorată nici ideea — principală — că personajele sînt conștiente că aparțin spațiului literar al unei povestiri. **Tobit** conține elemente evidente de metaroman. Există două tipuri de manipulare în **Tobit**. Cea dintîi se află în planul subiectiv (al diegezei) și se referă la lipsa de sens a acțiunilor întreprinse de protagoniști. Dacă marea istorie a ocupației are înțelesul ei, acesta nu transpare deloc în unica istorie a personajelor. Nici o implicație morală ori de altă natură nu e vizibilă în comportarea lui Tobit și a prietenilor lui, ale căror acte par conduse de o similitudină (parodia destinului), rezultată mai curînd din omisiuni voite de autor decît din necesități secrete. Rațiunile sînt tăcute cu intenția de a umple atmosfera de mister. Avem de a face cu o formă goală a mecanismului istoric. A doua manipulare este de ordin literar și trebuie căutată în planul „povestirii”. Tatăl lui Tobit a murit convins că existența i se află scrisă în Carte. În cazul său, Cartea era Biblia. Tobit, fiul, ca și chirurgul Heiler, tovarășul lui de peripeții, știe că trăiește într-o poveste pe care nu el o scrie și a cărei desfășurare îl tîrăște, fără putință de împotrivire, într-o direcție necunoscută. Aceste două manipulări se suprapun adesea („Rămăs singur, Tobit privi în jur urmele dezordinii lăsate de cele două vizite, a colonelului-conte, precum și de Năbal, și înțelese... că viața lui a intrat pe un făgaș al cărui capăt îl știa, desigur, alții, el rămîne un simplu personaj în povestea ce va urma să se desfășoare și, așezîndu-se și privind, se gîndi la bunul lui tată, adevăratul Tobit, cel care credea că viața lui este înscrisă în filele unei cărți și că e destul să o deschizi și să citești, pentru ca ea, viața ta, să se desfășoare într-o parte sau în alta, după cheful sau lipsa de chef a celui care te citește, după cheful sau lipsa de chef a celui ce te-a pus acolo, bunul nostru Stăpîn”). Protagonii sînt mișcă, prin urmare, pe două linii diferite, una situată la nivelul existenței lor, guvernată de un destin orb, alta, la nivelul poveștii „tălcuite” de autor. Povestirea

nu e niciodată deplin creditabilă. A- ceeași scenă e relatată uneori diferit, schimbînd unghiul. Nu știu cu certitudine dacă evenimentele se petrec în „realitate” ori în închipuirea personajelor. Registrul oniric-kafkian alternează cu acela realist, fabulosul cu istoricul, bizarul cu banalul, seriosul cu burlescul. Personajele sînt la fel de „ipotetice” ca și faptele lor, neavînd consistența fizică și psihologică pe care o pretîndem eroului realist. Acest fel de a interpreta lucrurile apropie **Tobit** de numeroase romane actuale cum ar fi **Martorii** lui Mircea Ciobanu, **Ficțiune și infanterie** de Costache Olăreanu, **Solstițiu tulburat** de Paul Georgescu, **Ce se vede** de Radu Petrescu precum și de majoritatea romanelor lui Mircea Horia Simionescu.

Singura obiecție majoră care se poate face acestui roman este de a abuza (prin repetarea formulei din **Tache de catifea**) de procedul său fundamental. El suferă de „literaturizare”. Jocul estetic a devenit mai important decît acela vital. Riscul unei anumite gratuități nu este de ignorat. Din fericire, Ștefan Agopian ne oferă destule compensații și, în primul rînd, una de natură stilistică. Scris superb, **Tobit** se citește cu plăcere și cu superior amuzament. Acest roman eroicomic, parodic, mai mult poetic decît satiric, este opera unui prozator foarte înzestrat, posesor al unei expresii rafinate, stilist înăscut, care știe să pună accentele unde trebuie. Burlescul e contracara totuși de o maximă seriozitate a tonului, iar exce-sele de tot felul sînt tratate cu distanță ironică, înlînzite estetic.

Nicolae Manolescu

Errata: Cîteva din greșelile de tipar din cronica de acum două săptămîni au fost corectate, cu siguranță, de orice cititor atent: lipsa unor virgule pe ici, pe colo, **filtrele** în loc de **filtrate** pe prima coloană. Una din greșeli a schimbat însă sensul: era vorba, la sfîrșitul primei coloane, de toposuri literare **re-combinate original** de către poetă și nu, cum a apărut, **necombinat original**!

Nicolae Neagu
**Purpura
și iarba**

O POEZIE aparținînd formal în bună măsură lirismului gnomie scrie Nicolae Neagu, autor care a publicat pînă la cartea de față *) opt volume de versuri și patru de proză, dintre care două romane. Curgerea discursului liric propriu-zis este întreruptă uneori de enunțuri scrise cu cursive, cu evident rol de sentință: „dar altele mi-au încolțit pe limbă / se înșiră doar iubirea nepe-reche, / incolo, totul e tăcere. / Am intrat / și n-am găsit”.

Sentința este însă de o extremă larghețe a sensului, poetul prefăcîndu-se mai degrabă a face „precizări”, decît făcîndu-le, iar înțelesul mai adînc al atitudinii ar fi probabil acela că toate categorisirile stricte sînt deșarte și atunci: „euminții judece cuminte / nesocotii judece cum vor”. Versurile sînt puse în paranteză de autor, procedul fiind frecvent la el. Premeditatul (presupus ca atare la lectura critică) caracter fals al tentei aforistice în-lătură impresia de banalitate și pretențios: „Străluminio, / amăgit e tot omul, / ce mișcă-ndoieli despre oameni”.

Latura fertilă artistică a poeziei lui Nicolae Neagu este în direcția unor sugestii luminoase: entități de o suavă imaterialitate, sustrase parcă presiunii gravitațio-

*) Nicolae Neagu, **Purpura și iarba**, Editura Eminescu, 1983

Curgerea neistovită

nale, pendulează cu grație într-un dans ce respectă un ceremonial zglobiu. Astfel de sugestii pot fi create fie pe un plan pur lexical, fie prin repetiția aceleiași vocabule într-un ritm voios, netulburat de vreo constrîngere în desfășurare: „Cine vine după noi / întreb / Cine vine după voi? / întreabă / cel din urmă venit / și ride ca un copil din flori / nerușinat / dezmătat / și bate din pînteni, / clipocește din palme / și ține legămîntele noastre / ca peștele, ca peștii [...] Din sămîntă-ți vorbesc, / din semințe / și pînă în cea de-a doua spiță / coboritoare din pietrele drumurilor”.

Nicolae Neagu cultivă abundent modul unei poezii oraculare, de extracție folclorică; ceea ce-i interesant rezultă însă din plierea tipului de rostogolire a stihurilor populare unul după altul, pe propria capacitate de a sugera, prin tempo-ul unui joc intens, o veselie nepăsătoare. Luînd în genere, enunțurile în înțelesul lor strict, ele sînt triste. Efectul liric iese totuși la poet nu din gravitate metafizică ci din sugestia de indiferență surzătoare — nu proclamată, și probabil nici intenționată, nu mai puțin resimțită astfel la lectură, din pricina impresiei de curgere dinamică — la propria tristețe. Unda covîrșitor melancolică presupune atitudinea de reculegere, deci o anume factură de static, ori aici totul se mișcă. Ritmul e neistovit trohaic, de la „citele” cu tenta aforistică pomenite mai devreme se trece la „textul” propriu-zis și se revine la „citele”, deci nu complexitatea compoziției interesează, ci reperițiunea migrației într-un du-te-vino continuu, prin tărîmuri diferite. Cele mai frumoase versuri sînt tocmai cele ale alunecării (plutirii) de materii imponderabile: „Insomnie doamnă, /

soră-murgă, / uite, corpul se amurgă”; „ah! și încă mai frumos / glasul care nu aude / arde focu-n paie ude, / pomule-de-prun, mustos [...] ea, ori încotro apucă / ingeri frazeji o-mpresor”.

E o poezie de metafore plasticizante, în accepția acordată de Blaga termenului. Poetul cultivă cu oarecare insistență tropi, sintagme ale unui anume tip de folclor integrîndu-le registrului său. Atari sintagme figurează ca „introducere” a discursului său liric: „Aleluia! de trei ori / nu mai cresc pe gură flori, [...] ș-un ghețar de zinc transpare / prin iubirea trecătoare”. Interogația gravă devine învîrtire veselă de vorbe și tocmai aceasta dă farmec partituri poetului: „Se va face o întrebare / (noi ne-am face a-ntreba)”.

Nicolae Neagu are de fapt înclinația fructificării unei creații colective anonime asupra căreia deja și-au oprit atenția poezii. Trecînd peste încercarea de a relua cu alt „libret” acele „De din Vale de Rovine, / grăim, Doamnă, către tine” din **Scrisoarea III**, cu un aer prea de tot de pastişă, trebuie să observăm că naturii poetului îi convin urmarea unor acorduri din folclorul „țigănesc”, trecut prin filtrul lui Miron Radu Paraschivescu. Faptul e firesc: specificul acestui fel de producție poetică este tocmai curgerea susținută a enunțului care sparge orice îngrădire produsă de cadru: „C-am intrat în sanator / capiu, mizer și dator, [...] ah! ce morți erau în dube / și ce domni cu șepci și șube!”.

Pe ușița cea noptoașă e bucată reprezentativă („Pe ușița cea noptoașă / soră, doamnă de spital...”) cu savuroasă percepere a vocabularului de periferie. Victima care se confesează în poezie, un alt Rică, de fapt, ba se jeluie argotic că „se încălează bubă”, ba caută a lua o mină intelectuală declarînd „ș-un gînd mă tot con-

sumă”. De observat că și această particularitate se integrează regimului trecerilor rapide din zone îndepărtate, caracteristic poetului. El persistă și în compunerile cu un aer mai nobil, trubaduresc în maniera lui Villon: „Pune-ți doamnă, vechile zoroane / pentru risul stînei mele guri”.

Versurile care sună cel mai plin liric sînt cele de factura descrisă mai sus: „O, superbe drezine / voiajînd din miază-zî”; „Prea-nălțate împărate / iată somnul înfinit”. Desprînzîndu-le din context, ne e mai greu să le relevăm însușirile. În schimb, ele se văd bine, într-o strofă ca următoarea, fie și izolat: „Ce doctoranzi plăpînzii și calmi / ne picură-n timpane psalmi / și-acum se mișcă ei încet, / și sus și-n jos, prin lazare” (frecvența motivului e firească, autorul e medic de profesie).

Această poezie refuză, prin însăși structura ei intimă, elementul înecătos, stările de panică sau deprimare existențială. Poetul face greșeala, din prejudecata probabil că altfel ar fi lipsit de profunzime, să-și încerce posibilitățile și aici, dar rezultatele nu satisfac. Se naște un potop imagistic baroc, dînd o impresie de inexpresiv.

Poezia rostogolirii de entități cristaline e incompatibilă cu lirica plină de „nervi”, așadar aфонia de aici (producătoare de rezultate precum: „se-ndulci de două ori pelinul, / tu pe unde naiba mai colinzi?”; „hoți-de-cai-de-creiere / nervii puși să-mi treiere”) e explicabilă. Nocturnul, încordatul, dramaticul, sînt elemente viabile liric la Nicolae Neagu cînd sînt convertite spre plasticul dinamic: „Ca o dihanie cu nouă capete / suierătoare din nouă limbi / s-a năpustit, deodată, seara”.

Victor Atanasiu

Analiză, simpatie, patetism

O PROZĂ de analiză în linia Virginiei Woolf și a primelor proze ale Hortensiei Papadat-Bengescu (din *Romanul Adrianei* sau *Ape adânci*), o analiză psihologică mai degrabă lirică decât realistă, căutând simbolurile, fuga în fantezie și neliniștea apatică a corespondențelor sufletești mi se pare a scrie o prozătoare discretă, cum este Geneveva Logan.

Fără identitate (*), ultimul ei volum, cuprinde două mini-romane de această factură care au în centru personaje agitate de o angoasă puternică — o nemulțumire față de rutină („Sint un evadat, de altfel, e prea greu de explicat asta acum, dar vreau ca orice voi face de acum înainte, în orice îmi voi investi rîvnă”, spune unul dintre ele, „să fie realizat cu participarea întregii mele ființe. Nu-mi dau încă seama de ce-ar trebui să m-apuc. Am evadat dintr-o rutină, dar nu sint încă liber. Libertatea de a evada anulează pentru moment orice altă libertate.”), un fel de amefală bolnăvicioasă în fața gestului fizic al integrării în cotidian (mersul în autobuz, cuminenția exasperantă a unei ședințe, relațiile familiale etc.) și refugiu în sensibilitate, într-o manieră de a privi sensibilitatea ca pe un orgoliu poetic.

Alegoriile nu lipsesc dintr-o proză atât de puțin naturală. Mihai Nicodim, eroul din *Fără identitate*, își construiește o iluzie din călătoria spre Falér — un oraș care pentru toți ceilalți este o metaforă, dar el se încapăținează să vacă în el o țesătură posibilă din disciplina aceasta a fiecărei zile. Invitat printr-un „păpăruș” agățat de clanta ușii într-o casă de pe strada Pojărniceii nr. 10 nimereste într-o mică societate de evadați ca și el, oameni care, în virtutea unui joc al imaginației, trăiesc, prin povestire, unii experiențele altora, prilej pentru autoare de a scrie câteva pagini de finețe despre iubiri ratate, nostalgii chinătoare, aspirații intime spre autocunoaștere etc., dar și pagini de pur delir verbal. Falérul, ca un fel de cetate sfântă pentru sufletele rătăcite,

*) Geneveva Logan, *Fără identitate*, Ed. Cartea Românească, 1983

luminează permanent periplusul eroului fără a-i oferi izbăvirea.

În celălalt roman (cred că ambele narațiuni aparțin unei evidente structuri novelistice și nu au nimic de a face cu romanul care cere oarecare polifonie), *Pescărușii*, Antim (care își părăsește soția prea... comună și chiar vulgară) și Lilia (care suferă șocul unei boli incurabile și începe să-și examineze viața cu grija și spaima celui ce se știe condamnat) se întîlnesc într-un miraculos traseu al destinului fără să se poată cu adevărat atașa, ci doar înțelege, capabili să-și spună lucruri de un mare patetism despletit, absolut imposibil în realitate și impropriu chiar și în imaginație: „Să fugim! reluă el, zguduit de aceeași obsesie. Să știm că am fost făcuți unul pentru altul și atât. Că rostul nostru în lume e să ne iubim și să înecăm tot pămîntul în iubire, în diluviile de foc ale dragostei noastre. S-avem un singur dor în lume, acela de a ne topi fără urmă, și de a renaște din nou, pentru ca rugul arderii noastre să lumineze mereu în calea pelerinilor” etc. etc.

Acest gen de proză doar mimează analiza fiind, în fond, o pură narațiune sentimental-algorică. Se caută efectele stranii — construcția vilei din Pojărniceii 10, simbolurile obsedante — apariția pescărușilor pe Dimbovița cea scirbavnică etc. Evoluția epică urmărește două planuri temporale și caracterologice. Sint inserate șapte „resurecții lirice”, cum le spune autoarea, în textul *Pescărușilor*, adică în căutările celor doi eroi Antim și Lilia. Resurecțiile sint, am senzația, mai realiste iar căutările lor mai lirice — o schimbare de sens deloc neglijabilă, căci drama văduvei cu copil, care trebuie, după război, să se descurce cum poate, este mai adevărată literar decât vaporoză nevroză a celor doi.

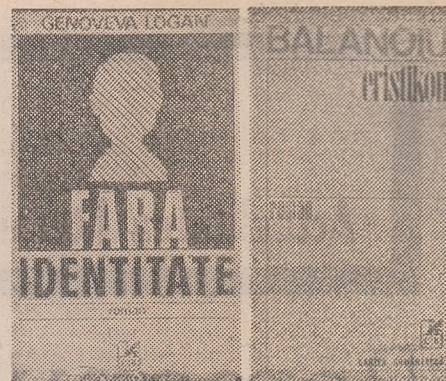
Există în proza Genevevei Logan un patetism care strică analiza. Situația nu îmbracă personajul sau personajul nu se comportă firesc în situație, este mai degrabă un manechin care face gesturi prea largi, disproporționate. Nu lipsește autoarei observația socială — foarte exactă, cu nuanțe sarcastice și cred că aici ar

sta una din șansele sale, nici subtilitatea unor corespondențe sufletești (vizita la Observatorul Astronomic aduce în desfășurarea temei un accent grav), dar este excesiv dornică de efecte lirice și chiar liricoide, se lasă dominată de o exaltare fără sens, o exaltare care îi distruge tot ce-a construit și-i întuneacă analiza.

EROUL romanului lui Emilian Bălănoiu, *Eristikon* (**), este un profesor de liceu, în specialitatea „matematici” (dar ca orice erou are și preocupări științifice și nu velleitare ci de oarecare interes internațional). El își scrie un jurnal în care notează întîmplările văzute și auzite, dintr-o credință pe care pare a o regăsi într-o cugetare a lui Eminescu, foarte bine exprimată: „Și lucrurile mici și meschine servesc ca simboluri mari”. Soția repartizată la țară îl obligă, pentru păstrarea legăturii, la scrisori zilnice, dar acestea, cercetările abstracte și activitatea profesională mai lasă totuși timp jurnalului (care spre deosebire de altele este doar consemnarea într-un stil degajat, sarcastic, pretențios, plin de citate din cărți celebre cărora li se indică uneori și pagina și ediția, a faptelor exterioare și nicidecum o ieșire din cotidian și o examinare a sinelui), vizitelor colegiale și lecturilor celor mai excentrice. Plurivalențele personajului (un mic snobism cultural) au menirea de a-l scoate din mediu. Este un martor? Da, dar unul care „participă imiscibil pentru a se păstra integral”. Apare și un autor care îi vinează jurnalul pentru a-l transforma în literatură și care nu participă deloc „imiscibil” în viața profesorului de matematici deoarece îi ratează cu bună știință o ascensiune.

După multe pagini în care Cristian Voicu rezumă ședința de consiliu profesoral, necazuri cu elevii și profesorii, conversații cu vecina de palier etc. începe să se închege conflictul. Directorul liceului, F. Zidu, bolnav incurabil, îl obligă pe erou să-l asculte confesiunile. În ele sint amestecați și părinții și colegii

**) Emilian Bălănoiu, *Eristikon*, Ed. Cartea Românească, 1983

lui Voicu pentru că viața lui Zidu a fost ruptă în două de o detențiune cauzată de o confuzie și urmată de imposibilitatea unei disculpări și mai ales de contractarea unei maladii pe care autorul o numește „dosarită”. Observind cit de greu este să fii subaltern, se hotărîse să fie director, iar ca director observind cit de greu este să-ți menții subalternii în ascultare, se apucase de întocmirea unor dosare cu delațiuni reciproce. În agonie, Zidu nu numai că i se confesează lui Voicu, dar îl și desemnează ca succesor și ca atare îi încarcă brațele cu dosarele șantajului care l-ar menține poziția. De ce? Directorul l-a studiat în timp: este incapabil să reacționeze la o nedreptate, o suportă cu stoicism, dar protestează la o favoare. Ar părea un paradox această selecție? Nu. Iată justificarea: „Corectitudinea dumatăle a fost de multe ori în acești ani singurul meu motiv de fericire. Trebuie să-l răsplătesc, am gândit în acești ani.” Acțiunea se complică în fel și chip, sint angrenate în ea foarte multe personaje — unele bine individualizate, ca Bazil Filipache, altele prea caricat, schematic, excentrice, exclusiv ridicole, și insuficient analizate.

Cum simpatia scriitorului pentru eroul său este evidentă, tot atât de evident este că el va refuza specularea moștenirii lui Zidu, deși soția sa pune un modest preț pe ea (aducerea ca suplinoare la liceul al cărui director ar fi fost Cristian). Referințele livrese ale textului (*Jurnalul lui Papsy* în special, citit și citat ca pe o Biblie) nu prea au relații cu mersul acțiunii, cu personajele... Ambițiile lui Emilian Bălănoiu de a construi o mică istorie a intelectualului rătăcit în concret se pierd în vulgaritatea detaliilor acestui concret și în enobismul intelectualului. Inautenticitatea personajului-narator este cheia „insuccesului”.

Dana Dumitriu

Destinul unei publicații

dactor, Paul Zarifopol, pe care autoarea îl caracterizează prob ca pe „unul dintre continuatorii cei mai puri al spiritului maioreșcian nu numai prin fermitatea în susținerea specificului estetic al artei, al literaturii, ci și prin radicalismul acțiunii sale de îndreptare a gustului public, de demascare a imposibilității”. De aceeași înaltă calitate intelectuală a fost și succesorul său, Camil Petrescu, cel care a condus în fapt revista din 1934 pînă în aprilie 1941, aducînd la R.F.R. o excelentă echipă de critici — pe cei mai înzestrați ai epocii interbelice — și îmbogățind cercul colaboratorilor cu nume de prestigiu internațional ca Jacques Maritain, Henry de Montherlant, Jules de Gaultier. În confruntările ideologice și literare din deceniul patru, revista, prin amintita echipă de critici, militează pentru suveranitatea esteticului, cultivă maioreșcianismul, care în acel moment, cînd proliferau ideologiile de dreapta, a echivalat cu o atitudine politică. „Spre Titu Maiorescu” semnifică orientarea spre opera de artă ca artă, dar și spre adevăr și rațiune.

Diracția lui D. Caracostea (aprilie 1941 — mai 1944) e un prilej pentru Mioara Apolzan de a-i recunoaște și calitățile redactorului șef din timpul războiului. Se știe — și faptul e reprobabil — că, adoptînd o poziție antitimpresionistă și antiestetizantă, el a concediat pe așa-numiții critici estetici și că a contribuit la denigrarea *Istoriei literaturii române* a lui G. Călinescu. În același timp, însă, el a publicat în paginile revistei articole exprimînd o poziție umanistă, raționalistă (ca acelea semnate de C. Rădulescu-Motru) și poezii antirăzboinice de Mihai Beniuc. *Istoricul literar* are merite notabile în domeniul studiilor de stilistică, folcloristică și literatură comparată, anticipînd structuralismul.

După ce sint marcate și ultimele două etape din viața R.F.R. (iunie 1944 — iulie 1945 și septembrie 1945 — decembrie 1947), autoarea deschide un amplu capitol analitic, poate cel mai substanțial din carte, consacrat criticii, isto-

riei literare, literaturii comparate și eseisticii. În paragrafe speciale, prevăzute cu minuțioase bibliografii, sint prezentate Șerban Cioculescu (foarte bine caracterizat, ca un critic prin excelență profesionist), Vladimir Streinu, Tudor Vianu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessiciu, D. Caracostea, Octav Șuluțiu, Al. Dima, Basil Munteanu, Ovidiu Papadima, iar pentru seriile mai noi: tinerii pe atunci A. Marino, Al. Piru, G. C. Nicolescu, Cornel Regman, Ovidiu Drimba, Ov. S. Crohmălniceanu. Considerată cu dreptate ca cea mai bună revistă de critică din istoria presei literare românești, R.F.R. publică totodată și pe cei mai buni esești ai timpului din toate generațiile, de la Paul Zarifopol, Camil Petrescu, Ionel D. Gherea, la Mircea Eliade, Mihail Sebastian, C. Noica, Petru Comarnescu, Al. Rosetti. Autoarea deschide capitole similare pentru *Poezie, Proză, Dramaturgie*, menționînd că R.F.R. s-a arătat în general rezervată față de promotorii avangardismului și tradiționalismului. În această parte a cărții, din păcate, materia se fărîmîțează, capătă profil de dicționar, intrucît sistemul paragrafelor separate se aplică în mod egal și colaboratorilor statornici, cu o bibliografie considerabilă, dar și multor accidentali, care n-au publicat în R.F.R. decît de două sau trei ori. O prezentare globală a acestora din urmă ar fi fost de preferat și în folosul privirii de ansamblu, care acum, la sectorul de beletristică, rămîne oarecum deficitară. Dar Mioara Apolzan și-a concentrat forțele pentru analiza criticii și eseisticii, domeniile care determină în cea mai înaltă măsură individualitatea revistei. Aici mai ales își dezvăluie autoarea calitățile ei critice, în modul concis și pertinent de caracterizare, în limbaj. Pentru datele de informație pe care le cuprinde și le sistematizează, cartea este utilă în întregul ei, impunîndu-se ca un veritabil și necesar instrument de lucru.

Al. Săndulescu

Revista revistelor

„Magazin istoric”

● NUMARUL 3 (1983) al revistei „Magazin istoric” se deschide printr-un dens grupaj de articole — semnate de conf. univ. dr. Mircea Mușat, Eugen Preda și Florin Constantiniu — consacrate evenimentului crucial din istoria României: 23 August 1944. Mărturiile documentare noi din arhive străine, precum și aprecieri istoriografice relevă importanța insursecției române din august 1944 în desfășurarea ulterioară a evenimentelor pe cîmpurile de luptă ale celei mai mari conflagrații mondiale cunoscută de omenire.

În anii dramaticei al celui de-al doilea război mondial, cînd partea de nord-vest a țării a fost ruptă din trupul țării prin odiosul Diktat fascist de la Viena, între cei care și-au ridicat glasurile pentru a readuce în fața opiniei publice europene adevărul încălcat de statele revizioniste: Transilvania pămînt românesc, locuit din vechime de același popor, s-a aflat și marele romancier Liviu Rebreanu. Textul inedit al conferinței pe care în 1942 scriitorul a ținut-o într-o serie de orașe europene, unele în chiar țările care patronaseră Diktatul de la Viena — document de înalt curaj patriotic și de profundă cunoaștere a adevărului istoric — ne înfățișează un Rebreanu adversar al măsliuitorilor de istorie, o conștiință curajoasă, demnă, adînc patriotică. „Neamul românesc a fost cel mai liniștit din lume, arăta Rebreanu. În trecutul nostru nu avem nici un război de cucerire, ci numai de apărare. Noi n-am rivnit niciodată moșia altora, numai alții au rivnit-o pe a noastră”.

Unui alt străvechi teritoriu românesc — Dobrogea — îi este consacrată o substanțială retrospectivă istorică, în care mărturiile arheologice, epigrafice, ale călătorilor și diplomaților, ale autorităților otomane evidențiază cu pregnanță faptul că aici au locuit dintotdeauna românii, că Dobrogea nu și-a rupt niciodată legăturile cu celelalte țări române surori.

O strălucită mărturie a artei dacice este prezentată prin intermediul cofului de aur descoperit în 1928 la Poiana Coțofenești, iar începuturile statului feudal de sine stătător Tara Românească sint evocate prin cercetarea întreprinsă asupra unei pietre tombale cu gisant de la Curtea de Argeș și care îl reprezintă, probabil, pe voievodul Seneslau.

Noul număr al revistei își completează sumarul prin studii, interviuri, note și prezentări de cărți istorice recent apărute.

R.V.

„Acta est fabula!”

DEMONUL *) se intitulează antologia publicată de Ioanid Romanescu în prestigioasă serie „Hyperion” a Editurii „Cartea Românească”. Este a doua carte de acest tip a poetului, după **Nordul obiectelor** (1979), postfațată de același critic, Marian Popa. Între 1966, anul debutului cu **Singurătatea în doi**, și 1982, Ioanid Romanescu a publicat 14 cărți de poezie (numărăm și apariția din 1979), sintetizate semnificativ de prezenta antologie de autor. Ea este o culegere construită mai ales pe baza poemelor mai recente; din primele volume, autorul a reținut puține texte și numai pe acelea într-adevăr importante din unghiul evoluției artistice: **Ave Maria**, **Singurătatea în doi**, **Halabuz**, **Presiunea luminii**, **Walhalla**, **Șirul lui Fibonacci**, **Clopoțele**, **Ursul**. Ioanid Romanescu este astăzi un poet ajuns la deplină împlinire a talentului și sensului creației sale, un autor a cărui maturitate artistică este vizibilă în majoritatea textelor publicate în ultimii ani. Volumul **Magie** (1982), cel mai concentrat, este prezent integral în antologie, cele trei poeme de acolo, **Antares**, **Demonul**, **Resurecția** reprezentând nu numai piese de rezistență, ci și forme de a evidenția faza actuală, eventual chiar soluția — finalitatea — la care a ajuns autorul.

Poezia lui Ioanid Romanescu este expresia unui temperament tumultuos, capabil să absoarbă și să reverse o energie copleșitoare. Structura sa e de un dinamism polemic: lupta începe cu fiecare cuvânt. Un permanent asediu stăpânește discursul liric, devenit scenă pe care „fumegă” descalificări, sentimente „ireverențioase”, lăuri de poziție vehemente, patimi descătuse, invective, ironie amară și benignă autoironie, forță și iubire „în forță”, revizuirii fervente, plins nervos, hohot ludic

*) Ioanid Romanescu, **Demonul**, Ed. „Cartea Românească”, seria „Hyperion”, cu o postfață de Marian Popa.

sau clamoare extinsă la nivel cosmic („marele plins” e o asemenea întrebare „scrișnită” a universului), în sfârșit, semnele unei înălțări treptate a presupusului echilibru de care existența, ca mod de cunoaștere lirică, are atita nevoie. Poetul este ființa hiperlucidă, al cărei dezinteres pentru frumusețea tehnică a versului, pentru decor și sărbătoare a cuvintului se traduce prin frecvența luare în răspăr: a frumuseții, a idealului, a cenzurilor de tot felul, a ideii liniștitoare, a implacabilului curs al timpului. Eul profund este el însuși supus acestui tratament. De aici rezultă două lucruri: pe de o parte o închidere „aprigă”, o sechestrare a lumii, în persoana proprie văzută cu ochiul celui ce „cintă pe brinci”; pe de alta, izbucnirea, năvala în exterior. Interioritate — exterioritate, iată o relație care tinde să fie anulată de poezia lui Ioanid Romanescu. Ceea ce se zămisleşte înăuntrul ființei este exact ceea ce se vede. Această literatură, demonică în esență, angelică în efect, se opune cu vehemență iconoclastă oricărei tentative de ermetism, oricărei revelații posibile, așteptate dincolo de conformația textului. Fintinile subterane ale reveriei s-au transformat în pilaștri ai unei bolți care nu e decît un uriaș gol. Un abis „întors”. Ochiul enorm al poetului se plimbă imaginar pe această cupolă-abis (v. **Resurecția**, primul poem). Prologul poate fi în această ordine și epilog: „Bătrîn, de mult retras din lumile pubele, / am dus în cer pe umeri sicriul Mamei mele // am fost la Demiurgos, am ascultat apoi / cum nori de ingeri cîntă pentru voi // și am vorbit în șoaptă cu mine pînă cînd / a început o ploaie de lacrimi pe pămînt // păsări se nasc lovind ferestrele opace — / dar vai, Cuvîntul, Noaptea, Imensa Carapace!” Mărturisirea aceasta, cu care se deschide poemul **Demonul**, sfîșietoare și incredibil de cadentă pentru un poet ce neagă „strîmta” retorică, dă perfectă

măsură a talentului lui Ioanid Romanescu.

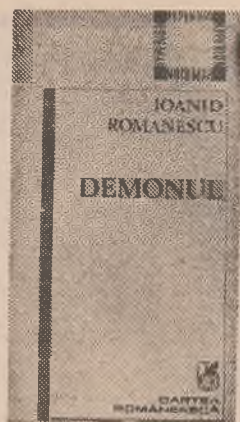
O impresie generală evidențiată, mai mult ca oricînd, de poezia din acest volum este aceea că totul se petrece tirziu, că visul coboară în realitate, incendiază brutal un timp întîrziat, care își anulează astfel propria convenție. **Acta est fabula!**, exclamă poetul. Însăși structura de uriaș se mișcă deasupra unei mase compacte de forme întîrziate. Fericirea e de neînlocuit în lumea colosală „de sus”, beatitudinea „privești” înalte se refuză spiritului dilatat — și cauza este, desigur, starea de așteptare la care se vede supus cel ce ajunge prea tirziu. „Tirziul” închide, reduce la o geometrie circulară presiunea uriașă a revărsării. E un mod de a supune ființa enormă, mai bine zis încercarea, pînă la urmă neizbutită, de a constrînge înalta singurătate a poetului la umilînța supraviețuirii. Dar, cine se crede „stăpînitor al unei coroane dinăuntru” va consimți doar o sumară supunere. „Tirziul” este o cenzură afectivă, o îngrădire a omniprezenței și a forței, pe care o fixează cuvîntul — repudiatul cuvînt: „pentru că dincolo de cuvinte iubesc totul / împotriva mea numai acestea se pot întoarce” (**Presiunea luminii**). Drama de tip „cultural” pe care o trăiește această natură dezlănțuită este tocmai lipsa de adecvare temporală a cuvîntului (expresiei) la apriga lăcomie de a cuceri prin enormizare universul. Este momentul de criză al acestei poezii, impactul practic pe care îl trăiește sinceritatea revărsată a versurilor lui Ioanid Romanescu. Condamnarea la singurătate are astfel un contur mult mai evident, în chip pragmatic evident: tot ceea ce ține de înregistrarea în plan expresiv a conștiinței de sine se întîmplă „mai tirziu”. Intemeierea semnificativă vine mereu după săvîrșirea sălbatică a „trăirii”. O parabolă a acestei idei înțilnim în **A doua zi**: „M-am născut în octombrie patru / dar figurez în acte a

doua zi / am așteptat scrisoare de la tine / dar a venit abia a doua zi...” Re-petabilitatea gestului („tirziul” este în bună măsură și un gest retoric) devine proiecție absurdă a expansiunii vitale: „a doua oară nu mai vin pe lume / însă a doua oară voi trăi”. Instrumentul care semnalizează tirziul este **trompeta**. De la deschiderea strălucitoare de spații imagine sau reale, de la sugestia infinitului sau de la solaritatea „vestitorului”, de la registrul eroic, timbrul trompetei devine simbolul imposibilității și încercarea speranței de a depăși starea de „tirziu”.

Tirziul lui Ioanid Romanescu corespunde într-o oarecare măsură **departelui** eminescian, în sensul că are o funcție similară: e vorba de întîrziere lăuntrică — care, ca și depărtarea lăuntrică, identifică sufletul uman cu „totalitatea”. Tirziul, ca și depărtarea, are o „neîntrecută putere transgresivă” (v. Edgar Papu, **Poezia lui Eminescu**), străbătînd cu „enormă” ușurință spații vaste, înălțînd și coborînd, închizînd și devastînd pînă la risipire. Semnul heraldic al victoriei — izbîră hohotînd în plînsul uriaș, bocet al „prea-tirziului” — este **trandafirul sălbatic**, simbol complex: vremelnicie, moarte, reînviere, vanitate, victorie.

Un cuvînt despre eseurile lui Marian Popa: dacă în primul (v. **Nordul...**), analiza era umbrată de un „joc” frivol, la începutul textului, postfața de acum este o aplicată detaliere a volumului, un periplu de sugestii și certitudini dintre cele mai exacte și pasionant-riguroase. Ioanid Romanescu este un poet de care se va ține seamă.

Costin Tuchilă

Poezie și biografie

O APARIȚIE cu totul deosebită e traducerea amplului poem **Biografie. Un model**, al poetului român de expresie germană Johann Lippert (*), poem tipărit în 1980 în forma originală (**Biographie. Ein Muster**) la Editura Kriterion și premiat, apoi, de Uniunea Scriitorilor. Îl cunoaștem fragmentar, din reviste și din selecțiunile traduse în antologia tinerilor poeți germani din România, tipărită anul trecut (**Vint potrivit pînă la țare**). Copleșitoare și la lectura fragmentelor, impresia crește în intensitate în fața întregului. Într-un anumit fel, poemul deconectează — începînd cu comodele noastre obișnuințe de lectură: ce avem înaintea cînd citim **Biografia** scrisă de Johann Lippert? În aproape 70 de pagini de versuri, poetul rememorează aventura existenței sale. Citim, deci, un poem epic? Sigur că da, însă anumite particularități contrazic bulele definiții ale genului: de tot laic și „prozaic”, poemul nu invocă nici un zeu și nu are „grandeură”; narează, apoi, la modul notației brute, ignorînd construcția de ansamblu și celelalte precepte retoricești; și frînge, totuși, sub aoranta desfășurării epice liniare, firul poveștii din loc în loc prin procedee care țin de ceea ce se numește indeobște „poezie lirică”.

Lăsînd la o parte teoria genurilor și speciilor literare, poemul lui Johann Lippert ni se înfățișează, cum l-a și găndit autorul său, drept o „autobiografie” în versuri. O autobiografie — dar și mai mult decît atît, din moment ce derularea faptelor e dublată de problematizarea lor, fie ea și discretă, uneori abia sugerată. Iată începutul: confesiune dar și întrebare; istorie personală dar și examen al conștiinței. Biografie agitată a „personajului” Johann Lippert, care va nara întreg poemul la persoana I, justifică — sau, mai mult, cere — acest bilanț și acest examen: născut în Austria, fiu al unui șvab bănățean care se întoarce acasă în 1956, în plin deceniu obsedant, experiența comunității rurale din Vizejdia (comună bănățeană), episodul Bărăganului, mai apoi viața de internat, liceul și facultatea urmate în condiții speciale, traversînd cîteva epoci diferite — toate

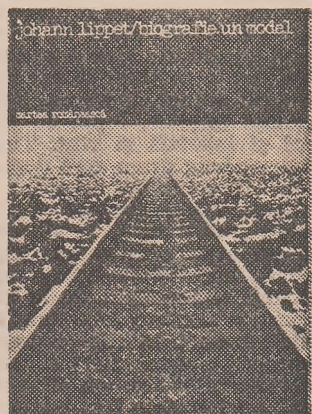
*) Johann Lippert, **Biografie. Un model**, poem, traducere și note de Gabriel Gafița, Ed. Cartea Românească, 1983.

acestea contribuie la conturarea unei veritabile odisei picaresce, proiectate pe un fundal social, politic și național activ în desfășurarea faptelor. Poemul lui Lippert ar mai putea fi citit și ca un Bildungsroman sau un roman politic în versuri.

Ca într-o veritabilă autobiografie, sînt prezentați la început părinții; însă — în același timp — felul în care Lippert îi înfățișează, ca eroi ai unor narațiuni ample și spectaculoase, derulate pe fundal de război mondial, cu nenorociri și, în sens invers, cu rezistență admirabilă în fața vremurilor, le conferă, abia astfel, o aură aproape mitică. În prima parte a **Biografiei** sale, poetul înfățișează de fapt — putem spune fără să exagerăm prea mult — un cuplu primordial. E un efect de lectură mai general, datorat, în aparență, unui paradox: aspectul de discurs nud, redus strict la acțiune, la evenimente exterioare, dă unor teme și motive un contur atît de simplu și direct încît evocă arhetipurile: mama, tatăl, drumul, călătoria — toate trimit la corespondenții lor mitologici. Tatăl e un Ulise (ori un fiu răătăcitor) care se întoarce după mulțime de peripeții, drumul spre România, și el anevoios, are alură inițiată, sosirea se petrece într-o noapte care precede adevărata naștere, cea din spațiul românesc, e va să zică o noapte simbolică — și așa mai departe. Paradoxul vine din această bogăție de semnificații secundare, purtate de un text care pare alb, aproape ca o dare de seamă. Pare doar, tiindcă marea libertate de exprimare de la suprafața **Biografiei** lui Lippert nu înseamnă și exprimare aleatorie, haotică. Între programul poeziei directe, brute pe care o teoretiza grupul timișorean „Aktionsgruppe Banat” în prima parte a anilor ’70 și elaborarea atentă a efectelor de spontaneitate din versurile lui Lippert și ale colegilor săi e o contradicție fertilă pentru poezie. Ca și ceilalți membri ai grupării, Lippert se dorea un poet al notației rapide, aproape reportericești. Ce înțilnim însă în **Biografie. Un model**? Poemul e condus cu grijă și dozat atent în ampla sa desfășurare, cadrele „realiste” sînt subtil decupate și deviate către semnificații suplimentare (un singur exemplu: jocul copiilor din sat — p. 33—34 —, care re-

face la scară viața comunității, într-un mod semnificativ deopotrivă prin obediția „cōpiei” față de „original” și prin deformările, uneori groțesți, pe care cel de-al doilea le suferă în oglinda jocului), în prim plan apare tocmai devenirea conștiinței de sine („am început să-nțeleg și-acele lucruri / ce nu mai încapeau / pe ulița mea / începeam să FIU CONȘTIENȚĂ” — p. 46) și ultima parte a poemului urmărește, paralel cu evenimintele vieții de liceu și de facultate, aventura maturizării poetice într-un sens activ, anti-idilic („curînd frunzele căzătoare / semnele de exclamație / iubirile cu rimă / au fost înlocuite tot mai mult / cu poezii despre cotidian” — p. 55), și episodul „Aktionsgruppe” („noi / prietenii mei și cu mine / am parcurs drumul de la utopie / pînă la prezentul / pe care încercam să îl cuprîndem / și gîndurile noastre / se puteau citi în zăre” — p. 68). Tonul general e al unei abia simțite nostalgii după atmosfera sfîrșitului anilor ’60 și a începutului anilor ’70, epocă a adolescenței trăite intens, la modul unui fel de „existențialism” sui-generis, temperat acum, cînd privirea înapoi e calmă, doar ușor sarcastică: „am stat / prin scoli și internate, unde am fost învățat / cum trebuie să fiu, cum trebuie să trăiesc / și pînă la urmă nu m-am revoltat.” (p. 38).

Conștiința de sine a personajului conduce, pe această filieră a trecerii cotidianului în poezie, la conștiința de sine a textului. Există în **Biografia** lui Lippert, pe lângă ce am citat deja, și alte semnale care lasă să se întrevadă o înțelegere profundă a posibilităților limbajului: „am umplut clasa cu fraze de-ale mele / am auzit pentru prima oară / frazele mele / repetate de alții” (p. 70), se spune despre ipostaza de profesor a personajului, după ce, mai înainte, fusese vorba — în treacăt — despre comunicare și informație („mi-am data seama / că posibilitatea de-a fi informat” — p. 69). Se pot găsi și la nivel stilistic dovezi — dacă mai e nevoie de alte dovezi — ale subtilității tipului de poezie „directă”, a „experienței”, scrisă de Lippert. Simplu și fluent, discursul poetic e totuși savant orchestrat în pagină prin retragerea în trepte a unor grupuri de versuri, enunțurile sînt citeodată frînte pentru accelerarea ritmului și sporirea puterii de sugestie („și amintiri / și povești / îți mai aduci aminte cînd / mai

știi atunci cînd / nu n-a fost așa cînd / ce știți voi tinerii cum” — p. 24) și simplitatea exprimării capătă și ea funcții poetice speciale (cazul repetiției, mai patetică — aici — decît un amplu discurs patetic: „adunare la gara din satul vecin / liste peste liste / nume șterse-n ultima clipă / nume scrise-n ultima clipă / ridicăți de-acasă-n ultima clipă / vagoane vagoane vagoane / incertitudine / mers mers mers mers / de ce de ce de ce de ce” — p. 22).

Există destule puncte de apropiere între poezia lui Johann Lippert și cea — de-acum bine știută — a generației ’80 de la noi: un anumit mod de a fi franc în poezie, simțurile atente la felul cum „realitatea se-ndreptă spre mine” (p. 39), prețul pus pe verticalitatea opțiunii, tușă ironică și sarcastică, trimiterea fără inhibiții la fondul cultural pre-existent (aici, ca și în cazul celorlalți poeți tineri de limbă germană, la Brecht). Poemul lui Lippert mi-a amintit, pînă la un punct, **Budila-Express** al lui Alexandru Mușina și, în general, poezia mai directă pe care o practică Mușina, Romulus Bucur sau, în anumite poeme, Mircea Cărtărescu. Nu-mi pot da seama în ce măsură experiența **Biografiei** e și repetabilă. Înțeleg din cîteva versuri („o astfel de lectură în public am descris în cel mai lung / poem al literaturii germane din România / pe care n-am să-l public niciodată” — p. 68) că poetul a încercat variante multiple. Formula acestei poezii „epice” atît de personale e, oricum, extrem de puternică. Johann Lippert a avut inteligență artistică de a o face să orienteze individualitatea unui destin către un anume grad de generalitate. **Biografia** sa este, cum o completează și titlul, **Un model**: o biografie „care nu-l doar a mea și încă rămîne deschisă”.

Ion Bogdan Lefter

COLOANELE TINERETULUI, COLOANELE VIITORULUI

ACEI care au străbătut în vremea c'n urmă șantierele de muncă patriotică ale tineretului știu — cel puțin la fel de bine ca și noi — că zilele ce alcătuiesc viața unor asemenea locuri nu mai poartă nume. Îți este, adică, absolut indiferent dacă ajungi la Anina, să spunem, într-o miercuri, într-o vineri sau într-o simăbătă. Ritmul în care se petrec minutele, în care se succed etapele lucrărilor este egal, eroismul acestor brigadieri constă — așa cum foarte bine sesiza unul dintre vechii șantieriști de pe Canal — în tenacitatea cu care oamenii reușesc și pot să ducă la bun sfârșit o muncă de durată. Și încă ceva : în afara momentelor în care are loc deschiderea unui șantier, alte momente festive nu vei afla acolo. Brigadierii (i-am văzut la diferitele cariere organizate spre a se face evidențieri ori a se trasa sarcini) par puțin stingaci atunci cînd stau. Viața lor înseamnă mișcare, luptă cu plo și ninsoari și lapoviță și vînt. Tinerețea lor este un lung drum spre deplina bărbăție de faptă și înțelegere.

Toate aceste gânduri ne-au venit în minte atunci cînd, la 19 august 1983, ne-am aflat printre participanții la marea manifestație care a omagiat trei decenii și jumătate de la constituirea primelor șantiere naționale ale tineretului. Atunci, în clipele premergătoare începerii acestei mari sărbători a salopetelor albastre, am aflat prilejul cel mai potrivit de a lăsa cugetul, simțirea și amintirile să stăruie asupra anilor în care — oameni ai cuvîntului scris fiind — am avut prilejul să vedem zeci și zeci de șantiere, să stăm de vorbă cu sute și sute de oameni, să îngrăm nenumărate bloc-notes-uri și să adunăm mii de vorbe și idei, teme chiar pentru ce visam să le scriem.

Brigadierii sînt oamenii dintre aceia care simt cel mai profund și înțeleg cel mai exact sentimentul dăruirii pentru patrie, al marii lucrări la care punem cu toții umărul spre a înălța o Românie pe măsura speranțelor noastre. Se spune despre ei că s-au asprit în confruntarea cu greutățile și cu neprevăzutul. Sau că sînt tare zgîrciți la vorbă. În parte, și una și alta din observații sînt adevărate. Dar asprimea este mai curînd dîrzenie, iar harul oratoric (deși unora nici el nu le lipsește) se dovedește inutil pe orice șantier. Ceea ce am desprins în lungile și deseale întâlniri pe care le-am avut cu ei a fost, înții de toate, frumosul orgoliu de a se ști întemeietori, de a avea amintiri așa cum puțini mai pot avea, de-a se vedea, de fiecare dată, învingători. Nu-i puțin lucru să tai albie unui tînăr fluviu în plin podiș muntos, așa cum nu e la îndemîna oricui să facă, pe o basculantă de mare capacitate, mai bine de 1800 de transporturi într-o lună, așa cum face un brigadier de la Rovinari. Tot așa cum numai drept pildă de eroism poate fi considerată munca unor oameni care, la Porțile de Fier II, sudează suspendați la zeci sau sute de metri deasupra unei Dunări ce nu cunoaște liniștea.

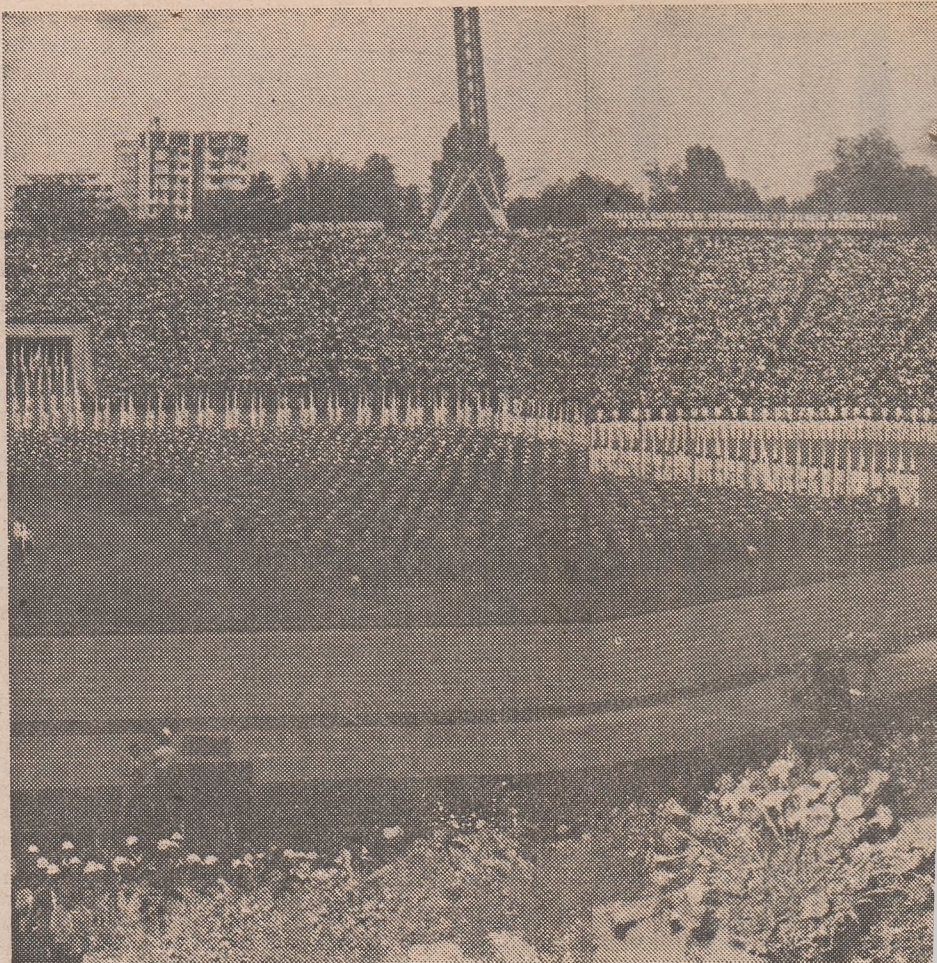
Tot ei, brigadierii, sînt și niște oa-

meni cu simțul monumentalului. Și tot ei sînt și niște oameni foarte sensibili. Cum altfel s-ar explica încordarea cu care se munceste pe niște șantiere — ca la Viișoara-Nord, să zicem — care, odată cu plecarea tinerilor și închiderea lucrărilor, vor fi acoperite de verdele vestitor de mari recolte. Da, așa e, sînt și oameni care — atunci cînd, peste vreme, vor călători prin locurile unde au trudit la vîrsta adolescenței — să spună doar : la temelia porumbului acesta înalt stau și cîteva boabe din sudoarea mea !

S-a scris mult despre brigadieri, s-au oferit cititorilor cifre impresionante și impresionante angajamente (care au fost îndeplinite, mai întotdeauna, în devans), dar prea rar s-au spus cîteva vorbe și despre ce gîndesc și simt acești oameni, acești incurabili romantici. Ei vin, la fiecare nouă organizare de șantier, se așează pentru cîteva săptămîni în niște barăci sau în cîteva vagoane de dormit, mînîncă în corturile instalate tot de ei, corturi ce dau impresia unei ieșiri la iarbă verde, și încep să clădească viitoarea tabără — veritabil orașel în care dispun de tot confortul. În urma lor rămîn coșurile unor termocentrale, rețelele de canale sau lacurile ce alimentează hidrocentralele. Dar, în tot acest timp trecut de la venire și pînă cînd, suiți în cîteva mașini, pornesc să ridice altă tabără în urma căreia va rămîne un alt baraj, oamenii aceștia se mai și îndrăgostesc, fac și copii, își mai adaugă niște fire de păr alb, traversează cîteva emoții puternice și cite și mai cîte. Eroi și simpli oameni.

STIIND toate acestea și încă multe altele, pe care le-am mai spus cu alte prilejuri, stimînd din tot sufletul munca neistovită a unor tineri, dintre care mulți sînt, desigur, la prima lor plecare de-acasă și duc încă multă vreme dorul ogîrzi părintești, învățînd de la ei că vorbele — oricît de multe și de frumoase — nu pot decît cu greu (cu har, mai bine spus) să acopere tot plinul de viață al unui șantier care este, se înțelege, credem, o lume aparte, știînd, deci, toate acestea venim să spunem că în acest miez de august sărbătorirea tradițiilor de muncă și împlinirilor de azi ale brigadierilor ni s-a părut nu numai potrivită, ci chiar necesară.

Spuneam ceva mai sus că brigadierii nu prea știu ce-i sărbătoreala, deși o merită din plin. A spune că permanenta lor sărbătoare e munca nu înseamnă decît a ne repeta. Oricum ar fi, cine a văzut pe cel mai mare stadion al țării (el însuși, în urmă cu ani, un șantier național al tineretului) cîteva zeci de mii de tineri ovaționînd hărnicia, priceperea și entuziasmul unei întregi generații — pe care o numim a romantismului revoluționar —, o generație de tineri, dar adevărați patrioți, a înțeles — mai mult decît orice cuvinte scrise acum de noi — prețuirea de care se bucură cei ce știu să-și dăruiască patriei întregul elan, întreaga putere a minții și a brațelor.

Semnificația acestei sărbători este încă și mai cuprinzătoare : omagîndu-i pe cei care așează temeliile vremurilor viitoare, tînăra generație omagiază, în fond, România, țara care a dat acești oameni, și timpul de azi, căci, se știe prea bine, fiecare țară are, în fiecare moment al trecerii ei prin istorie, oamenii pe care și i-a știut forma.

Manifestarea de admirație față de puterea unui tineret de a se afla mereu în primele rînduri ale muncii pentru țară nu se poate socoti atît în numărarea clipelor care au compus spectacolul omagial, cît în dimensiunea istorică a acelor clipe, în trecerea lor în durată ; pentru că cei 35 de ani de eforturi, cel mai adesea ieșite din comun, alcătuiesc o parte însemnată din ceea ce întregul popor a întreprins, spre a se înfățișa — cu tot, cu reușite sau unele neîmpliniri — în fața viitorului.

Brigadierii aveau nevoie de o sărbătoare a lor și, iată, au avut-o. Semn lîmpește că România, ca orice mamă bună, își știe crește pruncii, le știe așeza pe capete meritele coronite de laur.

SE poate ca o parte dintre colegii reporteri aflați în după amiaza zilei de 19 august 1983 în tribuna stadionului „23 August” din Capitală să se fi mirat văzîndu-ne îmbrățișînd și fiind, la rîndu-ne, îmbrățișați de nenumărați tineri în salopete albastre — delegații șantierelor naționale ale tineretului la sărbătorirea celor 35 de ani de la primul „hei-rup”. Oamenii cu care am vorbit, pînă cînd manifestarea s-a început, erau dornici să ne povestească ultimele întîmplări de pe la ei, să ne spună, ca de obicei, repede, ca unor cunoscători ai realităților de pe șantiere, ce au mai realizat, ce și-au mai propus și, în general, „cum mai stau”.

Oameni deosebiți ca fire, veseli și mindri de cele înfăptuite — așa cum se cuvine la orice adevărată sărbătoare —, brigadierii veniți, de cu zori, în București purtau la piept medaliile omagiale emise cu ocazia aniversării. N-am avut de sesizat, în fond, mari schimbări în felul de-a fi și nici măcar cum arată al celor reînțîlniți. Nicolae Ivanov — comandantul șantierului de la Canal — se arăta la fel de grăbit, de precipitat, gata să rezolve tot ce mai era de rezolvat, ca de obicei ; la fel — Traian Nițu, comandantul de la Porțile de Fier II, același om deschis, cu un veșnic zîmbet de afecțiune fluturînd în jurul buzelor și al ochilor deschiși la culoare, contrastînd cu tenul ars de soare și de vînt ; neschimbat — Dumitru Tisianu, comandantul de la Viișoara-Nord, gata oricînd să arunce o vorbă de duh sau o ironie fină ; parcă ceva-ceva mai așezat Nicolae Vlad, comandantul de la Rovinari, cel pe care trebuia să-l cauți mult de tot, să răscolești întreg bazi-nul minier pentru a-l putea afla ; la fel de calm și de stăpîn pe tot ce spune și face — Filat Amelian, comandantul de la București-Nord ; cu veșnica-i bonomie pe figură, privindu-te

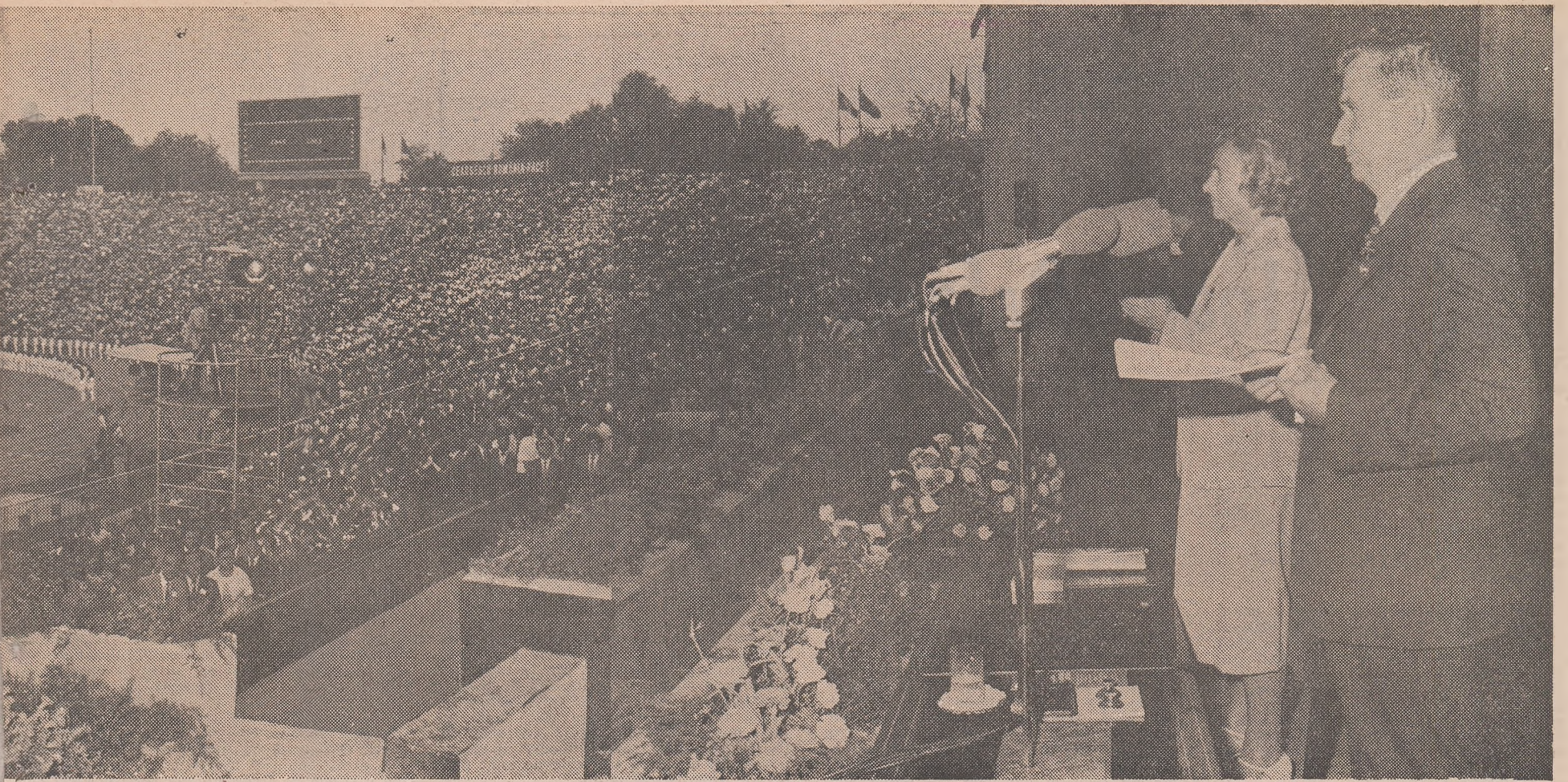
atent prin sticla ochelarilor săi — Eug. Spasiu, comandantul de la Motru ; același ne-a apărut și Teodor Scordali, un mustăcios, comandantul de la Anina, exact pînă la pedanterie în tot ce ce spune ; nici o schimbare deosebi n-am remarcat nici la blajinul Mih. Molnar, comandantul de la șantier termocentralei de la Drobeta-Turnu Severin și nici la Nicolae Butoi, comandantul de la Midia. Toți — încojurați cu dragoste și încredere de brigadierii ce reprezentau, la manifestatie, fiecare șantier, toți — așteptînd emoție firească evenimentele anunțate pentru seara aceasta, seara zilei de august 1983.

S-au auzit dintr-o dată urale și tregul stadion a devenit un tărîm fierbintelui entuziasm : la tribuna cială au urcat președintele țării, tovarșul Nicolae Ceaușescu, tovarșii Elena Ceaușescu, ceilalți membri conducerea de partid și de stat. Aplauze, urale, cuvinte rostite din inimă, nînd să omagieze pe cel mai iubit al poporului nostru, pe cel mai apiat prieten și sfătuitor al tinerii narații. După ce — prin intermediul primului secretar al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist — ministru cu problemele tineretului Pantelimon Găvănescu, — au fost portate realizările deosebite ale tinerilor prezenți pe șantiere, au vorbit cu patos și tineresc elan — un brigadier de azi și unul din generația B. beștiului, un student, o elevă și un prezentant al Armatei — evocînd toții faptele de veritabil eroism care brigadierii le-au închinat mamei mai binelui patriei. În sfîrșit, în atmosferă de coplesitoare emoție fost invitat să ia cuvîntul secretarul general al partidului nostru, tovarșul Nicolae Ceaușescu.

Ne-am deschis bloc-notesurile și lăurile au început să alerge pe Vorbele incandescente ale președintelui Republicii au înflăcărât întreaga sferă a stadionului. Evocînd tradițiile luptă ale înaintașilor, prețuind cum se cuvine hărnicia și priceperea tinerilor prezentului, felicitîndu-i duros pentru cele realizate, emițînd deea unei Zile a brigadierilor, ca se sărbătorească, anual, în august și pe aceea a construirii unui mare nument pe un bulevard bucureștean re va urma să poarte numele de varul Brigadierilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dovedit încă o dată prezență, ca și milioanele de tele-tatori care au urmărit transmis direct a manifestării, uriașă invde încredere, dragoste părintească înalta considerație de care se buzo în fața partidului și poporului țării noastre.

În tribună, chiar alături de noi dintre oamenii a cărui viață s-a topit cu aceea a uriașului șantier neretului pe care îl comandă cu nă competență și cu energie ieși comun — Nicolae Ivanov — era șit de emoție. „Prezent de foarte ori în mijlocul nostru, — ne șel — tovarășul Nicolae Ceaușescu mai bine decît oricine tot ce am

...ată truda pe care am investit-o în
...a de mari proporții și dificultăți
...care am realizat-o. După ce, în ur-
...cu puțină vreme, ne-a elogiât mun-
...în cadrul Cuvîntării rostite cu pri-
...l Consfătuirii de lucru pe proble-
...le muncii organizatorice și politico-
...cative de la Mangalia, spunînd că
...gadierii au dat dovadă de un eroism
...ă seamăn, iată că și acum aflăm o
...ncă apreciere din partea iubitelui
...tru conducător. Cred că nu există
...aceste momente nici un tînar care
...fi lucrat pe vreun șantier național
...tineretului care să nu aibă lacrimi
...ochi, auzind cu ce frumoase vorbe
...a fost cîstită munca. Nu cred că
...st vreodată mai fericit ca în a-
...stă zi.“

...upă încheierea cuvîntării tovarășu-
...Nicolae Ceaușescu, brigadierii aflați
...tribună au ovaționat pentru țară,
...tru partid, pentru secretarul său
...eral. Traversaserăm cu toții, între-
...tineret, întregul popor, încă un e-
...ment istoric.

IOMENTELE ce au urmat, mo-
...mentele unei veritabile sărbă-
...tori a spiritului revoluționar,
...s-au constituit într-un specta-
...de mare forță evocatoare, de o deo-
...tă plasticitate a imaginilor desena-
...pe gazonul stadionului de aproape
...00 de tineri, într-un ritm alert, în-
...ingenioasă îmbinare de mișcări,
...ică și vers. Au fost evocate momen-
...Eliberării, zdrobirea definitivă a
...maniei hitleriste, după care o în-
...gă Românie a respirat doritul și ta-
...aer al deplinei independențe, și
...eforturile depuse de întreaga Ro-
...ie pe frontul — cît o patrie dragă
...l reconstrucției.

...a fost înscrise pe uriașe tablouri
...înd, în inimile veteranilor prezenți
...o — nostalgie și multă, multă min-
...nume care, odată cu scurgerea
...ului, au devenit simboluri ale dă-
...i și efortului neostoit, intrînd de-a
...tul în legenda prefacerilor ce au
...la temelia societății noastre socia-
...Salva-Vișeu, Agnita-Botorca,
...bești-Livezeni, Ceanu-Mare —
...Lunca Prutului, Hidrocentrala
...Lenin“ de la Bicaz și însuși sta-
...ul pe care a avut loc marea ma-
...tație.

...tem — am înțeles parcă mai bine
...prezenți în tribune — un neam
...știm să ne prețuim eroii. Sintem
...opor care își respectă zidurile. A-
...ndu-ne istoria aproape de suflute
...înd cu luciditate la viitor ne sim-
...— acum și aici — de cînd lumea
...nă cînd lumea va dura, liberi să
...ruim frumos și durabil, animați
...nduri mari, entuziaști, probîndu-
...anul cuvintelor prin argumentele
...ezdruncinat ale faptelor.

...ă din primăvară gîndul că în a-
...an se vor împlini 35 de ani de la
...ituirea primelor șantiere naționa-
...tineretului, gîndul că oamenii ca
...a acumulat acolo experiență cît
...u o viață — și ce important e ca
...tă experiență s-o capeți cît încă
...țea e un cal năvăș ce abia aș-

...aptă să-și arate puterea — dăduse
...un freamăt în rîndul celor mai tineri
...care, nu numai de curioși, dar și or-
...golioși, ar fi vrut să se întâlnească cu
...brigadierii șantierelor intrate în legen-
...dă — o legendă a copilăriei lor.

Atunci cînd președintele țării evo-
...ca glorioasele tradiții ale muncii tine-
...rilor pentru țară, ne-am amintit, prin-
...tre altele, de întîlnirea brigăzii Con-
...stanța (care a participat la Bumbesti-
...Livezeni) cu tinerii de la Midia sau de
...la Canal, ne-am amintit de brigada a
...IV-a Maramureș constituită din feciorii
...văii Marei și a Izei — despre care po-
...vestea Nicolae Marinca, fost plugar, cu
...carnetul 10559 — care au lucrat la Dea-
...lul Ștefăniței la Salva-Vișeu.

Am simțit, în acele momente, frea-
...mătul de mîndrie, respirația mai plină
...a zeci de mii de tineri, practic a întregu-
...lui tineret care, așa cum arăta tova-
...rășul Nicolae Ceaușescu, „a învățat să
...muncească“ și să trăiască în spirit re-
...voluționar“.

SPECTACOLUL continuă, plin
...de culoare, dînd tuturor celor
...care-l urmăresc un sentiment
...de tonică tinerețe. Amintirea
...ne este îndemnată spre momentul de
...amplă rezonanță istorică al Congresu-
...lui al IX-lea al Partidului Comunist
...Român, prilej cu care la cîrma destine-
...lor țării a fost ales tovarășul Nicolae
...Ceaușescu, moment ce a deschis patri-
...ei nebănuite orizonturi, largi perspec-
...tive, oamenii României mobilizîndu-se
...fără preget și trecînd la edificarea unei
...țări care să ia conturul ferm al propri-
...ilor lor dorințe și aspirații.

Congresul al IX-lea a însemnat și
...pentru brigadierii o clipă de răscruce.
...Șantierelor de azi — sugerate în spec-
...tacol prin imagini vii, care au surprins
...direcțiile fundamentale în care s-a ac-
...ționat — independența energetică a ță-
...rii, creșterea rodniciei pămîntului —
...au devenit veritabile școli de educație
...revoluționară, locuri în care zeci și sute
...de mii de tineri au dat proba bărbăției
...și competenței lor, calificîndu-se ori
...policalificîndu-se, avînd prilejul să lu-
...creze pe utilaje de mare complexitate
...și tehnicitate.

În imagine apare emblema Șantieru-
...lui național al tineretului Canal Dună-
...re-Marea Neagră și, imediat, imaginea
...evocînd una din nenumăratele vizite
...de lucru făcute acolo de președintele
...țării, tot atîtea prilejuri de a oferi noi
...și prețioase indicații, de a însuflă bri-
...gadierii, de a mobiliza pe toți care
...muncesc acolo. Se succed, apoi, alte
...și alte imagini ce vorbesc despre abnega-
...ția tinerilor ale căror șantiere de azi
...vor fi, mîine, acoperite de lanuri de
...grîu, despre cei ce lucrează la o nouă
...hidrocentrală pe Dunăre, despre aceia
...care smulg pămîntului cărbune.

La lumina reflectoarelor se derulează
...o adevărată epopee a iubirii de pa-
...trie, ilustrată printr-o intensă muncă
...pentru progresul și înălțarea ei, o fe-
...erică suită de imagini vorbind despre
...spirit revoluționar, despre forța de a
...transforma natura, despre patriotism.

Derulate în fața ochilor noștri, ima-

ginile simbolizînd marile construcții la
...care au participat și participă tinerii în
...salopete, firesc amintirile cheamă
...zilele în care ne întîlneam cu concretul
...primelor mari răspunderi încredințate
...unor adolescenți, unor tineri pe Canal.
...Era emoția confruntării, de fapt, cu ti-
...ne însuși, precum și siguranța, certitu-
...dinea cu care, în întimitate, sărbăto-
...reau, în felul lor, ba terminarea exca-
...vațiilor, ba apariția primelor tronsoa-
...ne din magistrala albastră. Erau con-
...figurarea și apoi temeinica așezare a
...Combinatului de la Midia și, la 18 au-
...gust 1983, cele două mari construcții
...din ținutul Dobrogei se legau foarte
...concret, prin deschiderea celui de-al
...patrulea braț al Dunării, din Canal —
...de la Poarta Albă la Midia. Am reme-
...morat momentul de mare tensiune în
...care cel mai mare excavator de la Ro-
...vinari se tot înclina amenințînd să se
...răstoarne — și nimeni nu ar mai fi pu-
...tut să-l pună „pe picioare“ altfel decît
...demonțîndu-l bucată cu bucată, și cît
...timp ar fi trebuit pentru asta ! — dar
...brigadierii au muncit 24 din 24 de ore
...glumind, ne spuneau că schimbările
...veneau mai degrabă, ziua lor de mun-
...că a avut chiar 26-27 de ore). Ne-am
...amintit de forestierii veniți să defri-
...șeze ținuturile unde, în premieră nați-
...onală, va funcționa o termocentrală pe
...șisturi bituminoase, la Anina, și ei, fo-
...restierii — destul de greu de convinși în
...a-și schimba meseria — s-au convinși
...singuri de importanța lucrării. Am re-
...văzut în minte crovurile, sărăturile,
...„malformația“ terenului agricol din
...preajma Capitalei cu care luptă briga-
...dierii pentru ca aproape 120 000 de
...hectare să dea roade bogate și sigure,
...brigadierii căutînd și găsind lumina de
...la Porțile de Fier, minierii de la supra-
...față, din Rovinari de la Motru — mi-
...neri, pentru că toți cei care scot cărbu-
...ne înseamnă mineri ! Am rețrăit toa-
...te poveștile și faptele pe care uneori
...le-am petrecut alături de ei, de briga-
...dierii, în această fascinantă și tulbură-
...toare lume a șantierului, o lume care
...se învață, dar care odată învățată nu
...se mai uită, așa cum nu se mai uită
...respirația.

S-A înnoptat și se derulează ul-
...timele secvențe ale spectacolu-
...lui, realizate de pionieri, de
...șoimii patriei, de tineri spor-
...tivi. Stadionul răsună de cîntece revo-
...luționare, apar ansambluri de dansuri
...populare reprezentînd toate zonele ță-
...rii, se înscriu, pe iarba stadionului cu
...vintele „tinerii“, „pace“, se rostesc ver-
...suri ce omagiază pe conducătorul iubit
...și stimat al poporului român, apoi, în-
...cetul cu încetul, dreptunghiul verde se
...umple, apar toți cei ce au participat la
...realizarea spectacolului ca dansatori
...sau gimnaști, sînt mii de tineri acolo,
...se dau drumul porumbeilor albi și ba-
...loanelor multicolore deasupra stadio-
...nului, se trag salve de focuri de arti-
...ficii. A fost o sărbătoare măreață, dem-

nă de ceea ce a evocat, demnă
...de cuvintele cu care președintele
...țării a apreciat strădaniile tineretului.

Cînd ultimele ecouri s-au stins, încă
...mai stăteau de vorbă cu brigadierii
...veniți din nouă colțuri de țară pentru
...a fi prezenți la manifestarea care le-a
...încununat, în acest August plin de sim-
...boluri, activitatea. Îi ascultăm și pri-
...vim, ca întotdeauna, cu toată atenția.
...Ei sînt pentru noi nu doar niște eroi ai
...prezentului, ci și unii din eroii cărților
...pe care le-am isprăvit sau la care lu-
...crăm acum, adevărați eroi ai timpului
...nostru, ilustrînd prin ceea ce fac și
...prin ceea ce spun (și chiar prin felul
...în care spun) că viitorul țării se află
...pe mîini sigure și pricepute.

Desigur, drumurile noastre pe șantie-
...rele naționale ale tineretului vor con-
...tinua, încercînd — ca și pînă acum —
...să informăm și sensibilizînd cititorii o-
...ferindu-le amănunte din locurile în ca-
...re elanul și hărnicia sînt cele dintîi a-
...tribute ale tinereții. Desigur, ne vom
...mai întîlni, în aceste pagini, cu briga-
...dierii și vom mai avea de istorisit încă
...multe fapte pe care orice exigent citi-
...tor de literatură — dacă nu va fi tre-
...cut printr-unul, măcar, din șantiere —
...va crede că sînt pură și dezlănțuită fic-
...țiune.

Ne revine — pornind de la cuvintele
...secretarului general al partidului ro-
...stite atît pe Stadionul „23 August“, cît
...și la Consfătuirea de lucru de la Man-
...galia — misiunea să aducem, prin tot
...ceea ce vom scrie, în fața cititorilor,
...figurile luminoase ale acelor ce își
...oferă întreaga forță a minții și brațe-
...lor marii lucrări de ridicare a țării pe
...cele mai înalte piscuri ale civilizației.
...Nu este loc — am înțeles cu toții din
...înfălăcărata Cuvîntare a tovarășului
...Nicolae Ceaușescu — pentru a propune
...și dezvolta teme minore, de a ne per-
...mite să încredințăm tiparului tot soiul
...de însăilări de întîmplări, personaje și
...locuri secundare — comune, nesemni-
...ficativ de comune, adică —, ci trebuie
...să ne concentrăm atenția și talentul de
...care dispunem pentru a zugrăvi noble-
...țea efortului, marea investiție de trudă
...și vigoare a tineretului de azi, a po-
...porului întreg.

MAREA manifestare a spiritului
...revoluționar din Capitală a
...scos în evidență, încă o dată,
...atașamentul fierbinte al tinerei
...generații la politica partidului, dragos-
...tea și prețuirea nutrită pentru inspi-
...ratorul tuturor succeselor poporului
...nostru, președintele României, tovară-
...șul Nicolae Ceaușescu, omul de faptă
...îndrăzneată și clarvăzătoare perspec-
...tivă asupra prezentului și viitorului
...patriei.

O clipă de istorie s-a scurs pentru a
...intra în marea carte a vremurilor noas-
...tre. România — la 19 august 1983 —
...s-a imprimăvărat, în miez de vară, din
...tinerețea brigadierilor săi.

**Dan Mucenic
Constantin Stan**

Constantin CIOPRAGA

Ioana, Rafaela și alții

Vicisitudinile războiului au făcut ca tânărul medic Antonin Borza să ajungă prizonier și trimis cu alții într-o insulă, unde, după un timp, rememorează scene de front și episoade anterioare. Naratorul aduce în primul plan pe surorile vitrege Ioana și Rafaela Pagu, pe unchiul lor (în roman numit simplu: Unchiul) și pe prietenul acestuia, Haritolopol, — retrospectivă devenind un mod de reflecție despre viață și moarte.

I OANEI îi plăcea pădurea în pantă de dincolo de riu, nu mai departe de trei kilometri de oraș, pe lângă care eu trecusem de repetate ori. Unchiul și Haritolopol ne îndemnau cu aceleași voci: — „Mergeți la pădure, copii! E o zi minunată!...“ Plopii din marginea riului, foarte bătrâni, erau într-adevăr magnifici, dar unii orășeni preferau adâncul pădurii, înălțimile cu locuri ascunse, în care se adăposteau câprioare și alte sălbăticiuni.

— Să luăm un vehicul cvadrirotat, cu monotractiune — a propus zâmbind Rafaela într-o duminică. Numai la dus... Ajungem mai repede...

— Vehicul cu monotractiune? Ce-i asta? — întreba din ochi.

— N-ai priceput nimic, văd... Să vă tălmăcesc pe înțeles — adăose ea, ca o gaită. Vreau o trăsură cu un cal. Simplu!

După o jumătate de oră eram la podul de piatră, de unde, devenit de prisos, birjarul — drapat în catifea bleu-închis, cu briu lat grenă — se întoarse singur. Fără să ne consultăm reciproc, fără vreun plan premeditat, ajunși la mijlocul podului ne-am oprit, apoi, curbați peste parapetul din amonte, ne-am privit așa, fără scop, în oglinda apei, verde, netedă, misterioasă: Rafy, neliniștită; Ioana — contemplativă; eu — urmărind curios volutele câprioare ale lăstunilor și libelulelor... Rafy nu avea răbdare. A pornit înainte singură, dincolo de pod, — a dispărut îndată, ascunzându-se după o scorbură de salcie cu înfățișare de babă... Cit de uluit am fost în copilărie, cind am auzit de duhul scorburilor, de pădurea adormită, de oameni vrăjiți, care între arbori și jivine, dormeau somnul pământului. În nopțile lungi, frunzișul fosnea, și oamenii din povești dormeau... În bătrâna pădure de dincolo de riu devenii eu însumi om al pământului; uitându-mi momentan biografia, rătaeam printre uscături trossind... Deodată, cineva m-a strigat. M-am frecat la ochi, ca să mă dezmeticesc — „Am dormit mult“ — gândii. Cineva ascuns într-o scorbură părea că-mi spune ceva de care — eram sigur — auzisem vorbindu-se într-un basm: — „Ai fi dormit mult și bine, dacă nu eram eu!...“

Eram oarecum ca într-o poveste. Rafaela aștepta s-o găsim. S-o găsesc eu, poate... „Ai să mă pierzi, dacă nu vii repede să mă scoți dintre sălcii. Altfel o să devin și eu salcie. O să devin babă, doctore...“ — „N-o să te las să devii babă“, — i-aș fi putut răspunde, dar nu-i răspunsului nimic. Îmi era, de altfel, imposibil să mi-o imaginez pe Rafy bătrână. (Cit de frumoasă trebuia să fi fost bunică italiancă a Rafaela, dacă la optzeci de ani o fotografie îi revela nu numai privirea spiritualizată, dar și trăsăturile agreabile!... Înțelegem că pînă pe la treizeci de ani oamenii pot fi mai cu seamă frumoși, că la patruzeci-cincizeci ei dispun de o anumită experiență, iar între cincizeci și șaiszeci ci cinci li se vede clar declinul, — care la naturile echilibrate nu exclude un crepuscul prelung, o vîrstă augustă.)

De pe celălalt mal al riului, mai înalt, sunetele ajungeau la noi cu reverberații moi, pure, dansînd parcă pe suprafața verde, mătăsoasă a apei. — „S-o căutam pe Rafy“, — părea că spun ochii Ioanei. — „Ce fericit sint lângă tine, draga mea,“ — puteam să-i declar Ioanei, dar buzele noastre, fețele noastre ogîndite în apa verzuie, rămăseră nemîșcate. Apa luneca lin, neauzit, libelule și alte insecte jucau deasupra un joc scilpitor. Dinspre pădure veni grăbit un automobil, ușor prăfuit, decapotat, cu trei tineri; — o fată blondă, cu ochelari de soare albaștri, ne trimise din zbor, surizîndu-ne tandru, o floare de cimp, apoi vehiculul dispăru după o curbă...

Toate acestea au rămas acolo, așa cum au fost, în oglinda de august a riului, — pentru totdeauna. — „Aș vrea să ne privim așa, în oglinda verzuie de atunci, toată viața“ — rosteam uneori, imaginînd la Miravento, — „De ce nu mi-ai spus nimic, acolo?“ — răspundea neauzit, ca în vis, Ioana. — „De ce n-ai venit să mă cauți?“ — îmi părea că zice, fără cuvinte, Rafy, — ascunsă între sălcii rămușoare... N-o auzeam, dar vedeam (sau mi se părea) frînturi colorate viu, ca niște păsări, ale rochiei sale ușoare. — „Jocul din pădure, doctore, a fost ca la teatru, ca în filmele neuitate...“

La câteva sute de pași de noi, în amon-

te, pe podul drumului de fier, trecu un tren lung, cafeniu, zgometos, a cărui diră sonoră avea să-mi rămînă în memorie ca suflarea unei ființe apocaliptice urcînd spre lună. De dincolo de pod, dinspre sălcii, veneau ecouri omenesti, voci: — „U-hu — huuu!, cine nu vrea să mă piardă mă caută; cine mă iubește, vine după mine!... Cinee, cinee, cinee...“ Rafy se arătă apoi în lumină, cu rochia fluturînd. Părul ei răvășit, aurii, strălucea.

Locul semiumbrit dintre stejari și sălcii, în care se oprise Rafaela, era un mic paradis, solitar, tonic; ne simțeam aproape singuri, — eram nu departe de pod, de apă, de tărîmul cu urme imprimate în nisip de picioarele păsărilor. — „Unde ne așezăm?“ — întreba Ioana, cerîndu-ne părerea, gata să improvizeze un dejun frugal. Rafy se aruncă în iarbă, ca pe un divan imens, presărat cu bumbisori. Era ca o școlăriță în vacanță!... Mă culcai și eu în iarbă fragedă. Nu era nici un suflu, nu era nici un nor; nu era parcă nici vară, nici toamnă — nici un anotimp... Eram ca într-o sală spațioasă, totuși intimă, cu înalți pereți vegetali, asimetrici, și ne simțeam singuri — singuri în toată planeta. — „Am ratat de atîtea ori, gîndeam, prilejuri ca acesta de a fi lângă pămînt, — unde e atît de bine!...“ Deasupra, nu știu cît de sus, cerul era ca un tavan, alb-albastru, — iar riul curgea în preajmă, indiferent.

Rafaela, dispărută o clipă, reveni spre noi, minuiind ca un dirijor o rămurică de salcie. Începu un mic discurs, dîndu-se un fel de zeitate a pădurii, — ca într-o piesă de teatru:

— Nu primim pe nimeni în casa noastră — striga ea, silîndu-se să nu ridă. O să facem aici o crescătorie de viermi de mătase; o să tapetăm pereții, stejarii și sălcile cu mătăsuri transparente, multicolore. Va fi ca în povești, dragii mei!

Ioana surdea, luminoasă, atentă, hotărîtă parcă să se apuce pe loc de lucru.

— Să facem și o crescătorie de fluturi — adăugai eu, necrezîndu-mă deloc spiritual —; fluturii pot fabrica aur, argint, pulberi trebuitoare.

— Și eu să fiu un fluture mai mare decît toți — continuă Rafy, cu glas cîntat, ingenuu. Apoi, moralizatoare, simulînd minia:

— Dar văd că nu mă urmați în aventură!... De ce nu vreți să zburăm împreună?...

DESCHID o paranteză care, în aparență, rupe șirul: mai tîrziu, m-am convins că Rafaela evoluase consecvent, în total acord cu temperamentul ei, căci într-o compunere a sa de prin primele clase de liceu, — rămasă într-un caiet — ea visa nu numai păduri enorme, ci și cai înaripați, ciini, șoimi, papagai vorbitori. Se voia înveșmîntată în roșu, ca o amazoaă. Cu mult înainte de aventura noastră de dincolo de riu, ea avea în minte o casă izolată, pe un fundal de păduri, în care să doarmă pe piei de urs și la care să ajungă pe o lungă alee de plopi, pe un pod arcuit, de piatră.

La Miravento, unde ceața marină mă făcea să scruțez lucrurile ca printr-un geam aburit iar oftatul talazurilor întreținea mirajul plecării, nu era om, căruia — măcar o dată — să nu-i fi părut că în depărtare se vede un pod. În momente de halucinație vizuală, mie însumi mi se părea că peste marea aburîndă, de un albastru intens, se ridicase peste noapte un pod urias, că, — de dincolo de apă — printre gemete și vîieturi disperate, cineva mă chema fluturînd miinile în aer. Nu distingeam figuri... La chemările lungi de dincolo, nu răspundeam însă decît pescărușii, gravii, absenți, dar și ei reveneau la tărîm, obosiți, unde ca de o sută, de o mie de ani, se plîmbeau apoi prin nisipul neted, — în timp ce eu continuam să am vedenii. Un bolnav, în lazaret, văzuse, în vis, o năluca monstruoasă: dinspre uscatul îndepărtat, cineva trimitea spre insulă raze uciptoare, incandescente, — contra cărora nu se putea face nimic... (Un scriitor ar fi scos dintr-un vis ca acesta cîte știe ce povestire fantastică!).

Văzusem pînă atunci atîtea lucruri legate între ele, dar care pînă la Miravento nu mi-au spus nimic, ca și cum ar fi fost departe, în altă lume, pe vreun alt continent, lărgă moale, mai fragedă, din marginea riului, podul de piatră de pe care Ioana, Rafy și eu ne privisem în apa verzuie, ar fi rămas în raftul faptelor diverse, dacă depărtarea nu m-ar fi îndemnat să cobor spre ele, în trecut... Nimic nu pierdem mai nepăsători, gîndeam, decît ceea ce ar trebui să ne fie mai scump: memoria faptelor care ne-au conturat chipul, făcîndu-ne ceea ce sintem! Mobila veche, ursuleții de catifea privind galben din fundul unui divan, tablourile din încăperile tăcute ale unei bătrîne care închiriera camere mobilate mi-au făcut, o dată, impresia stînjitoare că intrasem într-un tărîm cu fantome. Singuratica bătrînă în negru, care închiriera camere mobilate, —

fostă îngrijitoare a unui paraltic — moștenise nu numai casa și bunurile acestuia, ci și fantomele, misterele, tristețea și insomniile acelor încăperi... Scaunele din lemn de nuc, înalte, cu ornamentație demodată, cu pielea roasă, covoarele uzate purtînd vestigiile pașilor, porțelanurile desprecchiate, o umbrelă închisă, — toate arătau că viața a trecut pe acolo cîndva, a schimbat a plecat... la Miravento, — noaptea, dar mai ales în zilele mohorite — din încăperile boltite și înalte ale lazaretului, din dalele roșcate ale pardoselii, din ferestrele în ogivă, din sobele enorme, paralelipipedice, păreau a veni șapte de la morți. Paturile de fier, inerte, erau obosite. În patul de sub una din ferestre, un *cappellano* tinăr, cu un început de chelie, murmură, de cîteva ori pe zi, rugăciuni în latină dintr-un *Rosarium* mic, legat în piele neagră Clericului captiv din fortăreață, cu ochi negri, rostea, uneori, ca vreun încarcerat de acum trei sute de ani: *Miserere, Domine, Miserere!*...

Cîteva zile, în patul din stînga lui zăcuse locotenentul Minciuc, marinarul a cărui inimă — după șocul anterior al exantematicului — n-a rezistat. Bolnavul delira într-una, scrutînd cu ochi tulburi lucruri de departe, care-l obsedau. — Trebuie să fiu acasă înainte de săptămîna patimilor... — bolborosea el, cu pauze. Mi-a spus mama și ieri, și alaltăieri. — Să nu întîrzii. Mă aștepta în picioare, la ea... în cimitir... la Ioană... Îmi face și-a-cum semne. Iată, cu o batistă albă. Vine spre mine repede, plîngînd, alergînd, pe un pod lung, lung...

Maiorului Popa, barba căruntă, tîpoasă, îi dădea un aer de călugăr, — bolnavii toți, de altfel, aveau figuri pîroase, resemnate și triste.

— Ai să te duci, Minciucule, — repeta neîncetător maiorul — fixînd ochii în tavanul boltit. Toți o să ne facem bine și o să plecăm. Fortăreața are să rămînă goală, — fără un om...

Plecarea locotenentului Minciuc într-o călătorie definitivă, n-a întîrziat mult. În aceeași noapte s-au închis și ochii maiorului Grigore Popa. — „Toți o să ne facem bine și o să plecăm!“ — Tristețea lor s-a risipit în ceața dimineții, ca fumul, însă zidurile cenușii, platanii, pinii — păreau a păstra urme...

Țiganul Mărgear, brancardier la ambulanță, fusese mutat, înainte de nouăsprezece iunie, la spitalul de campanie din spatele frontului, fiindcă, prea slab, nu rezista la eforturi. A sărit în sus de bucurie, dar după încercuirea a ajuns și el la Miravento, palid, pierdut. Scăpase din bombardamentele care au dus la acel hoțaritor „cap de pod“; — și de Valea Oaselor a scăpat, ca printr-o minune. Ochii lui, cu cearcăne vinete, plîși, ardeau.

Jale lungă pe capul meu, domnule doctor, de cînd mi s-a prăpădit fratele, sărmanul, acum trei ani la ambulanță. Ați vrut să opriți moartea, domnule doctor, ducă-se pe pustii, dar n-ați putut. Dacă n-ați putut dumneavoastră, apoi nimeni nu putea.

— Nu putea nimeni, Mărgene... Pierduse prea mult sînge. Impușcat în piept!

Cînd l-au trimis pe front, domnule doctor, știa că n-are să se întoarcă; — știa el, vezi bine, ce știa... Întîi și-ntîi l-au scuturat frigurile, — slăbise, se subțiasse de te uitai prin el. L-au ținut cinci săptămîni la spitalul de zonă, într-un tirg, apoi i-au zis „de-acu ești sănătos, țigane“, și l-au trimis la front. Șapte copii, domnule doctor, șapte copii, și o femeie slabă, numai oasele, — și numai el singur cu vioara!... Îl scuturau aturistele de friguri, și el biiguia, ducă-se pe pustii. — „Nu mai pot sta aici, zicea într-una; — tata s-a înecat în balta lui Crupă, lîngă mănăstire. Eu trebuie să mă duc să-l văd — și pornea impleticindu-se, amețit, spre ușă, unde-l oprea garda. Are să fie nuntă, zicea el, și cine o să cînte, dacă nu sint eu?!“ Apoi l-au dus în linia întîi și l-au întors cu pieptul stricat, — numai sînge — de-i năclăise și cămașa și veston; l-au întors la dumneavoastră, — pe targa, domnule doctor, și v-a fost milă de el —, să aveți sănătate aici și răsplăt pe lumea cealaltă, că v-a durut de moartea fiecăruia...

Priveam în ochii lui Mărgear, umezi, infundați în orbite, cu scilpiri de cocs, și-mi ziceam că trebuie să plîng cu cei care plîng, să rid cu cei care rid... Îi umbra bine mîntea lui Mărgear... Vorbea fluent, fără acele pauze dintre cuvinte — îi ori dădă — atît de obișnuite la alții, observabile chiar la unii așa-zîși maeștri ai barei... Nici un efort de memorie, ba chiar se amuza să descrie în cele mai mici detalii isprava unui țigan, „un tontălu de care rideau toți, domnule doctor“, care doborise cu pușca un avion inamic... Cînd tăcea, ochii lui Mărgear păreau mai obosiți, de o înfinită tristețe, plîngînd parcă fără lacrimi. Despre cei căzuți la nouăsprezece iunie, el vorbea ca despre oameni

de acum un veac, pe care nu l-ar fi cunoscut („Așa le-a fost scris!“), dar moartea fratelui său mai vîrstnic îl rănise direct. Despre el, vorbea oarecum cîntător, surpat.

— Așa l-a fost scris... E și rău, e și bine, domnule doctor!... Rău că de-acum n-are să mai vadă pădurea și urșii, nici lemnul din care făceam cărbuni și linguri... A scăpat de toate — și asta-i bine... S-a întors în pămînt!...

În noaptea aceleiași zile, îl văzui în vis pe Mărgear și pe fratele său; erau alături într-o vale umbroasă, între păduri de brad, imense. Așezare de țigani, — urșari, cărbunari, lingurari — peste care cădea codrul, case oarbe, neîngrijite, fără garduri, toate ca într-o piclă marină, încît unele amănunte îmi scăpau. Orișicît, era o priveliște necunoscută și mă cuprinsese teama, dar de curiozitate rămăsei îndărătul unui trunchi de brad, mai sus decît gloata ce se strîngea gălăgioasă, gilcevitoe, în jurul celor doi... Bătrînii fumau pipă, fumau femeile fumau copii răcneau de-a valma aruncîndu-se reciproc vorbe aspre ca niște pietre. Părul sălbatic le acoperea fruntea urechile, ceafa. Părea că vales toată fumea, ca într-un basm cu duhuri malefice, și mulțimea agitată, întunecată, strînsă lîngă o fîntînă părăsită asculta electrizat, de acele duhuri. O bătrînă cu pupile de oțel și păr de sîrmă cenușie, urcată ca pe un altar pe o stîncă de lîngă fîntînă, rosti porunci din care nu înțelegeai nimic; — nimic nu părea însă improvizat în vorbirea ei, fiind din ce în ce mai clar că — mamă a tribului — ea era o păstrătoare a practicilor vrăjitoarești și scăpărau ochii, — asta se vedea limpede... La porunca scorpiei, femeile toate își scoaseră de pe cap basmalele lor galbene sau verzi, lăsînd să le cadă pe umeri părul despletit — și dintr-o dată izbucni, ca un tunet, un bocet lung, un lamento ascuțit, urlat, sfîșietor, un fel de plîns al pămîntului, urmat de bocetele copiilor. Nici una nu făcea altceva. Nimeni nu mai fuma... Cînd, la un semn, valetul bocetului, lovit de pădure, se oprî, — un copil, nevăzut, începu să țipe și sinistru. Soarele se retrăgea lent, roșu, amenințător, și seara albastră de iunie se boltea treptat sub arcu de lună nouă. Ca prin farmec, picla de deasupra văii dispăru...

VA SĂ zică, picla din jurul fîntînii nu era curată!... La o altă poruncă a vrăjitoarei, care ridică deasupra creștelui minile cu gheare, împreunate, trei bărboși, cu niște țepușe lungi de brad, ridicară deasupra bocitoarelor ațîțate niște făpturi negre: — o găină neagră, un miel negru, un ied negru... Cîneva începu să bată loaca pe fundul unui cazan de aramă și gloata neguroasă, gălăgioasă, se puse în mișcare spre un fel de iezir. Urcau:

— La baltă! la baltă! la Cărbunărie, — să înecăm pe diavol!

— Să crape războiul, care ne-a mîncat treisprezece bărboși!

— La baltă, la baltă lui Dumnezeu! — repetau glasuri ascuțite, ca niște sirene.

Nedumeriți, cițiva ciini, rotîndu-se în jurul gloatei minioase, urlau și ei sinistru la stele. Cițiva bătrîni trăgeau în sus cu pistoale lungi ținînd în arborii în care puteau fi diavoli, ori măcar duhuri rele. Plopi fremătători, foarte înalți, impresurau aproape din toate părțile plumbul bălții nemîșcate, în care broaște impulsive lăsau să cadă cîntarea lor primară. Pe malul ripos al bălții, negrele bocitoare despletite acoperiră cu strigăte de sabat infernal concertul broaștelor... Lîngă mine, Rafaela și Ioana — care veniseră pe un pod de lemn, prin pădurea întunecată, — tremurau ca urmărite de stafii, Ioana, alături tăcută, îmi vorbi precipitat, prinzîndu-mă de miini:

— Faci o prostie... Nu te uita în ochii babei smolite. Te poate vrăji pe loc. Să ne astupăm urechile. Mai bine să fugim, chiar dacă, prin întuneric, ne împiedicăm în vrejuri de mure, în spinii.

Vorbi și Rafaela, speriată, ca și cum pe drumul de întoarcere, plin de primejdii, ne-ar fi amenințat oameni ascunși sub pietre:

— Unchiul și nenea Haritolopol ne așteaptă neliniștiți. Orologiul de lîngă Turnul Pătrat trebuie să sune curînd de miezul nopții. Să fugim de aici... Haide!

— Aprindeți focurile! — se răsti cumplit zgrițuroaica, rotîndu-și ochii de lupoaică bătrînă, în timp ce Ioana și Rafaela s-au făcut nevăzute...

Și înălțîndu-și brațele spre luna misterioasă, trecîndu-și degetele noduroase prin părul de sîrmă, ea începu să tremure din ce în ce mai tare. Bocetele stridente din jur scăzură, slăbiră, apoi nu se auziră decît scîncete risipite. Scorpia tremura aprinsă, ațîțată, posedată de o minie molipsitoare, — febra ei transmițîndu-se spontan gloatei. Pe pieptul negru al babei se ciocneau în mișcări spasmodice monede lucitoare de argint și aur: — piese românești de cîte cinci lei, din o mie nouă sute, telerî nemțești și drahme grecești...

Șapte tîmuri se ridicară îndată din vreascurile uscate aduse lîngă baltă, care începură să trosnească; scîntel și flăcări zburau întorcîndu-se spre cele dintîi stele lar pădurea, ale cărei zeități se ascunseră sub crengi, suna a gol. Nu murmură nimeni, broaștele amuțiră și ele, speriate — numai cițiva huhurezi!... auziră, se înclinău pe culme, în brazi negri, împănate

Romulus RUSAN

Clipa eternă

valea cu suierături triste. Lângă cel mai mare din cele șapte focuri, — la mijloc — vrăjitoarea s-a lăsat în genunchi, s-a aplecat de trei ori atingând pământul cu fruntea, după care, cu ochi fierbinți, părea că imploră luna cu „tărcălan”, oprită deasupra pădurii. Pătrunși de jalea adâncă, posesivă, a acelei mame a pădurii, — întru chipare arhaică, înțepenită acolo de sute de ani — țiganii nu făceau decît să respire odată cu ea. Lacrimile ar fi făcut ca zguduitorul ritual al mamei țiganilor să fie mai omenesc, dar nici o lacrimă nu curgea. Din ce în ce mai înalți, țiganii bătrini, cu nări mari, păroși, păreau niște arbori. Huhurezii își pierduseră glasul... Nu mai filfiau li-lielii...

Nemaivăzutul spectacol mut nu ținu decît câteva secunde. Zgrițuroaica se ridică apoi brusc, trimițînd spre cer vorbe neauzite, dirijîndu-le, oarecum, cu brațele înălțate deasupra creștetului, blestemînd sau poate cerșind milă. Vocea ei de scorbura se rostogoli, după aceea, ca de pe un munte, iar palmele-i noduroase, ca niște vreascuri uscate, făcuseră semne ce mi-au rămas străine :

— Să porcedă blestemele !... Purcedei blestemele ! — părea că poruncește glasul răgușit, crunt, al mamei gloatei.

Și, în aceeași clipă, răcnete cu rezonanțe stranie, puhoale de amenințări sau poate măsări cumplite, suiră din valea neagră spre brazil împietriți de pe culmi. Tîpa fiecare în legea lui, umflînd pieptul, înălțînd brațele. Cu ochii lor aprigi, bărbășii, pletoșii, femeile repețeau pătrunși vorbele babei în negru, care — ca de la un pupitru de orchestră — lansa, cea dintîi, torrente de afurisenii :

— Blestemați fie ai de-au trimis la moarte treisprezece bărbați și feciori !...

— Trăsnetul să-i lovească... Să cadă pe ei jalea noastră... Să crape de înflăcîne pînă la unul... Să tremure în mormînt treizeci și trei de ani !...

— Piară-ți lumina, lună, dacă nu-l pedepsești !...

Un ipochimen bătrîn, aproape orb, ridică deasupra tuturor un glas adînc venînd parcă din măruntaiele pămîntului, — din milul bălții în care vegheau diavolii. Cînd baba smolită făcu semn cu brațele întinse înainte, țipetele dezlanțuite conteniră ; osteniți parcă, țiganii se așezară pe iarba umedă, legîndu-și capetele ; — din ce în ce mai surde, blestemele risipite cădeau în balta de plumb. Dincolo de pădurea adormită, mută, plutea ca o lebădă luna... Într-o tăcere grea, cîțiva țigani tineri aduseră în valea neagră făpturile sacrificate, — cocoșul, mielul, iedul — depunîndu-le înșirerate pe rugurile incinse. Mirosuri de carne arsă, de pâr și pene făcute scum, se împrăștiară în aerul răcoros al bălții. Huhurezii, care vegheau, reluă subit dialogul lor monoton. În lumina de jar și flăcări a focurilor, chipurile celor din jur, ca niște statui de bronz vechi, aveau gravitatea unor zeiță indiene din templele de la Bangalore sau Madras.

— Îngropați cenușa sub rădăcini ! — se auzi iarăși vocea scorburoasă. Se îngroapă acum treisprezece bărbați și feciori !...

În frunte pășeau copiii lui Margean, mortul. Pe niște scindurele de brad, ei duceau sub rădăcini, lîngă o ripă pustie — păzită de dihanii veninoase — cenușa tatălui lor...

Peste sfîrșitul aceluia ritual căzu întunericul... Am răcnit calocotenentul Radu, care, chinuit de coșmare, sărea din somn tipînd... Condamnat la moarte, fără vină, Radu ajunsese în fața plutonului de execuție, dar în ultima secundă sentința a fost revocată. Unui alt locotenent, în fața plutonului care aștepta comanda, i s-a înălbit părul. Era alb ca al unui bătrîn.

Somnul întrerupt brusc lua cu el, în întuneric, gloata țiganilor. Cufundată în tenebre, pădurea lăsa la vale dîra unei melodii ciudate. Unde o auzisem, oare, înainte ? De unde reapărea acea melodie care, la Miravento, ieșise la suprafață, neverosimil, ca de sub pămînt ? Nu-mi aminteam nimic, absolut nimic, pînă cînd peste câteva zile, în nebulosa memoriei mele scriu un fulger. Dintr-odată, o lumină albă, neașteptată, mă invesele, căci îmi reactiva o săptămînă de vacanță, vara, la Piatra-Neamț... ; fusese o săptămînă sonoră, albă, cristalină... O voce tină de femeie, venind de la etajul unei clădiri cu verandă albă, largă, pune într-un cîntec lent nu știu ce coarde misterioase, melodia fiind mai curînd o improvizație, un fel de melopee leneșă, o poveste fără cuvinte, despre ceva de foarte departe.

— Cîntă o țigancă ! — îmi vorbi scurt, indiferentă, dacă nu și disprețuitoare, gazda mea, foarte în vîrstă. Al s-o vezi. O femeie mutată aici de vreun an, — nevasta unui contrabasist !...

(Fragmente din romanul *Nisipul*, în curs de apariție la Editura „Eminescu”).

NICI MIE nu-mi vine să cred, dar pînă azi eram convins că știu, aproximativ, cine sînt. Mă consideram mulțumit de propria mea identitate care, bună sau rea, îmi era sau mi se părea suficientă. Trăiam cătărît pe-o singură clipă, care mă ducea cu viteză la vale, mă perindam prin lume ca un plaur cărat la rîndu-i de un curent. Mă lăsam purtat și în același timp adormit de acea clipă, clipa mea eternă, și neprivind la stînga sau la dreapta mi se părea că nici eu nu interesez pe nimeni de pe mal. Neprivind nici în urmă, nu aveam amintiri, iar trecutul mi se înfățișa ca un loc prin care știam doar atît : c-am mai fost, și care-mi rămînea abstract și impersonal, un fel de istorie a altora. Aveam tresăriri numai cînd mă pomeneam față-n față cu un eveniment, accident sau altceva ieșit din comun, întimplat altcuiva, și atunci șocul apropierii mă obliga să-mi dau seama că și eu sînt ce este insul acela. Se producea atunci în mine o explozie — realizam înspăimîntat că lumea nu-i compusă doar din el și din mine (cu atît mai puțin din mine singur), ci din miliarde de insule singurătate și asemănătoare, care aspiră, freacă, se zbat, migrează pe un ocean rece și înfinat, fiecare din ele poartă propriu, cu o neștiință adîncă, plină de mistere, dar reală.

Ceva complet pe dos mi se întîmplă acum, în cabana asta de pădurar, unde m-a chemat frate-meu. Stau pe un pat de brad, care miroase ațîțitor a rășină și mă înalță în slăvile pădurii. Din cînd în cînd simt nevoia să mă-nțorc, să adulesc cu nările scîndura parcă veșnic umedă și, prin această identificare concretă, să cobor pe pămînt.

N-aș putea spune că nu mi-e bine, că nu-s liniștit. Viteza plaurului meu a scăzut, de fapt a devenit inexistentă. Simt pe nesimțite că am devenit eu, că nu mă mai torturează nici o grabă și, prin aceasta, că mă observ mai adînc și totodată mă limpede. Numai că, în același timp, mă simt privit cu insistență de cineva, sau de cineva, sau de cineva, de nenumărați cineva care se interesează de mine cu insistență.

Pînă acum stăteam cu fața în sus și nu văzusem decît creasta tavanului. Un tavan oblic, deschis la 60 de grade, cum au cabanele. Dar iată că, în curînd, la una din obișnuitele mișcări de răscucire făcute pentru a-mi ameliora poziția și a mirosi scîndura, descopăr cauza : un țărăn cu ochii holbați, cu mustața topoasă, proaspăt tușinată, cu ținuta impecabilă etnografică, dar incremenită într-o poziție de drept, cam slugarnică... A, fotografia străbunicului, aceea găsită în ladă, pentru că a murit pe front (nu știu pe care) și nevastă-sa a trebuit să se mărite a doua oară, devenind astfel străbunica mea. Ca să nu-l supere pe succesor, a fost dat jos de pe perete și...

Mă privește sau nu mă privește ? După cit e de preocupat să răspundă comenziilor fotografului de acum un veac, zîmbind forțat, rămînînd însă incrunțat de emoție, mă mir că mai are timp și de mine. Și totuși... Și totuși... Cînd mă întorc iarăși în pat și-mi mut puțin privirea, privirea lui se întoarce după mine, acum muștrătoare și contrariată, cu totul alta, ca-n acele fotografii cu fațete, care, contemplate din diferite unghiuri, arată femeii îmbrăcate de gală, apoi în ținută tot mai sumară. N-am ce face, zîmbesc și eu, trebuie să mă supun, deși surprizele nu s-au terminat.

De lîngă acest străbunic împrumutat, mă privește străbunica, o bătrînă mai distinsă, cu părul ascuns sub broboadă, cu minciile iei înfioate magnifice, parcă suflate cu o pompă ascunsă după spătarul fotoliului elegant pe care ține mina. Foto se duce pînă-n pămînt, ca la împărătesele bizantine, numai că privirea... privirea e și mai stupid incrunțată, deși după diferența de vîrstă acumulată față de primul soț, după deceniile de tehnică fotografică adunate între timp, normal ar fi fost să nu mai exprime atîta stupoare și groază.

Dincolo de străbunica e un bătrîn : țepos și el la mustață, purtînd același costum și-n general asemănător cu tînărul, încît (poate tot expresia-i de vină !) n-ai greși prea mult dac-ai presupune că-i unul și același om (la vîrstă diferite ? sau poate că unul e tatăl celui alt ?). Normal ar fi, însă, ca bătrînul să fie al doilea soț al străbunicii (decî străbunicul meu veritabil), după cum spune și fotoliul de fotograf pe care ține brațul — același ca la bătrînă. Mă privește și el cam impertinent (ce ție cu emoțiile astea !), dar nu mă las nici eu mai prejos și-l studiez la rîndu-mi, descoperîndu-i un nasture lipsă la suman și observînd ironic că stă cam prea țanșos în prezența rivalului care s-a bucurat, totuși, primul de grațiile străbunicii.

Acum, însă, ca și cum mi-ar intra un cui în creier, mă străbate o îndoială. Ase-

mănarea lor fiind reală, constat că eu însumi semăn oarecum cu ei amîndoi. Și din această clipă nu mai sînt sigur (trebuie să mă lămurească frate-meu) care din cei doi soți ai străbunicii ne este străbunic cu adevărat. Bătrînul ? Dar de ce nu tînărul ? N-ar fi avut acesta timp să-l facă pe bunicul și apoi să moară pe front (la Custoza, Plevna sau unde-o fi murit) ? Pentru că mi se pare acum — ba am chiar certitudinea — că tînărul seamănă, dacă se poate spune așa, din ce în ce mai mult cu mine. Curbura nasului, tăietura orbitei par ale mele, din cîte-mi amintesc că arăt. Dar iată că nu mai sînt sigur nici de asta, și realizez cu rușine că nu mai știu măcar cum arăt. Trebuie să mă caut cu grijă în acest panou al frunțurilor pe care — am uitat să vă spun — Ion l-a înghebat din fotografiile moștenite, furate sau primite, fixîndu-le cu pioneze pe scîndurile pereților, pe grinzi, pe stîlpi și chiar pe acoperiș, unde ele capătă, din pricina poziției, înălțimii și forme de triumfiulare a tavanului, un aer mistic, de ochi ai divinității.

Pentru asta trebuie însă să-mi părăsesc comodul culcuș de pe pat și să parcurg zeci de fotografii, căci ordinea a început să nu mai fie cronologică : un copil de țîță, pe burtă, pe-o blană de miel, un altul, licean, în uniformă de pe la 1900 (bretele, pantaloni deasupra genunchiului, ghete înalte), un ofițer de vinători de munte cu bereta pe ureche, o doamnă cu pălărie „cloche” și cu blană de vulpe, o turmă de oi (în mijloc, un cioban cu bita răsucită în aer), o înmormîntare cu umbrele, cinci inși la o masă de circumă, un comerciant gros și chel cu mustața pe oală (încep să nu mai cunosc pe nimeni), un arbitru de fotbal cu mingea în brațe, un vinător cu piciorul pe pieptul unui urs (cam mulți necunoscuți, aproape-mi devin antipatici, ce caută ei aici, printre noi ?), apoi iarăși cîteva rude cunoscute, ba foarte cunoscute : mătusa Melania în scaunul de paralizică în care a îmbătrînit, Otilia, verișoara mai mare, de care eram îndrăgostit, mătusa Tora, sora mamei, în uniformă de pension, mama și tata, frumoși și tineri, în fotografia de nuntă sechestrată de Ion de deasupra patului conjugal ; fotografia sepie a bunicului clărare pe căl, portretul în cărbune al unchiului mort de timpuriu, ca elev, fără să lase în urmă altă imagine. În sfîrșit, iarăși bunicul din spre tată, împingîndu-mă în cărucior, un căpitan mustăcios fulgerînd cu privirile, mai mulți tineri caraghioși în costume de bale cu pantaloni trei sferturi, o domnișoară mîncînd înghețată, tînînd-o sus, ca pe-o reclamă spunînd parcă : „Ce bună e !” ; o familie de preot de la începutul secolului cu preoteasa îmbrăcată țărănește, tînînd în brațe un copilăș, pe ceilalți a-vîndu-i așezați ciorchine în jur ; un student de pe vremuri cu o eșarfă pe piept ; tabloul de absolvent al unui liceu din Silistra („Marele Voievod Mihai de Alba Iulia”) ; „Școala de ofițeri artileristi din Craiova” (promoția colonel George Buza) ; un copil dolofan în uniformă matroz și cu cercul în față ; o domnișoară sub un palmier, trei doamne pe alea unui parc, un cules de vie, o nuntă — mirele, mireasa și nașii...

Două poze de militari ciudați, semănînd ca două picături de apă, îmi atrag iarăși atenția ; sînt puse alături, în același chenar, numai că într-una apare uniforma cu zorzoane la piept și chipul ca un ser-tăraș, cu stemă imperială, iar în cealaltă recunosc uniformă și căciula îndoită a do-robanților. Cine-o fi, vreun unchi îndepărtat, soțul vreunei mătuși prin alianță ? (Căci Ion a adunat aici tot). În orice caz, e unul care — trecînd granița — și-a schimbat o uniformă cu alta. Sau poate sînt doi frați (gemeni, în orice caz) care-au ajuns să slujească sub steaguri înamice ? Sau — de ce nu ? — poate-s, iarăși, tatăl și fiul, primul născut în țară străină, celălalt ajutat de soartă să deschidă ochii sub alt steag și să poarte o altă uniformă.

Dealtfel, timpul, ajutat de fotografii, le joacă aproape tuturor feste și scoate totul la iveală : vărul-meu, universitarul scortșos, e arătat în fundul gol (el e sugarul de pe blană), doi unchi prin alianță (care nu s-au cunoscut, ce-i drept, niciodată) sînt așezați chiar alături, deși meseriile i-ar fi făcut să se urască de moarte, în timp ce domnișoara de colo seamănă leit, și numai mustața îi lipsește, nu mămă sau bunică-sa (le știu bine, lată-le chiar în poza asta, frumusețile familiei), ci cu bunicu-său, un vlăjgan cu nasul turtit și sprîncelele groase.

DAR ajung, în sfîrșit, și la mine : frate-meu m-a cocoțat tocmai sus, pe o grindă, printre creaturile celeste. Alături e el, în uniformă de pădurar. Îngrozitor de multe uniforme avem în familie, deși nu sîntem ciuși de puțin belicoși. Mă întreb cine n-are, dacă un trib atît de pașnic ca al nostru s-a împopoțonat cu atîtea. Sau mai degrabă-i un semn de supușenie, de alinare ? De

altfel și eu apar într-un fel de uniformă : port blugi și un „T-shirt” pe care scrie „Scotland”, iar în picioare am „Adidas”. Ce vreți ceva mai conformist în ziua de azi ? (deși, față de cei de la slujbă, mă socotesc țîțe curajoși). Fotografia e veche, de-acum cîteva ani, și mă dezumflu, și-mi sînt nespuse de nesuferit cînd mă zăresc : privesc în obiectiv de jos în sus, cu niște ochi sentimentali, albi, și am obrazii rotunzi și lucioși, cu pomeți de copil, numai cașul de la gură îmi lipsește. Nici vorbă să semăn cu vreunul din cei doi străbunici, pentru care am făcut toată investigația asta îndelungată. Curbura nasului ? N-am nici o curbura ! Iar orbitele ? Cu totul altă tăietură ! În concluzie, mă întorc la ei și-i mai privesc o dată cît pot de atent. De fapt, nu fac decît să mă răzbun, împreună cu străbunica, cei doi n-au făcut nici ei tot timpul periplului meu prin fața fotografiilor decît să-și rotească ochii după mine, exprimînd o gamă largă de sentimente : de la gelozia că zăboveam la unii mai mult și pînă la condescendența că sînt atît de prost informat despre indivizii din poze (în lumea cealaltă, ei or fi avînd destul timp să se birfească). De ce nu-mi spun, mai bine, cui îi sînt eu strănepot și cui nu ? Unul din ei e străîn, s-a strecurat prin eracție în pedigriul tribal, și-aș vrea tare mult să știu care din ei, să văd mura pe care-ar face-o cînd l-aș descoperi !

Mă întorc pe patul de brad și-mi apropii nările de scîndura cu miros de pădure. Și simt că plutesc iar pe plaurul meu, încet, înainte. Din spate mă urmează, ca o flotă al cărei amiral sînt, cromozomii familiei, buzele, negii, sprîncelele, genele, irișii, urechile, bărbiile, ridurile, în convolul lor egal, lent, implacabil. Pînă azi îmi fusese ră indiferenți. Nu mă preocupaseră, nu-i luasem în seamă. Acum, că le-am revăzut proprietarii, pot să-mi dau și eu seama prin ce strîmtori s-au strecurat spre mine, ce meandre au făcut ca să mă compună. Seamăn la chip cu mama, în mama au învîtat ochii și buzele bunicului, acesta fiind iocana fidelă a măică-si, care ea însăși s-o fi asemănînd, desigur, cu cineva, și mai îndepărtat, din neamul ei invizibil de dinaintea inventării plăcii fotografice. Celor doi părinți le așez la bază patru bunici, pe aceștia îi clădesc peste cei opt străbunici (dintre care azi am cunoscut numai doi, dintre care numai unul cu certitudine), dar cînd încerc să pătrund în perioada întunecată de dincolo, de dinainte, simt că mă cuprinde ameteala. Văd în adîncuri o schelărie de trupuri, mai bine zis de tipare goale de trupuri, de goluri care se clădesc unele peste altele, tot mai multe, spre centrul pămîntului, o piramidă cu baza tot mai largă, de strămoși pulverizați, de stîlpi de familie topiți, de patriarhi transformați în huma compensatoare care s-a ridicat din ei generos pînă la suprafață. Iar aici, în virful piramidei, singur viu, singur ieșit la lumină, locatar înconștient și unic al ei, făcînd plajă la soarele prezentului, sînt Eu. Eu ? Da, Eu, Eu însumi, ca și cum totul ar fi fost inventat pe lumea asta doar pentru a mă naște pe Mine, cel refugiat pe-un pat de scînduri de brad, pe-un fel de viitor sicriu mirosînd ațîțitor și optimist a pădure.

Dacă-aș sta să calculez sutele, mîile sau milioanele de strămoși care-au contribuit la această Naștere, aș ajunge la povestea bobului de griu din istoria șahului. Concluzia ar fi că-s încusert cu-ntraga omenire (așa să fie ? toți o apă și-un pămînt ?). Ceea ce nici n-ar fi rău, deși rudele din ziua de azi...

Dar de ce să nu raționez invers : poate că toți acești sute, mii și milioane de indivizi (cel mai mulți atît de necunoscuți că nici nu le-am aflat numele), nu s-decît reprezentanții mei personali într-o lume străveche și primitivă ; o lume în care m-aș teme să mă aventurez de goală ce e, dar în care, din fericire, oamenii mei sînt tot mai numeroși pe măsură ce ea e tot mai pustie și mai prost populată.

Ei da, așa mai merge : fiind atît de înloc și avînd atîția reprezentanți pînă și într-o lume atît de îndepărtată și mică, ce m-ar putea opri să ajung la concluzia că-s unul din cei mai importanți indivizi de pe planetă ? ! Sau poate cel mai important...

Și știindu-mă atît de important, n-aș avea altceva de făcut decît să mă îmbarc iarăși pe plaurul meu tăcut și aromitor, pe clipa mea eternă și fără probleme, și a-o pornesc la vale.

Ceea ce și fac, întorcîndu-mă la scîndura mea de brad și avînd grijă să nu mai dau cu ochii de fotografiile de pe pereți.

Cînd îl aud pe Ion strigîndu-mă, mă prefac că dorm. Deși aș fi curios care din cei doi e străbunicul adevărat și care impostorul.

Deși, dacă-i așa, ce mai contează ?...

(Din volumul de proză în curs de apariție la Editura „Cartea Românească”)

Istoria și istoriografia unei epoci

IN cultura noastră actuală de teatru, capitolul istoriografic se definește cu ordine, măsură și continuitate. Deopotrivă, capitolul în chestiune are în vedere procese, deveniri, forme de integrare în spații și resorturi ale culturii. Firește, există o valoare în sine a fenomenului dramatic; ca să capete elocință, neapărat, trebuie să i se asocieze și o altă valoare, cea rezultând din raporturile teatrului cu lumea. Este în natura fenomenului amintit, nu mai puțin și în rostul lui intrinsec, să scruteze în mulțimea de date ale manifestării umane, să pună în stare de vibrație corzi ale gândirii și sensibilității comune, să deschidă și să lumineze orizonturi, să realizeze prin formă dramatică un mod de cunoaștere și un mijloc universal de dialogare. Aceste două ipostaze, deși atât de diferite dacă le privim de departe, se caută, se cer și se întregesc reciproc. Se întrepătrund; își imprumută mutual substanțe; tind în chip natural spre agregări și sinteze; și, mai ales, își dau seama că în limbajul reiesit prin simbioza lor pot căpăta expresie înțelesuri fundamentale din sfera sensului umanist al vieții.

Mă refer, mai întâi, la aspecte privind istoriografia teatrului autohton. Din tratatul **Istoria teatrului în România**, elaborat de Institutul de istoria artei de sub egida Academiei de Științe sociale și politice, au apărut până în prezent trei volume. Cel de-al patrulea, având ca obiect teatrul nostru în deceniile din urmă, se află în curs de apariție. Munca echipei de cercetători ai Institutului — S. Altescu, I. Cazaban, Anca Costa-Foru, Olga Flegont, M. Florea, Letiția Gitză, Ana-Maria Popescu — reprezintă un fond de care cercetarea viitoare va trebui să țină seama. Ioan Massof, acest neobosit exe-

get de arhive, continuă cu acribie vastă sa privire istorică intitulată scurt: **Teatrul românesc**. Galeria cercetătorilor în materie numără nume reprezentative din literatură, critică, presă, universitate, înstitute de profil: N. Barbu, Virgil Brădeșanu, Al. Călinescu, Maria Vodă Căpușan, St. Cazimir, L. Drimba, Mircea Mancaș, Vicu Mindra, Ovidiu Papadima, Ioana Petrescu, Valeriu Răpeanu, Valentin Silvestru, Mihai Vasiliu ș.a.

Editura Eminescu și-a impus să acorde culturii de teatru o bună parte din activitatea sa. Faptul s-a concretizat într-o seamă de colecții, toate în plină desfășurare: „Thalia”, „Masca”, „Teatru comentat”, „Rampa”. În toate aceste colecții, fie direct tematic, fie prin raportări colaterale, orizontul istoriografic este implicat și luat în evidență. Notez între altele: reeditarea lucrării **Teatrul la români** de Dimitrie C. Ollănescu, scriere oarecum vetustă, depășită în diferite privințe, dar încă atât de utilă, și mai ales atât de semnificativă, în ce privește afinitatea noastră ca popor pentru ideea de teatru; volumul **Teatralitatea teatrului**, interesant ca document monografic Ion Sava, nu mai puțin și ca pagină de istorie modernă a teatrului românesc, într-o perioadă a acestuia cu mutații, cu salturi calitative, cu pătrunderi și sublimări românești în problematici de largă respirație europeană; volumul Alice Voinescu, **Întâlnire cu eroii din literatură și teatru**, denotând prin totalitatea lui ceea ce această mare profesoară de teatru a imprimat ca linie universitară și ca viziune filosofică în istoria învățămîntului nostru de specialitate. Un cuvânt, în treacăt, și despre **Antologia dramei românești 1944-1977**; nu doar o suită de opere ca atare, selectate după criterii artistice, ci și studii introductive, comentarii, note, reflec-

tări în opinia critică a vremii, informații teatrale, toate acestea cu scopul ca în acest halo viu, în acest ecran încărcat de actualitate, istoric de miine să-și poată simți miinile mai dezlegate, spiritul mai destins, comunicarea cu trecutul mai limpede.

În plus: revista „Teatru”, caiete-program ale teatrelor, cronici dramatice, emisiuni de radio și televiziune în rubrici specializate — ca să nu amintesc decît despre acestea — intră și ele într-o atmosferă corespunzătoare. Serviciul social și cultural al informației noastre teatrale, așa cum îl vedem desfășurându-se sub ochii noștri, se străduiește să vadă și de parte, cit de departe cu putință.

Cîteva mențiuni, acum, cu privire la teatrul universal. Seria sintezelor în această direcție a fost deschisă prin colaborarea de catedră Octavian Gheorghiu — Silvia Cucu: **Istoria teatrului universal** (vol. I și II). Astăzi, această acțiune, începută în planul de învățămînt al Institutului de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale”, este continuată tot cu o **Istorie a teatrului universal**, volumul I (Antichitatea, Evul mediu, Renașterea) fiind semnat de Ileana Berlogea, volumul al II-lea (Clasicism, Romanticism, Realism) avînd ca autori tripleta: Ileana Berlogea, Silvia Cucu, Eugen Nicoră. Dramaturgia, aici, este privită în corelația ei activă, complexă, cu arta scenică, cu raportul text-spectacol, cu măiestria actoricească, cu știința și arta teatralității în general. În ce mă privește, în **Istoria universală a teatrului** sint mai mult profesor de literatură și istoric al culturii decît propriu-zis teatolog. Las ca accentul să cadă pe opera dramatică; și pledez pentru convingerea

că pe scena de teatru, ca tribună milenară a cetății, ideile conducătoare ale omenirii sint chemate, mereu, să treacă examene de adevăr și umanitate.

Și în acest sector, cu privire în universalitate, spectrul cercetării istoriografice acoperă întinderi variate. Studii introductive în volumele de traduceri din marii dramaturgi ai lumii; capitole despre teatrul contemporan în tratatul de literatură franceză întocmit de catedra de specialitate a Universității din București (coordonatoare: Angela Ion; autori ai capitolelor respective: Maria Vodă Căpușan, Elena Gorunescu, Mircea Mihailescu); studii de teatru elisabetan și shakespearologie (Tudor Vianu, Ana Carțianu, Dan Duțescu, Mihnea Gheorghiu, Dan Lăzărescu, Leon Levitchi); studii despre teatrul absurd (N. Balotă) și despre teatrul lui Brecht (Romul Munteanu); dese referiri la probleme contemporane de teatru în revista „Secolul 20”; teze de doctorat (Clio Mănescu, **Mitul antic în dramaturgia contemporană**) ș.a.: iată fragmente dintr-o imagine ca de caleidoscop, dar în ale cărei planuri ascunse putem presimți linii de forță, convergență, pasiuni și responsabilități spirituale.

Mărginesc aici această recapitulare. Însemnările din cuprinsul ei nu au caracter exhaustiv, totuși, prin prisma lor, înțelegem în ce chip și în ce măsură în cultura noastră de teatru sentimentul rădăcinilor nu rămîne undeva departe, într-un vag nostalgic sau într-o închisoare erudită, ci este viu, prezent, și cu grația lui clasică, și cu vocația lui spațială deschideri și perspective.

Ion Zamfirescu

Omul personalizat ca luptător

DACĂ „istoria universală este progresele în conștiința libertății”, cum s-a zis, și arta o formă a acestei conștiințe, atunci ridicarea omului și a epocii la propria-i conștiință îi cade în sarcină și o justifică istoric. Iar cînd o operă de artă are meritul de a aborda direct istoria și fără a ocoli prezentul — această epocă de tranziție, cum încerca o autolămurire Lukács, în care voci casandrice clamează „criza idealului și a istoriei” și o realitate monstruoasă, alienantă, a cursei înarmărilor pare a-i anula ființei umane însuși procesul producerii sale — această operă trece, dintr-o nevoie istorică, în centrul problematicei filosofice privind condiția umană.

Teatrul lui Marin Sorescu, determinat de această necesitate și ca răspuns sarcinii sociale a acestei epoci, a încercat s-o cuprindă cît mai adevărat și s-o foreze în intimitatea sa contradictorie prin cele două cunoscute dimensiuni ale sale: cea ontologică și cea istorică și, mai ales, s-o explice printr-o altă, mai puțin cunoscută, deși originată în prima sa piesă, **Lupoaița mea** (publicată în revista „Arlecchin” a Teatrului Național Iași) și amplu desfășurată în recenta, **Luptător pe două fronturi** (publicată fragmentar în revistele „Convorbiri literare” și „Ramuri”), o dimensiune sintetică în care istoricul se ontologizează și ontologicul se istoricizează, cele două categorii fundamentale ale dialecticii, procesualitatea și totalitatea devenindu-i coordonatele genetice, indeosebi în cea din urmă piesă.

În **Lupoaița mea** (piesă scurtă) se vizează cu instrumentele ironiei fenomenul aberant al războiului, pledîndu-se pentru libertate și pace, pentru salvagardarea Terrei, în limbajul metaforic sorescian, a **Lupoaiței**, singura care poate să asigure viața fie chiar și a opusilor Romulus și Remus. „Scena — se specifică — este un fel de sală de antrenament pentru box”; cei doi își trec în luptă, de partea fiecăruia, inconștientul cor; confruntarea se prezintă pe diferite trepte de evoluție istorică, uneori absurdă. Doar **Omul care scoate limba (Masca)** o persiflează, și **Femeia cea tină** pare a o contrazice. Forța semnificației primului consistă în aceea că el nu poate fi ucis și rămîne o mărturie, o memorie a istoriei care condamnă non-sensul acesteia. De la desfășurarea, oarecum „contemplativă” a acestei piese și a personajului său, Marin Sorescu angajează cea de-a doua piesă, **Luptător pe două fronturi**, într-o realitate și devenire artistică activă și necontemplativă, incit personajul anterior se metamorfozează în **omul personalizat ca luptător**. Desi această piesă pare a împrumuta spațiul de desfășurare al primei (aceeași simplă sală de antrenament pentru box) ea ne oferă un grandios tablou istoric, precum al **Panoramei eminesciene**, în care rolul de a înțelege ce este necesar și actual în istorie trece **omului de toate zilele**, în cuvintele piesei, **luptătorului pe două fronturi**, obligat la un continuu antrenament sub teroarea necruțătoarei „ore H”.

Ca printr-o lanternă magică, o privește variată a epocilor e trecută prin fața Luptătorului și examinată din punctul de vedere al vieții omenitești, al condiției umane, căutîndu-se sub mulțimea de inte-

rese și încordări absurde sensul care o determină: dacă este particular sau general și dacă nu cumva este obturat. Opera de artă stringe sub un semn comun, al precarității condiției umane și al eroicele lupte a omului, toate epocile. De aceea, suprapunîndu-se epocile pînă la indistinție, istoria se luminează nu atît din unghiul sensului, cît al non-sensului pe care omul, dacă vrea să supraviețuiască, trebuie să-l refuze, căci altfel, ea apare ca stagnare în derizoriu și nu ca progres. Datorită crizei care evidențiază istoriei o dureroasă ambiguitate și Luptătorul trebuie să acționeze „pe două fronturi”, să se transforme în fața non-sensului și să-l depășească, transformîndu-l în sens uman. El este un revoltat în fața pericolului neantizării istoriei și a existenței umane. Tocmai contradicțiile anatomiei prezentului — explicativă pentru cea a trecutului — au scindat, ca răspuns atitudinal, sensul acțiunii Luptătorului: unul, pentru continuitatea vieții nealienate și altul, de luptă cu negativul acesteia, devenit absolutizant și punînd-o sub semnul întrebării. Luptătorul sorescian este omul care de-a lungul istoriei s-a opus negării personalității umane, el comunică nu numai despre finitudinea care poate deveni generală, ci mai ales despre mișcarea aberantă de înaintare spre apocaliptică „oră H”. El condamnă această mișcare ce poate pune în pericol chiar procesul de devenire al omului.

Din punctul de vedere al prezentului se solicită reinterpretarea trecutului, dar și, complementar, reinterpretarea trecutului este o funcție a efectelor acestuia ivite în prezent. De aceea, pentru luminarea celor două direcții Marin Sorescu suprapune semnificativ epoci după epoci, privindu-le dinspre prezent spre trecut și invers, pentru a surprinde locurile de fisurare ale procesului de devenire a omului, discontinuitățile din istorie. Luptătorul nu acceptă să i se răpească trecutul: se luminează imaginea derizorie a efectelor unor evenimente din epoci trecute spre a le cunoaște și evalua funcțiunea; accederea la cauze recuză evaluările statice în favoarea celor procesuale, de perspectivă dialectică.

Aforismul lui Hegel că pasărea Minervei își ja zborul numai în amurg își găsește justificarea cu atît mai mult cu cît o conștiință de veghe a omului stăruie pe cale legînd epocile într-un mod atitudinal și justifiar. Recursul lui Marin Sorescu la întregul traiect al istoriei adîncește următoarea determinație: nu există instituții istorice fără instituții ontologice, nu există istorie fără dimensiune ontologică, problema istoriei nu este doar simplu comentariu și reinterpretare, ci problema ființării umane, căci tocmai aceasta îi dă istoriei istoricitate.

Parabolă a omului în fața istoriei, în lupta cu non-sensul acesteia, piesa lui Marin Sorescu este o sinteză și o viziune sintetică asupra existenței istorice a omului. Ea lăbură ceea ce este din perspectiva lui cum trebuie să fie, prezentîndu-se ca revoluționar și integrabilă pe deplin în teatrul politic.

Dumitru Velea

Din spectacolele stagiunii: Capul de Mihnea Gheorghiu la Teatrul „Bacovia” din Bacău. În imagine, actorii Liviu Manoliu (Mihai Viteazul) și Constanța Zmeu (Doamna Stanca)

Radio TV

Literatura și gustul public

● Nu o dată s-a scris, în spațiul acestei rubrici, despre transmisiunile literare, radio sau de televiziune, despre impactul formativ al artei cuvîntului, multiplicat prin avantajosele mijloace tehnice de care dispune azi mass-media, asupra marelui public. Avid de informație, dar și de plăcere pe care o conferă valoarea estetică, receptiv și exigent, mereu doritor de mai bine și de mai frumos — acest public nevăzut (dar, cu atît mai mult, prezent în finalitatea radio-televiziunii) este, din ce în ce mai des, făptuitor el însuși al actului de cultură. Nu doar în reflectarea ilustrativă a participării imense a maselor la Festivalul național „Cîntarea României”, ci în însăși gestația de zi cu zi a emisiunilor culturale.

Întrebările, sugestiile, colaborările diverselor categorii de radioascultători sint tot atîtea puncte de plecare — imediate sau de perspectivă — pentru realizatorii direcți al acestor emisiuni.

Una dintre acestea, de pildă, **Teatru radiofonic** (luni, marți și miercuri au

putut fi audiate, în premieră sau în reluare, piesele **Războiul undelor** de Eugen Barbu și Nicolae Paul Mihail, **Album de familie**, de Mircea Enescu, **Vară tîrzie** de Aurel Mihale și **Zorile la 4,54** de Ionel Hristea), deja cu o aureolată tradiție, obișnuind să aibă și un dialog nominalizat cu ascultătorii, oferă dovada elocventă a audienței active și cred că este destul de greu pentru alcătuitoari de a răspunde nu atît dorințelor cit exigențelor numeroșilor corespondenți.

De asemenea, situația emisiunilor literare nu este departe de această stare, în această săptămână difuzîndu-se, pe programele I, II și III ale radioului, pe lîngă cele obișnuite (**Revista literară radio**, **Momente poetice**, **Antologia radio**, **Clubul artelor**, **Scriitori la microfon**, **Mărturiile artei**), emisiunile omagiale din zilele de 23 și 24 August: **Are de triumf în August**, **Mîndră corabia**, **mășter cîrmaciul**, **Tără, mîndru-i al tău nume**, **Profil de epocă, România**, **tărîm al păcii**, **Luminile lui August**, **luminile glo-**

riusului Partid, **Așa se arată țării, azi**, **partidul**, **Semnături în contemporaneitate** — **Vocația democratică și patriotică a culturii românești contemporane**, **Frați și fii**, în **leagănul acestei Românii**, **lubirea mea**, **pămîntul românesc**, **Drumuri de inimă și țară**. Setea de informație, necesitatea unui corolar valoric și, implicit, a unei ierarhii estetice care să delimiteze, chiar și într-o primă impresie enunțiativă, creația autentică și valoroasă de verbiozitățile inerente dar păgubitoare, explică, în mod categoric, marea audiență a acestor emisiuni și accentuează misiunea lor formativ-educativă. Realitatea oferă modelul și, autoperfecționîndu-se, îl desăvîrșește. Gustul public a fost, de la începuturile relevării lui, un criteriu și o normă; plauzibile și, totodată, tinzînd spre absolut. A-i conferi aceste atribute, a-i legifera aceste drepturi în spațiul evident restrîns al unei emisiuni literare este, dincolo de dificultăți, o necesitate și un țel înalt patriotic.

M. M.

Flash-back

Prin forța
zîmbetului

■ În această vară cinematograful a pierdut pe David Niven, incomparabilul debonair cu zîmbetul pe buze. Și moartea sa a trecut aproape nesemnificativă, ca și cum lumea ar fi refuzat să ia cunoștință de ea, cită vreme eroul e atît de viu pe ecrane, aducător încă de fericire și ris. Acum cîteva săptămîni apăruse pe micul ecran în rolul unui bogătaş care intră în cîmpul muncii pentru a se apropia de iubita săracă. Palmareșul său numără zeci de astfel de filme oarecare (aș zice că e dominat de ele), dar marca de noblete a lui Niven constă tocmai în aceea că nu s-a lăsat descurajat (ori încurajat) de materia debilă a scenariilor, ci a strălucit oriunde a apărut. La fel de bun în aceste efemeride ca și în filmele sale memorabile (*La răscruce de vînturi*, *Prizonierul din Zenda*, *A optă nevastă a lui Barbă Albastră*, *Raffies*, *Ocolul pămîntului în optzeci de zile*, *Bonjour, tristesse*, *Mese separate*, pentru care a primit premiul Oscar, *Rigă*, *damă*, *valet*), Niven avea știința rară de a-și echilibra tonalitatea rolului cu tonalitatea scenariului, fermecînd prin umor în partiturile dramatice și moderînd prin prestanță în cele comice. Efectul a fost întotdeauna magistral, indiferent de precaritatea scenariului.

Niven a adus în cinematograful american (cărui și-a dăruit majoritatea creațiilor) chipul gentlemanului, păstrător nedismulat al spiritului britanic. Îl recunoșteai într-o distribuție oricît de vastă pe scoțianul Niven după ținuta sa degajată, după zîmbetul său interior, dacă nu, pur și simplu, după pronunția perfectă și accentul său foarte „brit”. Dar, departe de a mima aristocratismul, părea în toate un gentleman care nu face caz de sine, obținînd prin această ambiguitate mult mai mult decît prin morgă și rigiditate. Dinții sclipitori dezveliți într-un veșnic semisuris, parcă abia ajuns la suprafață, și mustăcioara sa retro îi serveau de blazon. Era dintre cei ce, după pilda marilor clasici ai filmului mut, nu și-au schimbat masca aproape niciodată.

Îl regretăm pe Niven pentru că ne obișnuise cu o trăsătură atît de rară azi, precum delicatețea, fără să fi ajuns vreodată la dulceață, grație inteligenței sale de chimist al stărilor sufletești evanescente și tainice. Va dispărea odată cu el formula acestor combinații fericite? Evident că, în cele din urmă, nu. Însă nimeni nu va mai ști ca Niven să sfideze duritatea lumii printr-o noblete atît de aiurită, s-o dezarmeze printr-un umor atît de fragil, s-o ridiculizeze printr-un zîmbet atît de lipsit de apărare.

Ioana Creangă

Romulus Rusan

În această săptămînă, în avanpremieră, filmul scris și regizat de Malvina Urșianu, *Pe malul stîng al Dunării albastre*, peliculă distinsă la recentul Festival al filmului românesc cu Premiul pentru regie și Premiul pentru interpretare — Ginei Patrichi (în imagine, alături de Gheorghe Dinică), precum și cu un premiu pentru operatorul Vivi Drăgan Vasile

„Pe malul stîng al Dunării albastre”

Pe malul stîng al Dunării albastre pășeste scenarista și regizoarea Malvina Urșianu, purtînd cu sine ecourile filmelor sale anterioare (*Serata* (1971) și *Linistea din adîncuri* (1982)). Un repertoriu de motive, un bloc de structuri epice, o gamă de asemănătoare notații psihologice se regăsesc în aceste pelicule dedicate actului revoluționar de la 23 August 1944; spațiul se edifică în acleași cadente simbolice, iar elementele de scenografie — scara, de pildă — rămîn constant favorite, mai ales în operele situate la extremitățile trilogiei cinematografice semnate de Malvina Urșianu. Narațiunea se derulează în paralel, în două medii sociale, dar reprezentanții lor își intersectează traiectoriile numai intrînd în aria privilegiată a dramei. Totuși dacă în *Serata*, vila profesorului rămînea închisă între draperiile sale, în bezna nopții (ieșirile în exterior fiind grupate îndeosebi în pregenerie și în epilog), acum acțiunea, concentrată tot în jurul unei clădiri singuratică, se prelungește mai des către întinderile Bărăganului. Anvergura mobilului tainic al personajelor e echivalentă — o priză de cablu *transbalcanic* era distrusă în primul film, iar în cel de al treilea aproape toți caută listele rețelei *balcanice*, folosită de armata hitleristă. Evident, în ambele pelicule, „suspense”-ul se declară, iar misterul e menținut ca pretext pentru alcătuirea unei galerii de portrete, „incori abia schitate, altelei recompuse prin suprapunerea unor serii de instanțee cvasiidentice. Scheletul ideilor puse în ecuație are mereu aceeași pregnanță, încît s-ar putea spune că Eleonora refacă, la vîrsta copilăriei, *Pe malul stîng al Dunării albastre*, tocmai experiența Alexandrei (din *Serata*); ambele sint martore ale evenimentelor de răscruce și le privește la fel — cu liniștită curiozitate, aprobînd senin semnificația justițiară a dispariției lumii în care s-au născut, pre-

simțînd, deși fără a înțelege pe deplin, noul destin al țării. Persistă în construcția filmului nu numai opoziția, așezarea tranșantă față în față a taberelor binelui și răului, ci și dozajul accentelor: extensia mare a descrierilor celor țarați, a claselor condamnate de evoluția istoriei, în contrast cu exemplaritatea, ilustrată succint, în atitudini emblematică pentru demnitatea, înțelepciunea, patriotismul oamenilor simpli. Se întîlnesc similitudini de situații și se repetă numele eroilor (Iulia, Costi, Matei) de la un film la celălalt. Pe de altă parte, în interiorul fiecărui lung-metraj, se adună rezonanțele, dialogurile mai apropiate ori mai depărtate, fiind de fapt concepute pentru a reliefa mesajul într-o formulă specifică esafodajului cinematografic al operelor Malvinei Urșianu.

Disimularea suferinței, instituită în pelicula de debut *Gioconda fără suris* (1968), continuă; pe ecran nu se detailează niciodată spectacolul durerii — nici atunci cînd se evocă epoca lui Vodă Lăpușnea-nu, nici atunci cînd se înfățișează lupta din ilegalitate și sacrificiul eroic al comunistilor. Și, totuși, în universul echilibrat și calculat lucid, definit încă de la începutul carierei cinemastice, prin ritualuri de mișcare și rostire lentă apar, odată cu recentul film, germini inediti. Înclinația pentru decorativele elipse se modelează, în prezent, printr-un gust mai marcat pentru lirism, pentru poezia peisajelor (demonstrat de altfel și în *Trecătoarele iubiri* — 1974). Atmosfera rarefiată dobindește acum contururi mai precise; lumina pătrunde prin ferestrele conacului, face palpabile culorile unui vitraliu și sticla jivrată a ușilor, se reflectă în oglinda apei unui rîu sau în frunzele verii. Malvina Urșianu a ieșit din platou, chemată desigur de decorurile autentice (inspirat găsise și amenajate de Marcel Bogos și Guță Știrbu), precum și de mobilitatea camerei de luat vederi, minuite

de Vivi Drăgan Vasile. De asemenea senzația mai puternică de viață se ivește datorită interpretelor; grupului de actori îndrăgiți de Malvina Urșianu li se alătură personalități cu o combustie diferită. Tipul de joc — alb, distanțat — e practicat de Valeriu Paraschiv, de Maria Rotaru, de Emilia Dobrin-Besoiu (nou venită, dar bine integrată printre mai vechii colaboratori ai regizoarei) și chiar de fetița Dana Felicia Simion. În schimb, creatori precum Gheorghe Dinică, George Constantin sau Fory Etterle (într-o unică apariție) își revelează puterea și dezinvoltura expresivă, imposibil de a fi supuse ușor ceremonial glacial. Iar Gina Patrichi, după ce în *Trecătoarele iubiri* și în *Linistea din adîncuri*, îmbrăcase un veșmînt auster, își etalează acum toată variata sa paletă de mijloace, alterînd exploziile de veselie, pozele distincției și indiferențele posace. În fine, ca un alt element rar în peliculele Malvinei Urșianu se dezvăluie intonația parodică; ironia aspră, dar reținută, preexistentă în filmele sale, se transformă în sarjă caricaturală (în secvența incredințată Stelei Popescu și regizorului Geo Saizescu sau în cele al căror protagoniști sînt Ileana Stana Ionescu și Virgil Ogășanu).

Pe malul stîng al Dunării albastre încheie o trilogie importantă pentru autoare, în care istoria e recompusă subiectiv, nu în urma documentelor de arhivă, ci din perspectiva experienței ce a marcat biografia spirituală a cinemastei (după cum ea însăși a mărturisit în repetate rînduri). E o atitudine creatoare firească, fertilă în sine, dar care a generat pelicule inegale; în seria de reconstituiri cinematografice dedicate actului revoluționar de la 23 August 1944, filmele Malvinei Urșianu se află însă printre cele mai bune, alături de *Valurile Dunării* sau de *Procesul alb*.

Două filme

DOUĂ filme sovietice. Tratînd două probleme originale și importante; primul se numește: *Am fost vecini* (regia: Nikolai Lirici-kov). Într-un sat, o fată și un băiat, vecini cu casa, ani de zile colegi de clasă la liceu, ani de zile îndrăgostiți unul de altul, ar dori să se căsătorească. Dar, vai! Nu se poate. Tatăl băiatului și mama fetei se iubesc și ar vrea și ei să se căsătorească. Să nu credeți că problema e absurdă. Din nefericire mai există, în societatea contemporană, următoarea falsă, dar curentă teorie. Se crede că un văduv care are copii mari n-are dreptul să iubească, să se îndrăgostească. În schimb are doar sacra datorie să se ocupe de felul în care copiii săi își vor alege o carieră potrivită, cum o s-o învețe la perfecție, cum o s-o practice cu iscusință. Treabă grea, care cere o supraveghere continuă, de fiecare clipă. Nu mai încap loc pentru idile de om bătrîn!

Teoria e greșită, mai întîi pentru că, în filmele de care ne ocupăm, bătrînul nu e bătrîn deloc. Are 40 de ani, este deci în cea de a doua tinerețe, în care o pasiune e mai puternică, mai bogată, mai inteligentă și mai ales mai durabilă decît focul de paie al celor mai multe îndrăgostiri de adolescent. Dragostea, la splendida vîrstă a „celei de a doua tinereți”, este (citez din dialogurile filmului) „mai fierbinte și mai calculată”, îmbogățită cu o întreagă experiență a vieții. Insuși faptul că două căsnicii conlocuiesc, vecine, cot la cot, va cumînti superficialitatea celor tineri, prin frumosul exemplu al amorului celor doi pseudo-bătrîni. Așa că foarte natural este finalul filmului. La început, falsa idee că un om de 40 de ani este un boșorog de pus la naftalină și la sfîrșit,

cele două căsnicii se realizează: fericite, vecine, poartă-n poartă. Este îmbucurător, original și binefăcător că se fac filme despre dreptul la iubire al oamenilor mai „în vîrstă”.

Celălalt film sovietic se numește *Speranță și sprijin* (regia: Vitali Koltov) și povestește despre o regiune în care multe colhozuri sînt slabe. Sosește un tinăr inimos și priceput, care preia conducerea unuia din colhozuri, crează un complex zootehnic și, pe amîndouă, le ridică la un fantastic nivel. În special complexul zootehnic realizează beneficii colosale, devenind pildă și ajutor pentru colhozurile mai slabe. Dar „ajutorul” nu e o pomană aruncată unor incapabili, ci operă inteligentă de „educare”. Ajutorul anual diferă de la colhoz la colhoz; cuantumul sumei este exact proporțional cu progresele, cu sporul în producție de la un an la altul realizat de beneficiar. Acest mecanism contabil e destul de greu „cinematografiabil”, dar important e că o problemă gravă, importantă, originală e semnalată pe ecran.

Ambele filme sovietice au acea calitate fundamentală cerută de estetica filmului: amîndouă cuprind o primă fază de înșelare, de opinie greșită, și o a doua fază, de deînșelare, viraj de 180 de grade al ideii, al opiniilor. Deînșelarea este una din cheile artei cinematografice. Ea produce nu numai lămuriri, dar chiar și fericiri! Acel care se deînșelă are plăcerea de a scăpa de o idee greșită, de a scăpa de mulți ani în care nu înțelesese adevărul, și de a cîștiga 20, 30 de ani viitori de inteligentă garantată. Se poate mai mare plăcere?

D. I. Suchianu

Telecinema ...și alte șapte sentimente bărbătești

● DUPĂ o mie și una de nopți, după o sută și una viziunări de-a lungul vieții, devine din ce în ce mai limpede că în „Albă ca Zăpada” a lui Walt Disney, cel mai vii și mai puternic în forța lor artistică, cei mai penetranți ca farmec și mai adînci în caracterizare, sînt cei șapte pitici, toți isteți ca un proverb. Eroina, prințul îndrăgostit și anti-eroina, cit or fi ei de bogați, fie sufletește fie materialmente, apar săraci ca desen, statici ca mișcare. Albă ca Zăpada e bună de pus pe cutiile de bomboane fondante. Ea e o circințură draguță, din buze și nimic mai mult. Prințul e una din acele platitudinî „în care ochiul nu găsește loc să se scufunde”, după o expresie de neuitat a lui Călinescu, ce-i drept despre Vlahuță, nu despre Disney. Regina e maniheistă rău, în alb-negru ei — sau vom fi îmbătrînit noi, prea hîrșiți în amorul de nuanță?

Dar cînd răsar piticii, lucrurile se schimbă, obiectele toate, pînă și pășărelele și relele prind a juca și cînta, odată cu chipurile acelea, exploa-

tate de desenator cu voluptăți și delicii, de la candoare la feroцитe, fără să ocolească uritul, fără să se sperie de contradicțiile dintre un suris grațios și un rid nemernic. O maliție rareori născută mai fericit din pintecul tandreții — căci de ce n-ar avea acest sentiment prea fin, organismul lui robust și realist ca toate viețuitoarele făcute din vocale și consoane? — lucrează cu mare folos în puterea de observare a feței omeștești, filmul, animat sau animal, ce altceva fiind? De aceea, nu numai că fiecare în parte e memorabil dar luați deodată, ei dau, ca discul lui Newton, lumina orbitoare a unei personalități, a unei morale pe care aș identifica-o, dați-mi voie, cu bogatul sortiment de sentimente al bărbatului celibatar, imblînzit și fermecat de femeie. Cei șapte pitici sînt vreo șapte sentimente fundamentale dintre cele care te apucă și nu te mai lasă cînd tu, viril singuratic, descoperi sub cearceaf, un „monstru”, cum strigă toți șapte, în

camera lor, întorși de la muncă, voioși, soloși, din fire scoși. Șapte sentimente, nu toate sublime, nu toate Barbă-Cot, unele ceva mai cenușii, să le zicem „morocănosul”, sau „sornorosul”, sau „timidul”, dar pe care cine nu le-a încercat, ca bărbat în fața minunii, să nu citească basme dar nici romane polițiste.

Două scene sînt deplin revelatoare pentru imblînzirea acestor „scorpili” care-și zice pitic, numai ca să ne deruteze. Sînt și cele mai haioase, hazoase și frumoase, ca să nu zic și cit de educative: secvența spălatului pe mîini — o capodoperă de precipitare în supunere, care-și găsește răzbunarea în agresarea „morocănosului” recalcitrant la igienă — și secvența trimiterii la culcare, sublimă perfidie la adresa ascezelor inocente, atîngînd acel hai-ku al piticului fericit că și-a găsit așternut pe un fulg de pernă.

Îți vine să murmuri: hai-ho, hai-ho, hai-ku, hai-ku, și hai-cu-tata, totuși, în țara de Kutu.

Radu Cosășu

Repere și valoare

DACA fiecare manifestare artistică de amploare are valoarea unui eveniment simptomatic pentru climatul culturii noastre contemporane, expoziția deschisă în sălile „Dalles” sub genericul 18 ani de glorioase impliniri revoluționare mărturisește un caracter festiv aparte, jalonind creația ultimelor două decenii prin intermediul unor lucrări semnificative.

În această situație, disociind nuanțele conținute de titlul expunerii, vom descoperi mai multe puncte de plecare pentru analiza de ansamblu, capabile să ofere tot atâtea subiecte de discuție și materialul necesar unor concluzii incitante. În primul rând, vom descoperi caracterul de pronunțată implicare a istoriei și în istorie, prin chiar faptul că se operează o secțiune pentru un interval de timp devenit punct de referință în evoluția societății noastre contemporane. De aici, ca o primă și sumară concluzie, deducem locul și rolul artei în acest proces obiectiv, caracterul angajat al artei și imperativul sincronizării cu devenirea generală a țării. Apoi, realizăm o sumă semnificativă a modalităților de comunicare prin artă, de reflecție a realității în toată complexitatea ei, prin mijloacele proprii creației, firește cu inerentele completări ce se pot aduce prin adăugarea altor și altor opere ce se înscriu firește în aria tematicii enunțate. Și, în sfârșit, prin intermediul imaginilor propuse, putem constata realitatea potrivit căreia caracterul artei noastre este pronunțat revoluționar în esență, promovind simultan principiile și ideile generale ale ideologiei noastre specifice, dar și particularitățile inerente etapelor istorice pe care le parcurge societatea noastră, poporul nostru.

Indiscutabil, cele trei principale coordonate participă definitiv la redactarea operei de artă prin chiar necesitatea obiectivă a procesului formativ, dar modul în care fiecare dimensiune este relevată, explicit sau implicit, direct sau metaforic, rămâne o chestiune de viziune particulară, de orizont stilistic și opțiune tematică. Dacă este adevărat că avem o tradiție artistică revoluționară — de ar fi să-i amintim doar pe pictorii de la 1848 — și o indiscutabilă pasiune pentru dimensiunea istorică, trebuie să remarcăm și faptul că, evoluind către o nuanțare a valorilor expresive în raport cu solicitările timpului și ale publicului, artiștii noștri au diversificat, amplificat și modernizat modalitățile de expresie pe măsura condițiilor obiective și a deschiderii către noi orizonturi ideatice. De aceea, paralel cu o consemnare patetică, reportericească, a realității dinamice, paralel cu suma compozițiilor ce reflectă existența în reperele ei concrete, s-a lărgit și sfera metaforei sau a simbolului, s-au valorificat latențe politice, sociale, patriotice existente în arii tematice mai puțin spectaculoase dar la fel de încărcate de semnificații fertile. Probabil că

COMPOZIȚIE de Traian Brădean

aici ar trebui să remarcăm modul în care peisajul, de la simplu motiv pitoresc sau pretext pur pictural, a trecut în sfera metaforei ce implică o stare de spirit, o concepție despre realitate și oameni, un mod de a ne regăsi, în identitatea noastră, prin ceea ce are spațiul nostru specific, inalienabil. Iar dacă deplasăm analiza în teritoriul simbolului, vom găsi suficiente argumente care să ne convingă de faptul că un portret sau o compoziție cu personaje pot deveni simboluri cu valoare generală, dezvăluindu-ne simultan valențe patriotice, istorice, etice, general umane, prin cele mai diferite modalități de expresie plastică.

EXPOZIȚIA de la „Dalles” ne oferă asemenea argumente prin concretul lucrărilor și, într-o sumară enumerare, ne-am referi la valorificarea dimensiunii de simbol a subiectului de către artiști ca: Ion Jalea, Horea Flămind, Traian Brădean, Dan Hat-

manu, Iacob Lazăr, Zamfir Dumitrescu, N. Maniu, Doru Rotaru, Elena Greculesi, Eftimie Modileă, Georgeta Borusz, Adrian Dumitrache, Maria Nemeș, Nicolae Kruch, Vintilă Mihăescu, autori ai unor effigii sau compoziții ce devin mărturie ale acestor ani, ale climatului general și ale celui cultural în special. Firește, cea mai rapidă dar și incompletă etichetă ar fi aceea de restituire realistă, dacă luăm ca reper formula figurativă și claritatea mesajului, dar nu trebuie să uităm faptul că în multe compoziții elementul metaforic, planul ideilor și relațiile plurivoce stabilește între imaginea vizuală și cea mentală, ulterioară, prevalează în definirea calității de ansamblu. Și, tot aici, va trebui să remarcăm cât de variată poate fi interpretarea unei teme, în raport de opțiunile stilistice și orizontul interpretativ sub care se plasează artistul. De aici și o diversitate pozitivă, având ca efect eliminarea stereotipiei și încontestabila umanizare a subiectelor, în sensul

relevării emoționale a caracterelor și psihologilor, a nuanțelor ce compun personalitatea umană dincolo de valoarea restituirii portretistice.

UN BUN capitol este cel al compozițiilor ce reflectă realitatea trepidantă a țării, activitatea de construire a socialismului, cu participarea acelor eroi cotidiani care sint oamenii acestui pământ, iar lucrări ca aceea semnate de Ion Bițan, Corneliu Vasilescu, Liviu Suhar, Mihai Rusu, Vladimir Seiran, Eug. Popa, Virgil Almășanu, Sabin Bălașa, Emilia Niculescu, Rodica Lazăr, Maria Blendea, Constantin Blendea, Aug. Costinescu, Const. Apostol, Oct. Grigorescu, Andraszy Zoltan, Spiru Chintilă, Viorel Mărginean, Gh. Anghel, sau Ion Sălișteanu, cu implicarea unor peisaje ce se raportează, metaforic, la aceeași realitate stenică. Aici se cere să reținem un anumit suflu epic general, o tentație a monumentalității ce se citește în severitatea compunerilor și clara definire a formelor, chiar dacă fiecare caz concret aduce variante interpretative particulare, distincte. O bună pictură, pe planul metaforei sau al valorilor afective intrinseci, se regăsește în lucrările semnate de Dan Cristian, Geta Mermeze, Sever Frențiu, Ion Șinca, Marius Cilievici, Teodor Boțis, Vasile Celmare, Ion Pacea, Vasile Grigore, Const. Piliuță, Tanasis Fappas, Ion Petrovici, Georgeta Năpărus, Ion Gheorghiu, fiecare aducând o notă personală într-un ansamblu ce se transformă într-un act colectiv de asumare condiției de artist român contemporan. Adevăr valabil, cu amendamentul specificității și al problematicei proprii, și în cazul sculpturii, mai puțin acreditată de dimensiuni și mai mult de calitatea intrinsecă. Interesante compoziții cu vocația spațiului public poartă semnătura regretatului Boris Caragea, apoi pe aceea ale lui Ion Irimescu, Grigore Minea, Paul Vasilescu, Izsak Marton, Zoe Băicoianu, D-tru Pasima, Iulia Oniță, Gabriela Manole Adoc, Balogh Peter, Jana Gherlier și Gheorghe Iliescu-Călinești, în același timp restituiri și semne pentru timpul nostru. Și chiar dacă selecția în totalitate nu este foarte densă și nici deosebit de reprezentativă la nivelul posibilităților latente, cu inerente absențe, prezența coordonatelor pe care le descifram la început ni se pare explicită și determinantă pentru sensul general al expoziției.

Mărcind nu un prag ci o deschidere, conturând aspectele unui context ce se îmbogățește continuu, ca orice proces dialectic, acest eveniment artistic reprezintă simultan și începutul unei noi etape în punerea și rezolvarea problemelor specifice, aducând certitudinea valorii prin intermediul reperelor propuse, din perspectiva unei responsabile implicări a tuturor artiștilor în esența reală a creației, în perspectivele și misiunea ei umanistă.

Virgil Mocanu

Itinerar coregrafic bucureștean

OVIZITĂ făcută teatrelor bucureștene cu trupe de balet — Opera, Opereta, Satiric-Muzical — și o discuție cu directorii acestor instituții (și cu unii coregrafi) au relevat realizările acestei stagiuni, gândurile de viitor, unele carențe. S-a discutat, în primul rând, în legătură cu premierele de balet, dar și despre locul ocupat de dans în cadrul fiecăruia dintre teatre și mai ales despre spectacolele de balet de sine stătătoare, despre perspectivele tinerilor dansatori pe aceste scene, despre turnee și colaborări, despre raporturile cu Școala de coregrafie și cu micul ecran și, în sfârșit, despre fața nevăzută a muncii balerinilor: studiile și repetițiile.

Primul popas: la Teatrul de Operetă; prima convorbire: cu directorul artistic George Zaharescu și cu coregrafa Mihaela Atanasiu. S-a pus în evidență dubla participare a dansului la viața teatrului: coregrafia ca parte componentă a spectacolului de Operetă și spectacolul de balet independent. Serile de balet, care au lărgit orizontul tematic al teatrului, au fost întrerupte, din păcate, în această stagiune, în care baletul a avut de pregătit numai divertismentul din opereta. Un tip de modă veche de Andrei Tănăsescu, în coregrafia Andrei Constantinescu.

Începând cu afișul unui spectacol de balet — pe care l-am găsit, cu greu, surghiunit în extrema dreaptă a fațadei teatrului — și continuând cu unele aspecte evidențiate în discuții, se resimte un oarecare aer de stagnare. Trupa de balet este în scădere, ne-a spus coregrafa, simțindu-se în special lipsa băieților, ponderea avută în prezent de dansul clasic, în Școala de coregrafie, determinând pe toți absolvenții să se îndrepte către Operetă. Există însă și reversul medaliei: montarea mai multor seri de balet ar atrage absolvenții și către Operetă.

Din numărul total al dansatorilor, a spus apoi directorul teatrului, numai jumătate mai sînt în formă, gradul de uzu-

ră biologic, specific profesiunii, spunându-și cuvîntul și readucînd în prim plan discuțiile asupra pragului de pensionare al dansatorilor. Posibilele respecializări, în cadrul aceleiași profesiuni, după douăzeci de ani de activitate, ca pedagogi, maeștri de studii, maeștri corepetitori, coregrafi etc., în funcție de predispoziții și calități, ar putea fi una dintre soluțiile problemei, completîndu-se totodată și marile goluri existente, în aceste domenii ale baletului. Studiile însoțesc întreaga carieră a unui dansator, iar repetițiile nu sînt doar rememorate, ci și singura posibilitate de păstrare a purității stilului.

În ceea ce privește colaborările — deși precedentul există — trupa nu-și propune, în momentul actual, conlucrări cu alți dansatori sau coregrafi, iar cele cu televiziunea sînt minore, principalul impediment fiind termenele scurte „peste noapte”, pentru realizarea unui balet. Se preferă televizarea spectacolelor deja create, care au fost filmate, în bune condițiuni, pentru micul ecran.

Pentru stagiunea următoare, chiar dacă există unele greutăți — ni s-a spus în încheiere — coregrafa își propune reluarea spectacolelor de balet, vitale dezvoltării trupei.

La Teatrul satiric-muzical „Constantin Tănase”, discuțiile purtate cu directorul teatrului, Nicolae Dinescu, și cu maestrul de balet Nicolae Sever, constant colaborator, au pornit de la faptul cunoscut că valoarea spectacolelor depinde în bună măsură de valoarea trupei de balet. Or, o primă problemă a teatrului o constituie marea dificultate în recrutarea de dansatori. Întrucît Școala de coregrafie nu are ore pe profilul unui teatru de varietate — step, acrobație etc. — dansatorii veniți din școală trebuie repregătiți în teatru, dar numărul acestora fiind extrem de mic, trupa angajează tineri fără studii, doar cu unele aptitudini, pregătindu-i treptat în cadrul unui studio.

Actualul coregraf al trupei, Cornel Pa-

trichi, care s-a dedicat de la începutul carierei sale genului, semnează baletul din premiera acestei stagiuni. Colaborările cu alți coregrafi sînt frecvente; dintre aceștia, o reușită artistică fiind lucrarea Adinei Cezar, Rică, fante de Obor. În schimb, colaborările revistei cu televiziunea sînt rare, apărînd și o anomalie — semnalată de directorul teatrului: genul music-hall-ului a fost acaparat, la televiziune, de către dansatorii Operei, care au luat locul celor de la Estradă. Un bizar drum în zig-zag este urmat de mulți dansatori, care studiază cu precădere clasicul, nu vor să intre decît la Operă, ca apoi să se lanseze la T.V. numai în divertismente, refuzînd să se angajeze, însă, la revistă. Rezultatul pentru arta dansului nu este fericit: formele stilistice hibride, neviabile, abundă în ambele direcții. Alături de studio-ul de pregătire pe profil, instituirea unui concurs pentru librete de balet reprezintă o recentă preocupare a direcției teatrului de revistă în materie de dans.

În încheierea periplului bucureștean de balet, convorbirea purtată la Opera Română cu directorul artistic Cornel Stavru și cu șefa compartimentului de balet, Doina Andronache, a reliefat complexitatea problemelor baletului primei noastre scene. În această stagiune au fost incluse în repertoriu două premiere de balet, spectacolul pentru copii creat de Alexa Mezincescu — lucrările Crăiasa zăpezii de Liana Alexandru, și Petrică și lupul de Serghei Prokofiev — și cel programat pentru sfîrșitul stagiunii, De moazela Măriuța de Mihail Jora, în coregrafia lui Vasile Marcu, baletul fiind prezent și în opera Orfeu de Gheorghe Dumitrescu, în pregătire. O însușire nu este neapărat suma unor valori. Premierelor-eveniment, care sînt pună în valoare trupa, sînt rare. Ca volum de muncă, însă, trupa Operei este extrem de solicitată, în spectacole de balet, în divertismentele din opere, cit și în circa treizeci de spectacole anuale, în afara programului teatrului. Componenta trupei (pînă nu de mult, din 100 de dansatori 65 aveau peste 35 de ani) se cere continuu întinerită cu noi absolvenți. În această stagiune s-a desfășurat o adevă-

rată campanie de debuturi ale unor tineri și chiar foarte tineri dansatori, care au abordat toate rolurile mari ale repertoriului. O dificultate în desfășurarea activității baletului — ni s-a spus și aici — o constituie lipsa unor cadre specializate pentru predarea studiilor și ținerea repetițiilor, acestea fiind făcute benevol, de dansatori fără o pregătire pedagogică anume. Or, în acest an, a luat ființă o instituție de învățămînt, de primă importanță pentru dezvoltarea baletului românesc: un curs de studii superioare pentru coregrafi, dansul fiind, pînă acum, singura artă lipsită de învățămînt superior. Aceste cursuri ar trebui să se organizeze pe secții, pregătînd concomitent și pedagogi, maeștri de balet corepetitori etc., rezolvîndu-se, astfel, integral, cerințele existente astăzi în absolut toate trupele din țară.

În ceea ce privește repertoriul, se consideră că abordarea în continuare a marilor spectacole clasice constituie o necesitate pentru menținerea formei trupei. În același timp, însă, completarea repertoriului cu balet contemporan valoroase devine o necesitate, pe care Opera speră să o îndeplinească în viitoarele stagiuni. Raporturile cu micul ecran — s-a recunoscut în cursul discuției — sînt de o asemenea natură, încît nu sînt în relief valoarea trupei, dar s-a adăugat că televiziunea este în prea mică măsură interesată de balet (cu excepția divertismentului), emisiunile de calitate, cum este cea a lui Tudor Vornicu, ocupîndu-se numai de realizări străine și lipsind, în genere, recitalele de balet și ciclurile închinete unor dansatori și coregrafi.

Bucuroși să discute despre problemele arareori dezbătute ale dansului, toți interlocutorii au arătat că abordarea lor într-un cadru mai larg, al Secției de coregrafie a A.T.M., ar fi mai mult decît binevenită. Apariția primei trupei independente de balet, trupa „Fantasio” din Constanța, a primei reviste de dans din țară, cea a Operei din Iași, a primului Festival de balet (Focșani) și a primei forme de învățămînt superior de balet sînt realizări de majoră importanță pentru viața dansului de la noi.

Liana Tugearu

Între limba lui Montaigne și a noastră...

...SÎNT nebanuit de numeroase concordanțe. Oricit de modern a fost autorul *Essais*-urilor, lexicul său rămâne împănănat cu forme vechi, de izbitoare asemănări cu limba noastră de astăzi. Pe exemplarul meu adnotat, în ediția lui Albert Thibaudet și în colecția *Pleiade*, am însemnat un mare număr de cuvinte (substantive, verbe, adjective, sintagme), care atestă încă o dată, dacă se mai simțea nevoia, latinitatea comună. Înainte însă de a trece la exemplificarea cu forță probantă, aș mai observa că limba lui Montaigne, mult lăudată, nu e ușor accesibilă decît celor ce, stăpînind bine limba franceză, s-au și familiarizat cu fraza sa, uneori dezlinată, alteori aparent obscură, ce e drept, iluminată de neașteptate metafore și „trouvailles-uri” stilistice.

Să încercăm, de pildă, a descifra această frază, din Cartea a III-a, Capitolul al XIII-lea, *Despre experiență*, frază în care autorul își definește cu umor (autoironic) opera și moralitățile ei :

„En fin, toute cette fricassée que je rebouille icy n'est qu'un registre des essais de ma vie, qui est, pour l'interne santé, exemplaire assez à prendre l'instruction à contre-poil.”

Editorii succesivi au ținut să clarifice astfel textul : „essais, experiențe” și „à contre-poil, ca exemplu de ce nu trebuie să fie” (Thibaudet), și : „experiențe” și „care poate servi de pildă pentru sănătatea sufletului, cu condiția de a privi zăgrăveala mea ca un model ce trebuie să fie urmat în răspăr” (Villey). În mai multe cuvinte, cel de al doilea exeget este totodată mai explicit.

În locul neologismului *experiențe*, propunem echivalentul românesc *încercări*, cu același înțeles, dacă ne gîndim la epitetul *încercat* pentru un om care a trecut prin multe și a profitat de învățăturile vieții¹⁾. Substantivul *essais*, cum am văzut, e talmăcit de ambii montaغيști francezi : experiențe (de viață, nu de laborator, se-nțelege).

Iată și traducerea noastră a frazei respective :

„În sfîrșit, această proastă zăgrăveală pe care o măzgălesc aci nu e decît un registru al încercărilor de viață prin care am trecut, registru care pentru sănătatea sufletască este destul de exemplară, celor ce ar trage învățătura în răspăr.”

Desigur, este o butadă. Montaigne era învins că opera lui, în care se zugrăvise din cap pînă-n picioare, anatomic, fiziologic și mai ales psihologic, cu conștiința că „fiecare om înfățișează omenirea generală”²⁾ nu putea fi moralmente decît bună, ea însumind, pe de altă parte, prin nenumăratele citate din gînditorii și poeții antichității, un manual de înțelepciune și o antologie literară.

SĂ TRECEM însă, după acest preambul, la lexicul lui Montaigne, cu neașteptatele lui concordanțe franco-române.

SUBSTANTIVE :

— *Ost* = oaste (lat. *hostis*) : Cesar porunci „întregei sale oaste (à tout son ost) să treacă riul înot (II, XXXIV, 716) “).

— *Fillage* = fetie (virginitate) : Quartilla „nu-și mai amintea de fetia ei (de son fillage) (III, XIII, 1057).“

— *Pas* = pas, trecătoare : „înfîngerea regelui Leonida și a alor săi, la pasul (au pas) Termopile (I, XXXI, 219).“

— *Sagettes* = săgeți : „săgeți atît de lungi (I, XLVIII, 286).“

— *Temples* = temple : „a arde vinele

1) N. Davidescu propunea echivalentul verbal : găselnițe !

2) După *Micul dicționar enciclopedic*, ed. II, 1978 : „adj. Priceput, experimentat, versat”.

3) Formulare tipic clasicistă.

4) Cartea a II-a, capitolul XXXIV, pag. 716, ediția Thibaudet (îndicație de ordin general).

capului și ale timpelor (I, XXXVII, 744).“

— *Test* = teastă, cap : „teasta era neasemuit mai tare la egipteni decît la persani (I, XXXVI, 231).“

— *Fortune* (de mer) = furtună pe mare : regele Emanuel al Portugaliei, „într-o mare primejdie de furtună pe mare (I, XXXIX, 241).“ În același paragraf : *fortune* cu sensul modern, soartă !

— *Chair* = carne (comestibilă) : „peștele (are) gustul mult mai ales decît carnea (de vită, sau de pasăre), cel puțin pentru mine (I, XLIX, 293).“

— *Le prime* = primul (om) : „a fi primul în lume (II, XXXVI, 733).“ Grecul antic, după Montaigne.

— *Lieu* = loc (în carte) : „iată ce spune în acel loc (ce lieu-lă, II, XXXIV, 715).“

În limba franceză curentă, se spune armăe pentru ost, virginitate pentru fillage, défilé pentru pas, flèche pentru sagette, tempe pentru temple, tête pentru test, tempête pentru fortune de mer, viande (comestibilă) pentru chair, le premier pentru le prime, l'endroit pentru le lieu.

O altă serie de substantive din vechea limbă franceză sînt verbale, sau, după gramatica franceză, deverbale :

— *le boyre* = berea în limba noastră veche, băutura : „berea, la căldură, era nepriincioasă (II, XXXVII, 757).“

— *le vivre* = trăirea (viața) : „trăirea înseamnă a servi (II, III, 336).“

— *l'avalor* = înghițirea

și

— *le goustier* = gustarea : „plăcerea lor este înghițirea, mai mult decît gustarea (II, II, 329).“

— *le taire* = tăcerea : „iată o tăcere grăitoare și cu mult înțeles (II, XII, 434).“

— *le dire* = zicerea

și

— *le faire* = facerea (fapta) : „zicerea e alta decît facerea”.

— *le parler* = vorbirea.

În limba franceză de azi : la boisson, la vie, faire descendre par le gosier, discerner les saveurs par le goût, silence, la parole, l'action, le langage.

VERBE :

O serie mare scoate la iveală, în lipsa pronumelui nehotărît *on* (se), forma *il se*, în contexte ca :

— *Il se void* en plusieurs lieux (se vede în mai multe locuri, I, XXXI, 282).

— *Il se trouve* plusieurs chevaux dressés (se găsesc mai mulți cai dresați, I, XLVII, 282).

— *Il se souffre* moins de disparité (se suferă mai puțin de nepotrivire, III, III, 795).

— *Il se lit* dans la Bible (se citește în Biblie, II, III, 341).

— *Il se dit* qu'il faict bon avoir bon nom (se spune că e bine să ai bun renume, I, XLVI, 272).

În mod excepțional, cu trei paragrafe mai sus, forma modernă :

— *l'on dict* que le nom (se spune că numele).

— *Esclaver* = a robi (la vertu... en son excès... esclave notre naturelle franchise = virtutea în excesul ei robește libertatea noastră firească, I, XXX, 206).

— *Presupposer* = a presupune (si je presuppose = dacă presupun, II, XI, 405).

— *Nommer* = a număra (à nombrer celles qui ont été produites, de numărat cele ce au fost produse, I, LVII, 318).

— *Se travailler* = a se munci, în sensul de a se chinui (chacun s'y travaillant, fiecare muncindu-se, II, XII, 495).

Verbe active, trecute la dizeata reflexivă :

— *Se jouer* = a se juca (le plus victorieux Empereur... se jouant, cel mai victorios împărat, jucîndu-se, II, XII, 455).

— *Se couvrir* = a cloci (où se couvrait... la propension à ce défaut, unde clocea... înclinarea către acest defect, II, XXXVII, 741).

Trapez

LXXIV

263. O cărămidă dacă puneți, în zidul unei case ce se zidește veac de veac, viața voastră și a strămoșilor voștri își va primi îndreptățirea.

264. Nu a făcut nici un rău nimănui, dar prea n-a pierdut nici o ocazie de a-și face bine lui însuși.

265. Cînd o frunte de tuci se ciocnește cu una de fildeș, calculul probabilităților devine de prisos.

Geo Bogza

Se feindre = a se preface (Je souffre peine à me feindre, cu greu mă prefac, III, V, 819).

Se prendre garde = a lua seama (je me suis pris garde comme ils s'arrestent, am lua seama cum ei se opresc, II, XII, 444).

S'envieillie = a îmbătrîni (je me suis envieilli de sept ou huit ans depuis, am îmbătrînit de-atunci cu șapte sau opt ani, II, XXVII, 735).

ALTE VERBE :

Faire = a face (Nul remède, fis-je, nici un leac, făcui — cu înțelesul spusei, III, I, 775).

Passer = a trece (César... ne passa... son armée, Cezar... nu trecu armata sa, II, XXXIV, 717).

În franceza modernă : *dire, passer*.

ADJECTIVE

Ars,-e = ars,-ă (Vislice, grande et riche cité, arse, Vislice, cetate mare și bogată, arsă, III, I, 773).

Parlier,-ère = grăitor (Voilà pas un taire parler... ?, iată, nu-i o tăcere grăitoare ?, II, XII, 434).

Crud,-e = crud,-ă (et y mange l'on le poisson crud, și se mîncă acolo peștele crud, I, XXIII, 126).

Supernaturel,-le = suprafiresc,-ească (une estainte divine et supernaturelle, o imbrățișare divină și supranaturală, II, XII, 426).

Chut,-e = căzut,-ă (duquelle coup estant chute, cîzînd ea în urma acelei loviturii, II, XXXV, 725).

Esrenné,-e = deselat,-ă (une éloquence cassée et esrennée, o elocință sfărîmată și deselată, — în latină „fractam et elumbem”, II, X, 397).

Plaisant,-e = plăcut,-ă (il est... plus plaisant de suivre que de guider, e mai plăcut să urmezi decît să călăuzești, I, XLII, 262).

În franceza modernă : *brûlée, cru, sur-naturel, chue, éreintée, agréable*.

SINTAGME, EXPRESII :

Tenir de court = a ține de scurt (Cé-

sar... les tenait plus de court estant pres des ennemis, Cezar îi ținea mai de scurt fiind aproape de dușmani, II, XXXIV, 719).

Etre battu = a fi bătut (Augustus Cesar, ayant esté battu par la tempête, Augustus Cesar, fiind bătut de furtună, I, IV, 42).

Etre plus à main = a fi mai la îndemînă (ces tesmoins nous sont plus à main, acești martori ne sînt mai la îndemînă, I, XIV, 73).

Clouer les pieds = a pironi picioarele (la peur... tantost elle nous cloue les pieds, frica... uneori ne pironeste picioarele, I, XVII, 89).

La mort en bouche = moartea în gură (avoir continuellement la mort en bouche, a avea mereu moartea în gură, I, XX, 102).

En place = în piață (pour sortir en place, pentru a ieși în piață, în public, II, VI, 361).

Bonne voglie = bună voie (Allez-vous en doucement et de bonne voglie, plecați pe nesimțite și de bună voie, II, VIII, 381).

Tourner le feuillet = a întoarce foaia (Je tourne à l'instant le feuillet, pe loc întorc foaia, I, XXXVIII, 238).

Au vent = în vînt, în zadar (Car de negocier au vent, căci să negociezi în vînt, I, XL, 253).

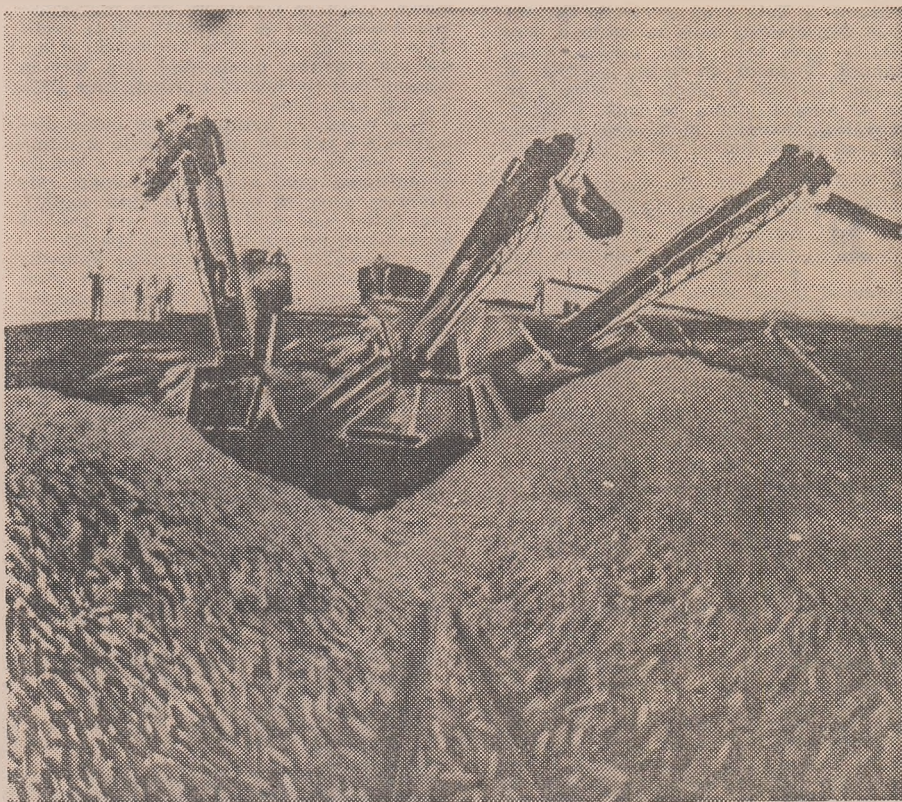
Etre en pieds = a fi în picioare (tant que l'ennemy est en pieds, cît timp dușmanul e în picioare, I, XLVII, 277).

Dacă am greșit pe undeva, ierte-mi-se, însușindu-mi în apărare cuvintele divinului prim eseist :

„Iată-mă ajuns Gramatic, eu carele n-am învățat niciodată vreo limbă decît prin rutină, și care nu știu încă ce-s adjectivul, conjunctivul și ablativul (I, XLVIII, primele rînduri).“

Bucuria filologului român nu este proastă, vorba aceea, descoperind la mereu actualul Montaigne, aceste forme vechi de limbă, în surprinzătoare concordanță cu limba noastră de astăzi.

Șerban Cioculescu

AURUL TOAMNEI CONTEMPORANE — pictură de Vladimir Șetran (Din expoziția de pictură, sculptură și grafică 18 ani de glorioase înfăptuiri revoluționare, deschisă în Sala Dalles)

CARNET

Din Jurnalul meu

Dialog între un om de afaceri și un muncitor :

- Ce faci ?
- Muncesc, ca să ciștig.
- Eu dacă muncesc, nu mai am timp să ciștig.

Eugen Jebeleanu

O carte dedicată ANNEI MAGNANI

■ PRINCIPALUL merit al monografiei închinată de Patrizia Carrano actriței Anna Magnani constă în iscusința cu care autoarea a topit imensul material documentar (cronici, studii, aprecieri, mărturii) în fluxul unui adevărat roman, urmărind în toată tensiunea creatoare trei decenii de activitate artistică, pe scena și ecranul italian postbelic.

Ziarista Patrizia Carrano, redactor de peste cincisprezece ani la revista „Noi donne”, nu este la prima încercare de acest gen, volumele sale de eseistică cinematografică, dintre care *Malafemina* a fost distins cu premiul Reghium Julii, în 1977, bucurându-se de aprecieri unanime.

Scrisă cu nervul și dinamismul propriu stilului autoarei dar și figurii pe care o însuflețește, cartea — apărută de curând în editura italiană Rizzoli — ne restituie imaginea Annei Magnani în toată complexitatea manifestărilor sale: cind debordind de vitalitate și umor, cind întunecată și irascibilă, cind sarcastică până la cinism, cind plină de solicititudine față de cei din jur. Departe de a-și aureola personajul, Patrizia Carrano o zugrăvește pe marea actriță „ca pe o ființă cu un temperament vulcanic”, descoperind însă sub „magma de lavă și foc” o umanitate plină de gingășie, o vibrantă dorință de dăruire, o deosebită intransigență morală, subliniind ideea că toate aceste calități puse în slujba artei au ajutat-o să atingă culmile creațiilor sale cinematografice.

Interesul cărții este sporit și de faptul că viața acestei inegalabile actrițe este profilată pe fundalul unei întregi epoci a teatrului și cinematografiei italiene. Existența ei nu este izolată de o pleiadă de personalități alături de care a lucrat și s-a format, cum ar fi actorul Paolo Stoppa, de care o leagă primii pași în meserie, la „Școala de actorie Eleonora Duse”, sau celebrul actor Totò, alături de care a cunoscut primele mari succese într-o serie de spectacole de revistă. Acest cuplu și-a câștigat alături o imensă popularitate în timpul celui de-al doilea război mondial, cind printre glume, piruete și cintece strecurau adevăruri usturătoare la adresa nazistilor, exprimind adversitatea față de fascism, a milioane-

lor de spectatori. Faptul artistic plin de curaj se transforma într-un act de atitudine cetățenească.

Patrizia Carrano surprinde cu finețe coeziunea de o delicată complexitate ce se stabilea între actriță și regizorii care, stimulând-o pentru înaltul ei profesionalism, au contribuit la desăvîșirea talentului său polivalent. Considerind-o drept o a doua Eleonora Duse, de pildă, Bragaglia a reușit s-o atragă, în 1954, spre un teatru de profunzime și ținută artistică, în momentul cind „Nannarella” (asa cum o alinta publicul) ajunsese regina absolută a revistei. Iar mai tirziu, De Sica, Rossellini, Visconti, Fellini sau Pier Paolo Pasolini au reușit ca, în pofida succesorilor strălucite pe care le înregistra pe scenă, să o determine să abandoneze teatrul, în favoarea cinematografiei, la a cărei renaștere Anna Magnani și-a adus o contribuție substanțială.

Cu subtilă înțelegere a procesului de creație Patrizia Carrano surprinde momentele decisive din cariera actriței cind, sub bagheta acestor regizori iluștri, atinge pe scenă sau pe platoul de filmare acea sublimă incandescență creatoare care au făcut nemuritoare creațiile sale memorabile din *Roma oraș deschis* (1945) și *Amorul* (1948 — Rossellini), *Bellissima* (1951 — Luchino Visconti), *Mama Roma* (1962 — Pier Paolo Pasolini), *Roma* (1972 — F. Fellini).

Interesant este urmărită cristalizarea treptată a personajului care va anima o bună parte din aceste pelicule: o eroină puternică, generoasă și sinceră, trasături atit de tipice oamenilor simpli din Roma, pe care Anna Magnani i-a personificat cu tot pitorescul, dar și cu întreaga lor încărcătură de neliniști tulburi, de scepticism specific unui popor care a suferit apăsătoare dominații papale.

Sesizând cele mai intime resorturi umane ale personajului creat cu disponibilitățile sufletești ale actriței, cartea conturează imaginea tulburătoare și fascinantă a acestei „mari actrițe, una din cele mai mari actrițe ale timpului nostru”, așa cum a numit-o, pe drept cuvint, Franco Zeffirelli.

Prezentăm, în traducere, cîteva fragmente din cartea Patriziei Carrano.

A.I.

ei — declara el — al fricii de care am suferit cu toții, dar mai cu seamă eu, care n-am fost scutit de spaime în acest război. Și eu a trebuit să mă ascund, și eu am fugit, și eu am avut prieteni care au fost arestați sau uciși. Am suferit efectiv de frică, m-am ales cu 34 kg. mai puțin, poate din cauza foamei, poate din cauza acelei terori pe care țin s-o descriu”.

Rossellini se ridică. „E totul gata! Motor!” Anna își reîncepu goana dezlanțuită, însoțită de insistențelul tăcînit al tocurilor pe caldarîm. Apoi se auzi o voce neajutorată, mică și lipsită de apărare pe care nemții o reduseră imediat la tăcere.

Se rânise mai rău decît prima dată și se ridică cu fața crispată de suferință. Pentru ziua aceea terminase de filmat. Jone Tuzzi părăsi pentru un moment funcția de secretară de platou și veni s-o îmbrățișeze. Jone era singura care știa adevărul despre Luca, fiul Annei. Ea nu spusese nimic celorlalți. Nimeni nu observase că lipsise în prima zi de filmare pentru simplul fapt că nu se filmase; lipsea pelicula. Și astfel, douăzeci și patru de ore după ce primise vestea că fiul ei nu va mai putea umbla poate tot restul vieții din cauza poliomieliției de care fusese afectat, Anna Magnani se prezentase pe platoul de filmare.

ANNA îl întâlnește pe Fellini într-un restaurant și-l atacase așa cum obișnuia, în mod brusc, dar afectuos. „În loc să stai aici, să infuleci ca să te ingrași și să-ți pierzi aerul acela romantic de boem infometat, mai bine ai scrie o istorioară pentru nebunul acela de prieten al tău, Rossellini!” „Se-nțelege — va povesti mai tirziu Fellini — istorioara trebuia să fie lacrimogenă, și totodată amuzantă, un pic neorealistic, totuși agreabilă, să fie bine concepută ca filmele americane de dinainte de război, să contină neîndoios un precis act de acuzare împotriva societății, dar să lase loc și unui dram de speranță, în sfîrșit, să cuprindă, cu orice preț, o frumoasă canțonetă romantică.”

După cîteva zile, Fellini se gîndi la o poveste care împlină imediat adeziunea Annei: cea a unei smintite care, închipuindu-și că îl recunoaște pe Sfîntul Iosif în persoana unui vagabond blond și bărbos, se lasă sedusă și după ce va naște un

copil, singură ca un ciine, e convinsă că a adus pe lume o făptură divină. Se hotărî imediat ca Fellini și Rossellini să părăsească Roma și să se ducă la Amalfi, unde să definitiveze scenariul filmului *Amore*, inspirați de mare, de lumina aceea stranie, de stînci și capre, de verdele intens al colinelor ce se cufundă în albastrul cerului, de atmosfera acelor locuri de vis în care peisajul își schimbă necontenit culorile.

„Se hotărî ca Fellini să interpreteze rolul vagabondului; oarecum conștient, dar mai curînd în necunoștință de cauză, Fellini căzu în cursă și acceptă să se ducă la Napoli să-și vopsească părul, într-un cuvint să devină blond. Filmările păreau fără sfîrșit. Nu era obișnuit să joace și nu se știa cum se făcea că nime-re mereu cu soarele în ochi, pe care trebuia însă să-l ignore cu o dezinvoltură aproape imposibil de mimat, mîngîind cu nepăsare o capră, care în schimb se străduia din răspuțeri să-l împingă pe marginea prăpastiei, în abis...”

ANNA era simpatizată de poeți. Ungaretti, într-o emisiune la televiziune îi adresase călduroase omagii: „Te-am auzit strigînd «Francesco» în urma unui camion nemțesc și de atunci nu te-am mai putut uita”. Iar Rossellini, în cursul decernării premiului Tor Morgana la Roma îi dedicase o poezie, pe care o citise ridicîndu-se în picioare.

„Pier Paolo Pasolini o fascina. O șoca integritatea sa, sublima capacitate de înțelegere și duritatea sentimentelor sale. Venea deseori să cîneze la ea, timid și în același timp autoritar, aducînd cite un comesean neprevăzut. De obicei, în spatele lui se strecura tăcută, micuță, cu ochi de lupoaică, umezi și atenți, Elsa Morante. Scriitoarea, care era mereu înfrigurată, fuma lent, infolită într-o haină galbuie, fără să scoată nici un cuvint.”

„Deseori Anna cîna însă cu Pasolini în oras. Le plăcea la amîndoi să rătăcească pe străzi în timpul nopților de insomnii, să pornească în cite o escapadă improvizată.”

Ca întotdeauna Anna alegea restaurantul chiar și atunci cînd compania era numeroasă. Într-o seară, în care se alăturase grupului lui Moravia, îi propuse un celebru restaurant, decorat în stilul Romei rustice și papaline, cu șei, hamuri și tăvi de aramă atîrnate pe pereți, cu mese și taburete din stejar masiv. „Acolo, mitul său își găsisese, în sfîrșit, adevăratul cadru” va comenta mai tirziu Moravia...

NU știu cum să-ți explic — Fellini vorbea cu tonul acela cu care reușea să-i incinte și să-i vrăjească pe toți — un film despre Roma nu poate face abstracție de tine. Tu ești Roma... Ai ceva matern, amar, mitologic, devastat... întocmai ca orașul acesta.

„Au discutat multe despre intervenția ei în film și așa au ajuns la scena care s-a văzut apoi pe ecrane...”

„Anna se plimba pe străzile unui oraș pustiu, părăsit, tăcut, luminat doar de lămpioane din secolul trecut, într-o atmosferă ireală. În cele din urmă actrița se-ndrepta spre un portal. Trebuia să fie spiritul nocturn al orașului, regina Romei care se retrăgea în palatul său, de unde apoi va domina piața, catedrala și monumentele. Și portalul se închidea în urma profilului ei de medalie, ca și cum ar fi căutat să-i apere solitudinea.”

„Era foarte emoționată, într-un fel care m-a impresionat și m-a tulburat și

DIN FUNDAL se auzi o voce. Totò sosise. Intră în scenă gata costumată cu o pălărieuță trăznită pusă hoștește pe o ureche, cu o haină de culoare deschisă ce atîrna pe el și niște pantaloni cadralți, care-i stăteau ca două burlane. Se încăpățînase, ca întotdeauna, de altfel, să-și conceapă singur costumul. Cu cîteva luni înainte văzuse în piața Barberini un tinăr zdrențaros, care fără îndolală hoinărea în căutarea Marii Aventuri. Îl urmărise pînă în via Veneto, privindu-l cum se îndrepta, cu un aer semet, spre Rosati sau Zeppa, cele mai renumite cafenele din împrejurimi și se hotărî să-i copieze costumul și expresia sireată, animată de aspirații naive. S-a născut astfel unul dintre cele mai celebre numere ale revistei, care s-a jucat cu casa închisă, toată stagiunea.

Magnani și Totò erau perfecți. Ea, actrița și dansatoarea care te subjugă prin măiestria artei sale, Totò, aerian, hilar, dezlanțuit. Formau un cuplu perfect, și de aceea lui Totò îi plăcea să lucreze cu Anna. O numea „dama de capă și spadă, o adevărată doamnă, generoasă și curajoasă”, ea răsplătindu-l cu o egală afecțiune.

FRANCESCO, Francesco! O rafală seacă de mitralieră, cîteva pocnituri sinistre, improscate la împlinire printre oamenii incremențiți, lipiți de zidurile clădirilor; sărmane ciorchine de trupuri omenești copleșite de amărăciune. Și Anna se prăbuși, scrijelindu-și palmele și coatele într-o cădere vijelioasă, rîndu-și pînă la sînge genunchii, destrămindu-și ciorapii negri, de sub care apărură impudic fișii albe de carne. Părăsită, acolo în mijlocul străzii, Anna zăcea într-o poziție stingace ca a unei marionete căreia, pe neașteptate, i s-au tăiat firele. O zdreanță lipsită de viață, zadarnic zgîlțită de copilul ce se aruncase plîngînd asupra ei, căutînd parcă s-o smulgă morții.

„Stop. Prima secvență e bună”. Figuranții îmbrăcați în uniforme nemțesti coboară din camion, operatorul ia de la asistent o bobină de schimb, cabiniera căută febril altă pereche de ciorapi pentru protagonistă. Anna Magnani trebuia să filmeze de două ori scena: o dată din unghiul de vedere a lui Francesco, soțul aruncat cu forța în camionul ce se-ndepărta, și încă o dată din perspectiva oamenilor din jur și a copilului. Sărmanul băiat se speria de adevărat și acum se retrăsese într-un colț, plevînd înfricoșat. Rossellini se îndreptă spre Anna pentru a o ajuta să se ridice. Genunchii actriței erau zdreliti, iar pietrișul îi rănise palmele. „Crezi că mai poți relua scena?” întrebă Rossellini. „Desigur, fii fără grijă”

Cu Ettore Garofalo in *Mama Roma* de Pier Paolo Pasolini

In Bellissima de Luchino Visconti

pe mine deoarece îmi dădeam seama că toată siguranța acestei acțiune, acestui personaj celebru, cunoscut în întreaga lume, nu o scutea de o certă, copilărească nesiguranță, de reticențe și pudori juvenile" își amintește Fellini. Magnani era "ima figură din filmul Roma ce se termina cu sinistra și îndrăcită cursă a motocicletistilor ce păraseau orașul acela întunecat, bizar, inexpugnabil, greu-de-definit, provocator și lincid.

Cu citva timp în urmă Tennessee Williams scrisese o piesă pentru Broadway, intitulată *The Rose Tattoo* (Trandafirul tatuat) și-i expediase textul. Ideea că un mare dramaturg american se gândise la ea, o mângăiea. Când producătorul Hal Wallis i-a propus lui Tennessee să transpună piesa pentru ecran, acesta a pus o singură condiție: rolul protagonistei să fie oferit Annei Magnani. Așa se face că amândoi au plecat spre Europa pentru a oferi actriței italiene contractul...

...S-au plăcut din primul moment. „Tennessee — spunea Anna — e un copil mare, de o puritate și o bunătate supraomenească” Contractul a fost semnat și Anna a plecat: marea aventură americană începuse.

...Hollywood-ul — o avertiză Orson Welles — e un cimitir unde morții respiră. Pentru Anna, Hollywood-ul era înainte de toate o corvoadă, o sursă de tensiune și de teamă. Acolo, Anna a trebuit să-și uite capriciile și crizele de depresie, supunându-se unei discipline de fier. Era conștientă că filmul acela era construit în jurul personajului pe care-l interpreta, Serafima, o văduvă italo-americană care dorește să rămână credincioasă amintirii soțului, dar nu reușește să reziste blândeții și impetuozității lui Alvado, un alt emigrant italian, cu un trandafir tatuat pe piept.

Magnani vorbea o engleză sui generis, cu accente foarte puternice dar care se potriveau cu rolul pe care trebuia să-l interpreteze. Burt Lancaster, partenerul ei, era nevoit în schimb să depună eforturi pentru a simula un accent italian pe care era departe de a-l cunoaște. În afară de aceasta, diferența de statură dintre ei obliga regia să folosească tot timpul practicabile pe care Anna se cătăra pentru a fi la „înălțimea” partenerului ei.

Telefonul sună. Anna întinse mîna și ridică fără șovăire receptorul, în ciuda obscurității ce domnea în cameră: „Da, eu sint. Ești sigur? Nu, nu, scuză-mă, mai întâi doresc să mă conving”. Aprinse lumina și se uită la ceas: șase. Apucase să doarmă doar o oră și jumătate. Formă numărul lui Vieri Niccoli, șeful serviciului de relații externe al studioului Paramount, din Italia. „Alo, Niccoli? M-a sunat Associated Press. Susțin că mi l-au acordat mie, dar nu-mi vine să cred. Te rog, verifică...” „Anna, e adevărat, ai câștigat OSCAR-ul.” „Niccoli, vino te rog, până la mine” spuse Anna încheind convorbirea. O clipă după aceea telefonul începu să sune și nu încetă toată ziua, până noaptea târziu. În curînd salonul fu invadat de fotografi și reporteri. După un timp sosi și Niccoli. Șampania începu să se reverse în cupe dis-de-dimineață, provocînd o veselie oarecum deplasată... Annei îi venea să plîngă întocmai ca uneia dintre eroinele sale din popor...

...Sărăcuțul, ce urît era Oscar-ul. Așa lung și costeliv, și nici măcar nu era din aur. Dar numele său era magic, reprezentă pentru ea semnul unei consacrarîi definitive atinse prin propriile ei forțe. Avusese mare succes cu *Roma oraș des-phis*, dar filmul era, înainte de toate, al lui Rossellini. Avusese succes cu *Amore*, iar și acela era tot meritul lui Rossellini. De data aceasta succesul era al ei, numai al ei... Pentru prima oară, în istoria celor 30 de ani de cînd se atribula OSCAR-ul, dobîndise un premiu, rezervat în mod obișnuit actorilor americani. Era ca și cum ar fi ajuns prima pe virsul unui munte împunător și ar fi des-ășurat, de pe înălțimile lui, steagul patriei sale.

Prezentare și traducere
Angela Ioan

George USCĂTESCU

AUTOBIOGRAFIE

(poeme)

I

Locul e gol, nu mai sint primăveri
Mărțișorul de singe și cutremur
A ucis primăverile toate
Totul a murit odată cu făptura sfîntă
Toate ceasurile s-au aprit
Singele și apa au incremenit ca ochii
Ei sfinți calzi miresmele eternei tinereți
Moartea a cuprins autobiografia întreagă
Anunțată cu un fior de glas: „Fii atent, fii atent!”
Așa îți inchei călător halucinant autobiografia
„Fii atent, fii atent!”. De unde din care ungher
Nedelușit al ființei dulci a isvorit
Incitația ultimă ca o rugă ca o alinare
Ca un vers primordial ca un avertisment?
Încearcă așa ins nedemn fragment de crepuscul
Să-ți înjghebi dincolo de tine însuși
Autobiografia automuribundia autonălucirea
Oh! ce dulce era ora înaltă
Cînd celebram ca un vînt de melancolie anticipatoare
La Aniversara. Alt martie. Alt mărțișor. Altă zodie.
Altă nobilă înălțuire a timpului
Întrupat în ea, înfăptuit în ea, Timpul ei
Timpul tău Timpul comun care zace acum
Sub o lespede întrupată și ea
Din marmora absurdului și a unui gol imens
Al nefirii al neîntoarcerii al fărâmarginii.

II

Înțelepciunea lirică a mamei
Îscusînta nițel fantezistă nu îndepărtată de livrăsc
A tatălui meu
Le evoc acum în ora perpetuată
A trecerii ei Tovarășa lubita îngîndurată
Mănunchi adunat în inima mea pentru eternitate
Vocea ei cîntă suverană „Mortales”
În puritatea melodiei fără seamăn
Limpezimea originară ca o apă ce-mi învăluie
Fără seamă dorul sfîrșitului
Glasul ce mă cheamă din timpul fără întoarcere
Ecou viu a unei clarități de miazăzi fără întoarcere.

III

Orice supraviețuitor
E un asasin
Contradicția crima
E în supraviețuie
Și dorul de moarte
Se instalează definitiv
În tine, în conștiință,
În fiecare fibră
Arc întins în tensiunea
Autosuprimării
Lavă care n-a înregistrat
Niciodată
Explozia ființei
Și nu s-a întins
Pe coama îndurerată și arsă
A niciunui Vezuviu
Nici al Etnel
Aprig învăluitoare cîndva
A disperării calde
A nebuniei sfînte
A veșnic tinărului poet
Empedocle
Filosof și Poet
Al Greciei Mari
Singura supraviețuitoare
Dincolo de bruma
Supravieții înseși.

IV

Oricît s-ar încumeta memoria
Nu-și va aduce aminte
De personajul biblie
Supărat pe Jahve

Acesta rămîne rolul acum
Și de acum pînă în pragul ultim
Apocalips Apocalips
Vînt miasmă și gol de Apocalips
Aripa duioșiei fără seamăn
S-a frînt și niciun strigăt
Împotriva nedreptății
În Armaghedon în Armaghedon
Nu va putea da seamă
De o asemenea înfringere
În Armaghedon în Armaghedon
Cumpăna dorului de moarte
Nu mai e cumpănă
Însuși dorul de moarte
S-a frînt pentru totdeauna
S-au risipit fluturii melancoliei.

V

Acum abia am descoperit
Pe o foale îngălbenită
În august la zece ani
Celebream virtuțile
Ceasornicului deșteptător
Mașină Îscusită
De măsură a unui timp
La început mister parabolă
Autobiografia Automuribundia.
Începea așa sub mișcarea acelor
Care trasau după normă
Geometria timpului personal
Sub privirea iscoditoare și sceptică
A copilului pitpalac
Tic tac tic tac tic tac
Cine mai dă măsură
Monotonă și vană
A întîlnirii cu lumea
A ruperii de lume
A înfringerii inexorabile
Palmă cosmică trasă
Brutal totdeauna neașteptată
Pe obrazul suav
Înourat la ora despărțirii
Definitive?

VI

Ți-am prins imaginea în aer mult înainte
de a te cunoaște
Era un profil marcat cu semnul destinului
Un portret de lumină intens întipărit în
memoria anticipată
Glorie? Arhetip? Dezvăluire solară?
Dragoste Lumină și Cîntec și Miresme
Și acum mă întreb la marginea marii treceri
Cine-ai fost? Cum ai fost? Unde unde unde?
Duiosă întrupare a luminei nestînsă, a Dorului.

VII

Anul acesta tatăl meu ar împlini o sută de ani
Odată cu anii lui Kafka și ai lui Ortega
Niciodată nu mi-aș fi închipuit că Ortega și Kafka
Ar fi avut vîrsta lui nici știința lui de carte
Nici omenia și înțelegerea lui Nici măcar
N-aș fi putut să-mi strecor în închipuire
Că tatăl meu se năștea într-o casă înaltă pe deal
În colinele oltenesti cînd undeva în Apus
Murea Karl Marx al cănui portret pluvial bărbos
Îl așezase el în tinerețe și rămăsese
Acolo în odaia din mijloc unde stăruie poate.
Ori că în acel an 1883 murea Wagner
În vraja Parsifalului pe lagună, și-a căutărilor sublimite,
Între ei toți eu îmi comemorez întîi tatăl
Cărturar poet și dregător de idei
Un veac simbolic al Omeniei ce stăruie în mine
Așa a fost veacul tatălui meu neistovit în memorie.

Napoleon in interpretarea lui Mihail Ulianov

● Unul din cei mai valoroși artiști de teatru și film din U.R.S.S., Mihail Ulianov, apare într-o ipostază inedită în cariera sa de actor de tragedii și drame social-psihologice, interpretând rolul lui Napoleon în titlul din piesa cu același titlu de Ferdinand Brukner, pusă în scenă de A. Efrog la teatrul de pe Malaia Bronnaya. Mihail Ulianov mărturisea că l-au atras gravitatea și totodată ca-

racterul istoric al comediei lui Brukner. El pune pe primul plan tema trădării: mai întâi a idealurilor revoluției, precum și a ființei celei mai apropiate, credincioasa Josephine. În cronicile spectacolului, critica relevă extraordinara reușită a interpretului, secondat cu măiestrie, în rolul Josephinei, de Olga Iakovleva (în imagine, o scenă din spectacol).

René Wellek — 80 de ani

● La 22 august a.c. teoreticianul și istoricul literar american, René Wellek (n. 1903), doctor în filosofie al Universității din Praga, profesor de literatură la Universitatea din Iowa, Princeton, Yale, a împlinit 80 de ani. Wellek a publicat împreună cu Austin Warren în 1949 *Teoria literaturii*, care a apărut și în limba română în 1967. În 1955 a început publicarea monu-

mentalei sale lucrări, *Istoria criticii moderne, 1750—1950* în cinci volume. Primele patru au fost deja traduse la noi (1974—1979). René Wellek a tipărit în 1962 *Conceptele critice*, și aceasta tâlmăcită în românește, iar în 1970, *Discriminări*. René Wellek este cunoscut și al teoriei literare românești, el citindu-i în lucrările sale pe Lazăr Săineanu, M. Dragomirescu, Liviu Rusu etc.

Carlos Bousoño la 60 de ani

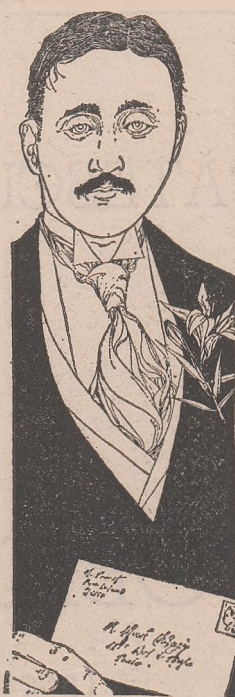
● Cunoscutul eseist și poet spaniol, Carlos Bousoño (n. 1923 la Boal în Asturia), profesor la Universitatea din Madrid, autor al incitante lucrări *Teoria expresiei poetice*, 1952 (tradusă în limba română în 1975 la ed. Univers), reprezen-

tant marcant al noii critici spaniole, a împlinit 60 de ani. Bousoño a mai publicat *Șase forări în expresia literară spaniolă*, 1961 (în colaborare cu profesorul său Damaso Alonso), *Poezia lui Vicente Aleixandre*, 1952.

Am citit despre...

Ochelari contra labirint

■ AM CITIT romane cu cheie, am citit romane cu mai multe chei, dar cine vrea să deschidă toate ușile secrete ale labirintului filosofico-literar intitulat *Numele trandafirului* are nevoie fie de o erudiție și o capacitate de asociere comparabile cu ale lui Umberto Eco, fie de un computer programat cu aceeași competență. Autorul (care este și colaborator permanent al săptăminalului „L'Espresso” și profesor de semiotică la Bologna, după ce a predat aceeași materie în câteva mari universități americane, și specialist în James Joyce, dar și în... Woody Allen, pentru a enumera doar câteva din preocupările lui axate pe lumea modernă, nu pe filosofia scolastică, pe istoria religiilor sau arhitecturii, pe romanistică sau pe farmacologia medievală) a tăgăduit, într-un interviu, intenția de a face trimiteri la evenimente sau personaje contemporane. Deși criticii au văzut în înțeleptul, învățatul, implacabilul bătrîn orb Jorge de Burgos o proiecție a personalității lui Jorge Luis Borges, scriitorul preferat al lui Umberto Eco, într-un personaj minor al cărții descris ca „cititor insatiable, știind pe de rost toate cărțile din bibliotecă dar avînd o înfirmare ciudată: nu putea să scrie și de aceea fusese poreclit Abbas agraphicus” de un prieten al scriitorului, savant fără cărți la activ și de aceea în imposibilitate de a obține o catedră universitară, în ereticii Dolcino și Michael, arși pe rug împreună cu discipolii lor, întruchipări ale unor figuri revoluționare și aluzii la contrarevoluții contemporane și așa mai departe, Umberto Eco a ținut să precizeze: „Este imposibil să scrii istorie fără o viziune contemporană. N-ai vrea însă ca această carte să fie citită ca un roman cu cheie. Sper, în schimb, ca cititorii să vadă rădăcinile, să înțeleagă că tot ce exista pe atunci — de la bănci și de la spirala inflației pînă la incendierea bibliotecilor — există și azi. Ne apropiem și acum de vremea lui

Proust in America

● Acest portret al lui Marcel Proust însoțește cronică din „The New York Times Book Review” la volumul de Scriitori alese ale celebrului scriitor francez, despre care un specialist ca John Weightman (autor al unei cărți despre *Conceptul de avangardă*) scrie că este mai bine cunoscut în Statele Unite decît James Joyce. Apărută sub îngrijirea lui Philip Kolb, această antologie de epistole, traduse în engleză de Ralph Manheim, este primul contact direct oferit cititorilor americani cu corespondența personală a celui care a scris *În căutarea timpului pierdut*.

„Portret neterminat”

● Astfel intitulat, noul roman al lui Alexandr Ceakovski (publicat fragmentar în revistele „Znamena” și „Literaturnaja Gazeta”) se situează în anul 1945 cînd cel de al 32-lea președinte al Statelor Unite, Franklin Delano Roosevelt, a pozat pictoriței Șumatova pentru un portret. Evocînd acest episod din viața președintelui american, autorul romanului citează numeroase amintiri ale lui Roosevelt, reconstituind în mod pregnant pagini din viața personală și publică a marelui om de stat. Moartea subită a președintelui a întrerupt lucrul pictoriței la tablou, de unde și titlul romanului, primit cu deosebit interes de cititori și critici.

Premiile „O. Henry”

● „Proza scurtă este vie, se simte bine și trăiește în *Povestiri premiate*”. Formula shakespeareiană este folosită de editura Doubleday pentru a anunța apariția într-un volum antologic a celor trei povestiri pentru care premiile „O. Henry” au revenit scriitorilor Raymond Carver, Joyce Carol Oates și Wright Morris.

„Inelul „Grillparzer”

● În fiecare vară, germaniști din diverse țări se reunesc în Austria pentru a prezenta și a discuta rezultatele cercetărilor referitoare la opera scriitorului național Franz Grillparzer. Împreună, ei decid cine merită să primească distincția reprezentată de „Inelul Grillparzer”. Anul acesta, el a revenit germanistului japonez dr. Ryichi Sugawara, profesor la Facultatea Jimbun a Universității din Yamagata.

„Teatro de Fojo”

● Un milion de persoane au asistat la „Teatrul de foc” („Teatro de fojo”), pe care poetul vienez André Heller, supranumit „călător al fanteziei”, l-a montat în capitala portugheză Lisabona, după modelul jocurilor baroce de lumină și culori. Spectacolul de flăcări realizat cu focuri bengalice, rachete terestre, acvatic și aeriene a avut ca acompaniament sonor muzică de Händel, Debussy și Stravinsky, precum și o simfonie scrisă special pentru acest prilej de compozitorul portughez Antonio Vitorio d'Almeida.

„Faustul croat”

● Al 28-lea Festival iugoslav de teatru, denumit „Sterijino Pozorje”, după Jovan Sterija Popović, mare prozator și dramaturg din secolul XIX, a prezentat în competiția oficială șase piese de autori iugoslavi contemporani. Dintre acestea, *Faustul croat*, de scriitorul S. Šnaider din Zagreb, pusă în scenă de S. Uinkovski din Skopje și interpretată de actori de la Teatrul dramatic național din Belgrad, a obținut un triplu premiu: pentru text, regie și realizare artistică.

Redescoperirea unei opere

● O dramă lirică datînd de peste două sute de ani a văzut lumina rampei la Opera de Stat din Hamburg: *Amadis*, compusă în 1779 de Johann Christian Bach, fiu al lui Johann Sebastian Bach, pentru Opera din Paris. Inspirată de *Amadis de Galia*, un roman picaresec foarte popular, care i-ar fi răcit mințile nobilului cavaler de La Mancha, opera aceasta, scrisă sub forma unui divertisment de curte stilizat, foarte pe gustul nobilimii în anii dinaintea Revoluției Franceze, n-a

mai fost reprezentată decît de două-trei ori în cele două secole scurse de la crearea ei. Cel care a readus-o acum pe scenă, dirijorul Helmuth Rilling, un specialist în creația familiei Bach, consideră că această compoziție prefigurează, la vremea ei, o nouă epocă în istoria muzicii, epoca lui Mozart, și poate chiar și pe cea a lui Beethoven. În imagine: scenă din spectacolul de la Hamburg, apreciat de critici mai ales pentru valoarea sa documentară.

Kepler — un roman

● Puțini oameni de știință au devenit eroi de romane, dar marii cosmologi din secolele XVI și XVII, care au remodelat imaginea oamenilor despre univers — Copernic, Kepler și Galilei — au captat în repetate rânduri imaginația scriitorilor. Astronomul german Johannes Kepler (1571—1630), care a cunoscut cel mai izbit tratat romanesc în *Îmbîlînzirea lui Tycho Brahe* de Max

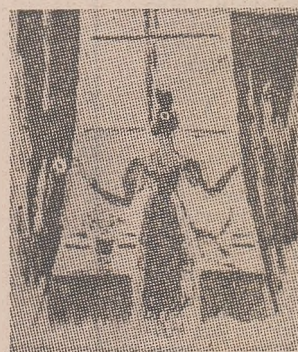
Brod, apare din nou într-o carte de ficțiune și anume în romanul *Kepler* de John Banville (ed. David R. Godine). În imagine — desenul care ilustrează articolul consacrat acestei cărți de Russell McCormmach, profesor de Istoria științei la Universitatea John Hopkins și autor al unei biografii ficționale apărute sub titlul *durile nocturne ale fizicianului clasic*.

Romanele lui Charles Snow în 13 episoade

● Sub titlul general *Străini și frați*, televiziunea britanică anunță ecranizarea unui ciclu de romane ale reputatului scriitor Charles Snow, serialul urmînd să cuprindă 13 episoade. Autorul scenariilor, Julian Bond, a început această antrepriză cu zece ani în urmă, reușind să discute planul său cu Charles Snow, înainte de moartea scriitorului. Cele 11 romane care alcătuiesc fundamentul scenariilor

se constituie într-o cronică a epocii în care trăiește eroul principal, Lewis Eliot, avocat, om de știință și apoi funcționar de stat. Într-o discuție cu un corresponsent al ziarului „Guardian”, Julian Bond își exprimă convingerea că filmul va pasiona pe spectatori, pentru că, deși acțiunea se petrece în altă epocă, problemele abordate de Snow sînt uimitor de actuale și astăzi.

„Demult și nu demult”

● „Relația conștientă cu arta începe cu întrebarea: cine este autorul? Această întrebare mi-am pus-o pentru prima oară în anii copilăriei cînd, privind ilustrațiile din revista „Rodina”, am început să remarc anumite imagini cu totul diferite de celelalte și m-am interesat de autorul lor”. Astfel evocă reputatul artist sovietic Nikolai Kuzmin, primul său contact cu desenele lui Gustave Doré, în cartea recent apărută *Demult și nu*

demult, în care, după cum estimează criticul pictorial apare în postura de remarcabil maestru al cuvîntului. Autorul unor celebre ilustrații ale operelor clasice literare ruse și universale, N. Kuzmin dezvăluie cititorului drumul parcurs în acest domeniu delicat de creație, înscrind flexiuni profunde despre sursele ilustrației cartei. (În imagine, două ilustrații la poemul *Egheni* Oneghin de Pușkin).

Felicia Antip

Veit Stoss la Nürnberg

● O remarcabilă expoziție deschisă la Muzeul național germanic din Nürnberg omagiază opera și personalitatea marelui sculptor Veit Stoss (1450—1533), propunându-și să prezinte nu numai creațiile artistului, ci și să evoce mediul cultural și condițiile în care a trăit și a lucrat timp de 40 de ani în acest oraș. Un mare număr de opere ale lui Veit Stoss — care a fost și un remarcabil pictor și gravor — sînt prezentate în cadrul pentru care au fost concepute. Un omagiu pentru maestrul sculpturii gotice a fost organizat și la Cracovia, unde Veit Stoss a lucrat timp de cîteva ani.

Portretele lui Renato Guttuso

● Deschisă la Roma, marea expoziție de portrete și autoportrete cre-

ate de Renato Guttuso în perioada 1925—1979, înfățișează o întreagă serie de personaje despre care pictorul italian povestește în remarcabila sa carte Meseria de artist, publicată cu cîteva ani în urmă. Reprezentînd doar o mică parte din creația lui Guttuso, valoroasele portrete expuse, au comun o anume caracteristică: tehnica unică, originală de realizare a asemănării cu modelul. Remarcabilă este însă, după cum afirma specialiștii, arta picturii de a sugera lumea înăuntră a omului, de a înfățișa prin limbajul picturii, ceea ce este propriu respectivului personaj, ca și epocii istorice concrete. În imagine, un autoportret.

„Torquato Tasso”, „Prințul de Homburg” și Oskar Werner

● La Wachau, în Austria, unde s-a născut renumitul actor de teatru și film Oskar Werner (cunoscut la noi mai ales din Corabia nebunilor), are loc în fiecare lună august un festival de artă. Ca de obicei, și anul acesta Oskar Werner (în imagine) a fost „inima vie” a manifestării, printre altele ca regizor și interpret principal al spectacolelor cu Torquato Tasso de Goethe și Prințul de Homburg de Kleist.

„Poetica lui Maiakovski”

● La editura Nauka a apărut studiul Poetica lui Maiakovski de P. B. Goncearov, care cercetează amănunțit sistemul poetic al acestuia, atît la nivelul versului, al expresivității, al imaginii, cit și al lexicului. Cercetătorul studiază deopotrivă raportul poeziei lui Maiakovski cu curentele epocii, futurism, constructivism, formalism, cu nouă poezie post-oc-tombristă, de asemenea în raport cu alte arte (muzica, plastica, teatrul etc.).

Pentru copii

● Cel mai recent număr (296) al publicației „Lettres Soviétiques” este consacrat lecturilor adresate micilor cititori. Scriitorii de prestigiu ca Samuel Mașak, Agnia Barto, Nikolai Nosov, Serghei Mihalkov, Iuri Koriniț, Anatoli Alexin și alții semnează poeme, povestiri și alte scrieri. Maestri ai literaturii „adulte”, cum sînt Nodar Dumbadze, Silvia Kaputikian, Nikolai Gribaciov și Kalsin Kuliev apar în postura inedită de scriitori pentru copii.

O conferință o bibliotecarilor

● Grupînd șase mari asociații, Conferința bibliotecarilor din R.F. Germania se întrunește la fiecare cinci ani pentru a dezbate problemele cele mai actuale ale domeniului respectiv. Anul acesta, Conferința, la care au participat 2000 de bibliotecari, a stat sub semnul crizei economice cu repercusiuni directe pentru destinul bibliotecilor publice: reducerea la jumătate a bugetelor acestora, închiderea unui număr de 22 de biblioteci de pe malurile Rinului și din Ruhr, economii considerabile în achiziționarea de cărți, reducerea personalului. Faptul cel mai pozitiv, subliniat de numeroși participanți, este că nici cînd germanii n-au manifestat o asemenea sete de lectură ca acum, afirmația fiind susținută de o cifră record: 163 milioane de împrumuturi înregistrate în anul 1982.

Pirosmani în Franța

● De un deosebit succes se bucură expoziția de lucrări ale pictorului gruzin Niko Pirosmani, deschisă la Nisa și Marsilia. Cea mai mare parte din cele 52 de tablouri expuse sînt inedite pentru publicul francez, mare admirator al operei artistului, pictat cîndva de Picasso și recunoscut pentru deosebita sa originalitate și bogăție ideatică. Expoziția a prilejuit apariția în presa franceză a unor ample prezentări a vieții și operei lui Pirosmani, subtil cronicar imagistic al istoriei Gruziei de la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru.

„Anul Gropius”

● În R.F. Germania și în alte țări a fost declarat „Anul Gropius” cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui Walter Gropius (1883—1969), creatorul Bauhausului (Casa construcției) în 1919 la Weimar, unul din marii constructori ai timpului nostru, un om care a trezit spiritele, un om cu idei, un realizator, unul dintre creatorii arhitecturii moderne, un maestru al sticlei și cimentului.

ATLAS

Fragmente

● Ciudat, așa cum nu m-am simțit încurcată decît în fața celor mai slabi decît mine, nu m-am simțit intimidată decît în fața celor mai tineri decît mine și nu m-am simțit vinovată decît în fața celor mai puțin norocoși decît mine.

● Întîlnirea la întoarcerea din pădure cu cei doi cîini care mă lătraseră, furibunzi, pe care i-am descumpănit vorbindu-le și care acum stăteau pe arătură descumpăniți, încurcați, rușinați chiar — nu exagerez deloc — cu o expresie nespuse de comică, de parcă ar fi spus: „Cine dracu ne-a pus să ne băgăm în treaba asta care nici măcar nu ne privește?”

● Îmi amintesc „Prizonierii” lui Michel Angelo de la Academia din Florența (felul în care unul încearcă să-și smulgă capul din bolovan și se ajută cu ambele mîini; felul în care un altul calcă — într-un imens efort — afară din stîncă; felul în care un altul vrea să-și desprindă spinarea din blocul imens) și îmi dau seama că ceea ce mă copleșise de fiecare dată acolo era certitudinea că smulgerea aceea din piatră era de fapt o naștere, o facere a lumii, înainte de care universul întreg, nimicul ar fi fost de piatră.

● Ce tînră aș fi dacă aș putea să-mi șterg din viață zilele în care sînt incapabilă să fac ceva (să scriu, să citesc sau chiar să mă ocup cu adevărat de alte treburi mai puțin grele sau importante), zilele în care pare că sufletul îmi e plecat undeva (nu știu unde și nu știu pe cît timp), iar în așteptarea lui trupul vegetează într-o stare care se deosebește de moarte numai prin provizorat!

Ana Blandiana

Părinți și copii

● Gabriele Wohmann (în imagine) face parte, la vîrsta de cincizeci de ani, din primul eșalon al scriitorilor din R.F. Germania. Ultimul ei volum apărut este romanul Paula era singură acasă. Autoarea o lasă pe micuța Paula, în vîrstă de 8 ani, să-și descrie viața. Părinții ei adoptivi, Christa și Kurt, au cele mai bune intenții și o cresc pe fetiță după toate sfaturile și prescripțiile pedagogiei și psihologiei la modă. Dar această ambianță creată de ei nu lasă loc pentru spontaneitate, pentru căldură și fericire. Numai la bunici, care au luat-o

crete, fiecare știe totul despre celălalt — iar micuța Paula i s-a pus la dispoziție, desigur cu cele mai bune intenții, un colț din salonul-atelier din mijlocul casei, ceea ce o face să nu se simtă la largul ei, ci mereu observată și în același timp mereu singură. Adevăratele nevoi ale copilului rămîn în afara înțelegerii „evoluțiilor” ei părinți adoptivi. Romanul Gabrielei Wohmann este o pledoarie pentru firesc și căldură în relațiile interumane și mai ales în cele dintre părinți și copii.

la ei pe copilă după accidentul care a lăsat-o orfană, s-a simțit ea înconjurată de bunătate și blîndețe. La părinții adoptivi, cu vederile lor „emancipate”, nu există uși — căci nu există se-

„ARIANE” — revistă portugheză de studii literare franceze

ticile narative în perioada de trecere de la vechiul regim la epoca modernă), determinarea creației artistice de către realitatea social-politică, culturală și morală (a doua secțiune) și relevarea unor influențe reciproce franco-portugheze (ultima secțiune).

Cel dintîi studiu (semnat Helena Burescu) propune o interpretare a relației dintre călătorie și utopie în ficțiunile baroce ale lui Cyrano de Bergerac. În continuare, Cristina Almeida Ribeiro compară procedeele de realizare și finalitatea ironiei (ca atitudine a spiritului suficient de constantă pentru a deveni un element structural al discursului) la Montesquieu și La Bruyère. Similitudinile depistate la nivelul fragmentului dispar cînd se ia în considerație opera în ansamblu: pentru La Bruyère ironia e punctul de sosire. Vocea naratorului aparține societății față de care autorul nutrește un sentiment de acută superioritate, demonstrînd cu obstinată negativitate tuturor pretențiilor valori sociale. Amărăciunea ironiei lui rezidă în faptul că regăsește în sine ceea ce ridiculizează la alții. Pentru Montesquieu însă, ironia constituie punctul de plecare, căci oamenii nu sînt nici mai buni, nici mai răi, ci diferiți, iar societatea oferă puțința de a vieții în bună înțelegere sub auspiciile principiilor morale universale. Pentru aceasta e nevoie de toleranță, adică de încredere și respect față de om.

Maria-João Brilhante oferă un studiu în cea mai bună descendență structuralistă asupra construcției romanului lui Marivaux, Viața Mariannei, a cărei istorie e repovestită de mai multe personaje-narator cu o cunoaștere parțială asupra adevărului, jocul punctelor de vedere subiective afirmîndu-se ca procedeu esențial de structurare a textului. Inovația lui Marivaux față de literatura anterioară o constituie relația stabilită între narator și narațiune; memoria e singura modalitate de a recupera un spațiu și

un timp revolute, de a re-naște prin actual povestirii. Studiul lui Manuel Gusmão, Scena literară în „Jacques fatalist”, completează polemic opiniile unor cercetători francezi, insistînd asupra raportului labil dintre narator și cititor (ale cărui așteptări sînt înșelate consecvent) și asupra ipostazelor celor doi interlocutori vizavi de povestire și lectură. Escul lui Duarte Faria ne dezvăluie un Rousseau scîndat între rană și reverie. „Întoarcerea la natură” semnifică o întoarcere către sine; intrucît societatea l-a respins refuzînd dialogul, Rousseau se adresează naturii ca absolut provizoriu aflat într-o complicitate intimă cu natura sa interioară; subiect și obiect coincid. În acest fel poate ține piept lumii exterioare, la adăpostul unui spațiu iluzoriu încărcat de viață și adevăr: „Redus la mine însumi, mă nutresc, e drept, din propria-mi substanță”. Destăinuirea e provocată de sentimentul ruinei existențiale. Paleta coloristică a poeziei neoclasece franceze comparată cu cea a picturii epocii constituie obiectul studiului lui Fernando Guerreiro.

Cel mai interesant studiu din revista „Ariane” aparține — și nu întîmplător — Mariei Alzira Seixo: Natura formelor lirice, definită prin două dominante ale poeziei baroce: iubirea și moartea, cu implicațiile lor în sferele sociale, umane și literare. Analiza sociologică minuoasă a secolelor 16-17 conduce la repriorizarea barocului: prima generație (aprox. 1580—1600) e marcată de o instabilitate reflexivă din care decurg: viziunea apocaliptică a spectacolului morții, resurecția spiritului religios, dragostea neliniștită, precară și facilă; a doua generație (cele dintîi decade ale sec. 17) îmbină raționalismul cu naturalismul, libertinajul cu sentimentul religios, sensibilitatea la tumultul forțelor vitale și conștiință de vanitatea lor; a treia generație (deceniile următoare lui 1640) poartă amprenta prețiozității, cerebralismului, spectacolului grandios. Apoi autoarea redefineste lirismul pe baza unui sonet al cardinalului Du Perron, publicat în 1598, model al esteticii baroce: 1. statu-tul specific al subiectivității e dat de imposibilitatea constituirii relației eu-tu, căreia i se substituie relația eu/noi-lume; 2. momentul discursului e prezentul, ca dimensiune verticală de aprofundare a clipei suspendate; 3. cîntecul reprezintă

suportul fundamental al textului liric. Cele două motive privilegiate (iubirea și moartea, completate inevitabil de singurătate și natură) sînt urmărite în procesul metamorfozei lor parțiale de-a lungul barocului în poeme semnate de Marbeuf, Saint-Amant, Jean de Sponde, Théophile de Viau, Agrippa d'Aubigné. Orientate conform unei viziuni clasicizante a naturii, iubirea și moartea sînt proiectate în spațiul religios compensator al vanității lumii, într-o perspectivă escatologică. Iubirea, pretext pentru descrieri sau generatoare de reflecții asupra desertăciunii universale, este o categorie emoțională (dătătoare de iluzii, melancolie și dorință a morții) și instintivă (prilej de bucurie a simțurilor și atingere a extazului). Moartea e stadiul final al plăcerii pe care o anulează, exprimînd astfel drama naturii. În poezia barocă nu apare moartea ființei iubite (prezentă sub înfățișarea artificială a unor divinități mitologice), ci moartea eului poetic extins la dimensiuni cosmice.

Aceleași teme (iubirea și moartea) formează obiectul unei analize structurale a piesei Don Juan de Molière (autori: Filomena Soares Silva și Maria José Mota). Aici moartea e apogeu al iubirii, dar și una și cealaltă aparțin Celuilalt, iar Don Juan devine inevitabil o ipostază a Celuilalt; narcisismul lui definește spațiul sinelui existent în Prezent și permanent disponibil. A iubi un obiect (o femeie) înseamnă permanentă și, deci, moarte. Or, Don Juan iubește vaia mai presus de onoare (care obligă la sacrificiu de sine), rămî-nînd, potrivit logicii sale sui generis, și responsabil, și inocent.

A treia secțiune a revistei cuprinde două studii de literatură comparată: David Mourão-Ferreira demonstrează că Valéry Larbaud și Fernando Pessoa au un „strămoș” comun, poetul portughez Antero de Quental, iar André Siganos — influența lui Arthur Rimbaud asupra lui Vitorino Nemésio.

Prin densitate și rigoare acest prim număr al revistei portugheze „Ariane” constituie un exemplu de abordare (ca metodologie și finalitate) a literaturii, aducînd o contribuție însemnată la studiul literaturii franceze, comparabilă cu cea a unor reviste prestigioase ca: Litterature, Tel Quel, Revue d'esthétique.

Doina Rodina

Foto: Sandu Cristian

O politică externă profund umanistă

„SÎNTEM angajați într-o mare operă de transformare revoluționară a patriei; de aceea avem nevoie de pace — atît noi, cit și toate popoarele lumii. În acest spirit, partidul și guvernul nostru, întregul popor român acționează cu toată hotărîrea pentru pace, pentru colaborare, pentru a asigura dreptul fiecărui om, al fiecărui popor — la viață, la libertate, la independență”.

Sînt cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu rostite la grandioasa manifestare a 35 de ani de la organizarea primelor șantiere naționale ale tineretului, cuvinte ce sintetizează nobila finalitate a consecvenței cu care România, conducerea sa s-au înscris în conștiința universală, printr-o politică externă al cărei prestigiu strălucește astăzi pe toate meridianele. Victorioasă alături de Națiunile Unite în războiul contra fascismului înrobitor, țara noastră s-a numărat odată cu sfîrșitul războiului printre factorii iubitori de pace și militanți pentru progres, pentru o ordine a cooperării întru civilizație și cultură, a voinței tuturor popoarelor de a trăi în libertate, de a-și făuri propriul lor destin, în respectul independenței, al suveranității lor naționale.

Congresul al IX-lea al partidului, prin glasul ferm al tovarășului Nicolae Ceaușescu, a conferit un puternic impuls politicii României ca factor activ în viața internațională, ca participantă la efortul general pentru soluționarea problemelor majore ale contemporaneității. Deplină solidaritate cu popoarele în luptă pentru cucerirea și consolidarea independenței lor naționale, pentru pace și progres social a fost subliniată în Raportul la istoricul Congres ca una din direcțiile principale ale afirmării României în lume: „Cauza progresului și civilizației omenirii impune — releva secretarul general al partidului — respectarea dreptului fiecărui popor, fie el mare sau mic, de a-și alege nestingherit calea dezvoltării politico-sociale și economice, de a-și afirma ființa națională, de a-și rezolva singur treburile proprii; aceasta constituie totodată o cerință esențială a menținerii și consolidării păcii”.

AMPLIFICIND, în acești 18 ani, relațiile sale cu tot mai numeroase state, România se află în raporturi diplomatice cu marea majoritate a capitalelor de pe glob, ținînd seamă că, între timp, numeroase popoare — și ne gîndim în primul rînd la celo din Africa — și-au cucerit și proclamat independența, iar legăturile de ordin economic și cultural-științific marchează un perimetru încă mai întins. În marile organisme internaționale, și în primul rînd în forum-ul mondial al Organizației Națiunilor Unite, poziția României, cuvîntul său sînt investite cu autoritatea și prestigiul unui stat cu adevărat independent inițiator sau susținător de proiecte de anvergură interesînd întreaga comunitate universală, cu o participare pregnantă la toate marile acțiuni menite a consolida pacea și cooperarea între națiuni, a promova o etică internațională de o nobilă convergență umanistă. S-a înscris în analele O.N.U. expozeul din 19 octombrie 1970, la sesiunea jubiliară a Adunării Generale a O.N.U., al președintelui Nicolae Ceaușescu, care vestejind faptul că în viața internațională se manifestă încă forțe imperialiste și colonialiste ce vor să continue vechile practici ale dominației asupra popoarelor, promovînd o politică de forță și dictat, amestecîndu-se în treburile interne ale altor state, încercînd să le impună voința lor, să le aservească intereselor lor, a relevat, totodată: „Cursul evenimentelor internaționale demonstrează în mod elocvent

că atunci cînd popoarele sînt cu adevărat hotărîte să-și apere libertatea și independența, ele se bucură de sprijin și solidaritate internațională — și nu există forțe în lume în stare să le răpească aceste cuceriri de preț”.

DE UN LARG ecou s-a bucurat, de asemenea, expozeul tovarășului Nicolae Ceaușescu de acum 8 ani, la tribuna Conferinței general-europene de la Helsinki, cu atît mai intens cu cît președintele României a pus în lumină necesitatea ca în toate problemele majore ale Europei să se asigure continuarea consultărilor, a schimburilor de opinii sincere, deschise, pentru deplină înfăptuire a prevederilor Actului final și, nu mai puțin, că înfăptuirea securității europene trebuie strîns legată de soluționarea problemelor de pe toate continentele, de unde imperativul unei noi ordini economice care să asigure tuturor națiunilor lumii un program armonios, apropierea sau egalizarea nivelurilor de dezvoltare, stabilitatea economică, pacea și bunăstarea. „Avem cu toții răspunderea în fața propriilor popoare, dar și a întregii umanități!” — a subliniat președintele României ca purtător al unei viziuni într-adevăr universaliste. Este ceea ce și explică faptul că, între timp, țara noastră a cîștigat o poziție de fecund prestigiu în raport cu „Grupul celor 77” și cu „Mișcarea țărilor nealiniate”, că Bucureștiul au devenit o capitală de frecvente întîlniri și consultări internaționale, privind nu numai Reuniunea de la Madrid, unde a desfășurat o contribuție din cele mai apreciate, dar și în ce privește problemele situației create în Orientul Mijlociu, a celor legate de independența poporului namibian, o contribuție activă avînd în principalele reuniuni internaționale cu caracter economic, precum U.N.C.T.A.D. și altele.

DE O DEOSEBITĂ proeminență se bucură poziția României în activitatea, de pilduitoare consecvență, pentru a se pune capăt nesăbuitei curse a înarmărilor, amenințării privind întreaga umanitate cu izbucnirea unui război termocuclear. Cea mai direct primejdioasă este desigur Europa, continentul de pe care s-au declanșat deja cele două războaie mondiale. Ca atare, prin acțiunile întreprinse de România, pe plan internațional, prin consecvența ei poziție pentru susținerea dezarmării și a revenirii la o politică de destîndere și cooperare, numele președintelui Nicolae Ceaușescu s-a înscris în conștiința umanității ca al unui din cei mai pertinenti și prestigioși militanți pentru consolidarea păcii, pentru reglarea tuturor conflictelor exclusiv prin tratative, pentru dezarmare, și în primul rînd pentru dezarmarea nucleară. „Considerăm că este necesar să se facă totul — sublinia conducătorul națiunii noastre în recenta sa cuvîntare la marea manifestare de pe stadionul 23 August — pentru a se opri amplasarea rachetelor cu rază medie de acțiune, în acest an. Este necesar ca toate popoarele, toți oamenii politici, toți cei cărora le sînt scumpe viața și libertatea să-și ridice glasul, să-și unească eforturile pentru a impune oprirea amplasării noilor rachete și trecerea la retragerea și distrugerea celor existente! Nu vrem rachete nucleare în Europa! Vrem o Europă fără arme nucleare, o Europă a colaborării pașnice, a bunăstării și fericirii!”

DE O LARGĂ semnificație, la scara mondială, în această acțiune în legătură cu armele nucleare cu rază medie de acțiune și, în general, cu măsurile de dezarmare, sînt cele două mesaje adresate de către tovarășul Nicolae

Ceaușescu Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, tovarășului Iuri Andropov, secretar general al C.C. al P.C.U.S., și, respectiv, președintelui Statelor Unite ale Americii, domnului Ronald Reagan, cu propunerile de a se face totul pentru încheierea cu succes în acest an a negocierilor sovieto-americane de la Geneva, privind rachetele cu rază medie de acțiune. În cazul, însă, că pînă la sfîrșitul acestui an nu se va ajunge la un acord, România consideră că ar trebui făcut totul pentru a se conveni amînarea amplasării de noi rachete nucleare în Europa, cel puțin pînă la sfîrșitul anului 1984, începutul anului 1985, urmînd ca în acest rîstimp să fie continuat negocierile pentru a se realiza o înțelegere. Aceasta ar da posibilitatea continuării tratativelor și încheierii lor cu rezultate pozitive și ar demonstra dorința ambelor părți de a răspunde așteptărilor și intereselor popoarelor europene, ale popoarelor lumii, ale păcii, încrederii și securității pe continent.

În condițiile în care nu se va ajunge la un acord în legătură cu aceste propuneri, România consideră că ar fi posibil să se aibă în vedere cel puțin să nu fie amplasate rachete nucleare cu rază medie de acțiune pe teritoriul Republicii Federale Germania, Republicii Democratice Germane, Republicii Socialiste Cehoslovace și al altor state, ca măsură intermediară pînă la realizarea unui acord final în cadrul negocierilor sovieto-americane.

Aceste propuneri sînt comentate cu precădere de toate marile agenții de presă internaționale, care menționează, de asemenea, și argumentele celor două mesaje privind crearea de zone denuclearizate ca și intensificarea eforturilor pentru a se ajunge la înghețarea cheltuielilor militare pe viitorii doi ani la nivelul anului 1983 și în această perioadă de doi ani să se desfășoare negocieri în vederea trecerii la reducerea lor. Căci — precum se subliniază în concluzia celor două documente — acum mai mult ca oricînd se impune să se manifeste spirit de inițiativă și să se adopte noi măsuri care să ducă la reducerea tensiunii internaționale, la oprirea cursei înarmărilor și, în primul rînd, la întărirea politicii de pace, destîndere și colaborare internațională.

ACEASTĂ importantă inițiativă, acest apel la înțelegere și colaborare întru salvagardarea omenirii de cea mai cumplită amenințare — cea cu însăși distrugerea vieții a civilizației umane — relevă în plus dimensiunea internă, națională, la scara întregii lumi, pe care România, la cei 39 de ani de la eliberarea sa, îl proiectează prin glasul atît de vibrant al conducătorului său.

Este cuvîntul militantului revoluționar al cărui nume s-a înscris în analele contemporaneității ca unul din cei mai străluciți luptători pentru pace, cheazășie a construirii unei lumi mai drepte și mai bune. De aici și îndemnul către tineretul patriei noastre de a-și întări continuu legăturile și solidaritatea cu tineretul de pretutindeni pentru a pune capăt războaielor, pentru a se putea dăruia sporirii civilizației și culturii, înfloririi nestăvilite a geniului uman.

Este cuvîntul profund umanist adresat purtătorilor Viito rului, în lumina unui prezent fremătînd de conștiință bucuriei datoriei împlinite, a încrederii depline în destinul patriei, al României socialiste și comuniste.

Cronicar

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU

REDACTIA: București, Piața Științei nr. 1, poarta B2-B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRATIA: Calea Victoriei 115. Telefon: 50 74 96. ARONAMENTE: 3 luni — 65 lei; 6 luni — 130 lei; 1 an — 260 lei. Tiparul: Combinatul Poligrafic „CASA ȘTIINȚEI”

5 lei